

Geleidebrief informatief

Naam voorstel 16006181	Brief Zeeuwse Bibliotheek over Statische Atlas Zeeland 2015		
Betreft vergadering	Commissie Economie	22 april 2016	
Te verzenden aan	Commissie Economie via iBabs		
Verzenddatum	18 april 2016 in IBABS		
Commissiegriffier	Annemieke Lobik	0118 - 631888	am.lobik@zeeland.nl
Statenadviseur			
Inhoudelijk ambtenaar	Bert Zanting	0118 – 631461	h.zanting@zeeland.nl
Verantwoordelijk bestuurder	A.J. van der Maas		

Inhoudelijk	
Aanleiding	Brief van Planbureau en de Zeeuwse Bibliotheek over het verschijnen van de Statische Atlas 2015.
Bevoegdheid	GS
Voorstel	Ter informatie
Toelichting	
Kosten en dekking	
Overige informatie	

Van: ZB Secretariaat [<mailto:secretariaat@dezb.nl>]

Verzonden: vrijdag 25 maart 2016 9:41

Onderwerp: Leven in Zeeland: Statistische Atlas Zeeland 2015

Middelburg, 25 maart 2016

Onze referentie	16.0093
Onderwerp	Leven in Zeeland: Statistische Atlas Zeeland 2015
Behandeld door	A. Smit/C. Gideonse
Doorkiesnummer	(0118) 654134
E-mail	asmit@dezb.nl

Geachte heer, mevrouw,

Met genoegen bied ik u hierbij *Leven in Zeeland: Statistische Atlas Zeeland 2015* aan die in opdracht van de Provincie Zeeland is gemaakt. Deze Atlas biedt u inzicht en een handvat voor het maken van beleid in de provincie Zeeland.

Leven in Zeeland: Statistische Atlas Zeeland 2015 is een atlas over de Zeeuwse bevolking, waarin feiten en cijfers worden gepresenteerd in kaarten en tabellen, waardoor een vergelijking tussen gebieden mogelijk is. Voor u, als bestuurder, maar ook voor beleidsmakers van provincie en gemeenten, pers en inwoners van Zeeland.

Naast algemene basisgegevens vindt u informatie over veiligheid, gezondheid, mobiliteit, wonen, leren, werken, zorgen, vrije tijd en leefbaarheid. De cijfers worden waar mogelijk vergeleken in de tijd (trends) en met provincie-brede en landelijke cijfers.

U kunt deze atlas downloaden vanaf de website www.dezb.nl/planbureau.html.

Dit jaar werken we ook aan de Economische Atlas 2016 die een actueel beeld geeft van de economie in Zeeland. Deze zal naar verwachting in december 2016 verschijnen.

Alle gegevens uit de verschillende atlassen van ZB| Planbureau zijn opgenomen in de online databank (<http://zeeland.databank.nl>) die continu geactualiseerd wordt. De databank zal in de loop van het jaar worden doorontwikkeld. We gaan o.a. selecties voor specifieke klanten maken en dashboards aanbieden die in één oogopslag overzichtelijke informatie geven.

Graag ga ik op een uitnodiging van u in om bijvoorbeeld in een commissie- of fractievergadering één of meerdere onderwerpen waar uw speciale interesse naar uitgaat, toe te lichten. Kortom om het verhaal achter de cijfers voor u te duiden.

Ik zie uw reactie met veel belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,

P. Moree, algemeen directeur
ZB| Planbureau en Bibliotheek van Zeeland

ZB Secretariaat

secretariaat@dezb.nl

>

www.dezb.nl

Kousteensedijk 7
4331 JE Middelburg
Postbus 8004
4330 EA Middelburg

Leven in Zeeland

Leven in Zeeland: Statistische Atlas Zeeland 2015

Planbureau
en Bibliotheek
van Zeeland

Statistische Atlas
Zeeland 2015

Leven in Zeeland

Statistische Atlas Zeeland 2015

Colofon

© ZB 2016

Samenstelling

Martin Cox
Ruben de Cuyper
Wim van Gorsel
Peter van Kooten
Joris Meijaard
Jolanda van Overbeeke
Ankie Smit

ZB| Planbureau en Bibliotheek van Zeeland
Kousteensedijk 7
4331 JE Middelburg
Postbus 8004
4330 EA Middelburg
Telefoon (0118) 654000
www.dezb.nl
info@dezb.nl

Lay-out

ZB

Drukwerk

ZB

Deze uitgave is tot stand gekomen in opdracht van de Provincie Zeeland.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	5	6. Wonen.....	45
2. Algemene basisgegevens	7	6.1 Woningvoorraad.....	45
2.1 Leeftijdsopbouw van de hele bevolking.....	7	6.2 Woningwaarde	46
2.2 Demografische ontwikkelingen.....	10	6.3 Sociale huurwoningen.....	47
2.3 Leeftijdsopbouw van de jeugd	11	6.4 Potentiële centrumfunctie.....	48
2.4 Herkomst van allochtonen.....	12	6.5 Kenmerken van de woningvoorraad...	48
2.5 Huishoudens	15	6.6 Verhuisgeneigdheid	50
2.6 Opkomst verkiezingen	16	6.7 Vertrek- en vestigingsoverschot	50
2.7 Religie.....	18	6.8 Conclusies	51
2.8 Conclusies	18	7. Leren.....	53
3. Veiligheid	21	7.1 Kinderopvang	53
3.1 Misdrijven	21	7.2 Leerlingen basisonderwijs naar	54
3.2 Overlast.....	23	denominatie.....	54
3.3 Slachtoffers van misdrijven	25	7.3 Onderwijsachterstanden:	
3.4 Jeugdige aangehouden verdachten....	27	gewichtenregeling	56
3.5 Haltafdoeningen	27	7.4 Aantal leerlingen voortgezet	
3.6 Verkeersdoden	27	onderwijs.....	57
3.7 Gevoelens van onveiligheid	28	7.5 Leerlingen in leerjaar 3 VO naar	
3.8 Conclusies	29	onderwijssoort.....	58
4. Gezondheid	31	7.6 Middelbaar beroepsonderwijs.....	59
4.1 Eigen gezondheid, beperkingen	31	7.7 Hoger onderwijs	60
4.2 Gezond bewegen	33	7.8 Aantal voortijdig schoolverlaters	62
4.3 Roken.....	34	7.9 Conclusies	63
4.4 Alcohol	34	8. Werken.....	65
4.5 Overgewicht.....	36	8.1 Werkgelegenheid	66
4.6 Eenzaamheid.....	37	8.2 Banen naar branche	66
4.7 Levensverwachting.....	37	8.3 Vacatures	67
4.8 Sterftcijfers	38	8.4 Arbeidsaanbod.....	67
4.9 Conclusies	38	8.5 Arbeidsparticipatie	68
5. Mobiliteit.....	41	8.6 Werkzoekenden	70
5.1 Gebruik van auto, fiets en openbaar		8.7 Werkzoekende jongeren.....	70
vervoer.....	41	8.8 Jonggehandicapten/Wajong	72
5.2 Gebruik van bussen,veer en trein.....	43	8.9 Lage inkomens	72
5.3 Gebruik van internet	43	8.10 Conclusies	73
5.4 Conclusies	44		

9. Zorgen	75
9.1 Ontwikkeling zorgvraag	76
9.2 Huisartsenzorg	76
9.3 Ziekenhuizen.....	76
9.4 Langdurige zorg.....	77
9.5 Capaciteit verzorging en verpleging...	79
9.6 Huishoudelijke zorg.....	79
9.7 Mantelzorgers	81
9.8 Jeugdigen in de Jeugdzorg	81
9.9 Conclusies	83
10. Vrije tijd en toerisme	85
10.1 Vrijwilligers	85
10.2 Vrijwilligerswerk onder jongeren	85
10.3 Bezoekers culturele voorstellingen ...	86
10.4 Lidmaatschap verenigingen	87
10.5 Uitgaan	88
10.6 Toerisme.....	89
10.7 Conclusies	89
11. Leefbaarheid	91
11.1 Tevredenheid over buurt als woonplaats	91
11.2 Tevredenheid over de samenstelling van de bevolking	92
11.3 Tevredenheid met kwaliteit van de woonomgeving	93
11.4 Tevredenheid met de kwaliteit van de voorzieningen	93
11.5 Wijk vooruit of achteruit?.....	94
11.6 Collectieve redzaamheid.....	94
11.7 Conclusies.....	95

1. Inleiding

Leven in Zeeland: Statistische Atlas Zeeland is de opvolger van de *Sociale Atlas Zeeland*, die verscheen in 2002, 2006, 2009, 2011 en 2013. De publicatie is opgezet als een naslagwerk waarin feiten en cijfers over de inwoners van Zeeland wordt gebundeld. De gegevens staan geordend in kaarten en tabellen, met een beknopt commentaar in de begeleidende tekst.

De *Statistische Atlas Zeeland* is een publicatie met gegevens over de inwoners van Zeeland. Dat betekent dat niet alle onderwerpen over Zeeland aan bod komen. Er staan dus geen cijfers in over bijvoorbeeld bodemgebruik, temperatuur of neerslag, maar wel cijfers over het aantal inwoners, demografische ontwikkelingen, misdrijven, mobiliteit, werkloosheid, veiligheid, zorg, voorzieningen, leefbaarheid en dergelijke.

Eind 2016 zal de *economische atlas* verschijnen met een beeld van de Zeeuwse economie.

Doelgroepen en bruikbaarheid

De atlas is bedoeld voor iedereen die geïnteresseerd is in de Zeeuwse bevolking. Denk aan de provincie, gemeenten, profit en non-profitorganisaties en natuurlijk de bewoners zelf. De atlas kan gebruikt worden ter oriëntatie op bepaalde maatschappelijke onderwerpen, als handvat voor beleid en als naslagwerk.

De gegevens zijn afkomstig uit diverse bronnen, die bij elke tabel en grafiek worden vermeld. Er zijn gegevens verwerkt uit openbare bronnen zoals het CBS, GGD en DUO, en regionale bronnen zoals ROVZ, politie Zeeland-West-Brabant, RIBIZ. Tot slot zijn ook eigen bronnen van ZB|

Planbureau gebruikt, zoals Jeugdmonitor Zeeland en de Enquête Staat van Zeeland. De meeste cijfers stammen uit 2014 en 2015. Waar dat niet mogelijk was, is gekozen voor de laatst beschikbare gegevens. Zo geldt bijvoorbeeld voor enquête Staat van Zeeland dat de laatste cijfers uit 2013 komen. Deze enquête onder de inwoners van Zeeland wordt in 2017 opnieuw uitgezet.

Doorgaans worden de cijfers per gemeente gepresenteerd, waar ter vergelijking cijfers over het gemiddelde in Zeeland en Nederland aan worden toegevoegd. Ook zijn hier en daar cijfers van voorgaande jaren toegevoegd zodat het mogelijk is trends te herkennen.

Alle gepresenteerde gegevens zijn ook te vinden in onze online databank (zeeland.databank.nl), die systematisch wordt geactualiseerd.

In de atlas ligt het accent op tabellen en kaarten. De beknopte tekst heeft een tweeledige functie: in de toelichting wordt steeds aangegeven wat de indicatoren betekenen; voorts wordt inzicht gegeven in opvallende verschillen tussen gemeenten en ontwikkelingen in de tijd. Aan het eind van ieder hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies samengevat.

Keuze van onderwerpen en cijfers

Er zijn heel veel gegevens beschikbaar die betrekking hebben op de inwoners van Zeeland; veel meer dan in deze atlas opgenomen konden worden. Het was dus nodig een selectie te maken uit de beschikbare informatie. Daarbij is gebruik gemaakt van onder meer de volgende uitgangspunten:

- Om een vergelijking met eerdere cijfers te vergemakkelijken is gekozen voor dezelfde onderwerpen en dezelfde indeling uit voorgaande atlanten;
- Om de cijfers in context te plaatsen of beter te kunnen interpreteren zijn, waar mogelijk, gemiddelde cijfers van Zeeland en Nederland toegevoegd, als ook cijfers over voorgaande jaren. In enkele gevallen is langdurige trendinformatie opgenomen;

Bent u op zoek naar deze of andere cijfers, dan verwijzen wij u graag naar onze online databank <http://zeeland.databank.nl>. U kunt ons ook mailen met uw vraag via planbureau@dezbn.nl. Op onze website (www.dezbn.nl/planbureau) vindt u ook regelmatig nieuws over maatschappelijke en economische ontwikkelingen op basis van onderzoek.

Cijfers en maten

Zeeland kent dertien gemeenten, onderverdeeld in drie regio's (tabel 1). In de tabellen zijn de cijfers uitgesplitst naar gemeente en aangevuld met gemiddelde cijfers van Zeeland en Nederland.

In de tabellen worden één of meer van de volgende gegevens vermeld:

- de frequentie (absolute aantal);
- de verhouding (procent, promille, index);
- de spreiding ten opzichte van het gemiddelde (standaarddeviatie).

Tabel 1.1: Zeeuwse gemeenten naar regio

Gemeente / Regio	Walcheren	Zeeuws-Vlaanderen	Oosterschelderegio
Borsele			X
Goes			X
Hulst		X	
Kapelle			X
Middelburg	X		
Noord-Beveland			X
Reimerswaal			X
Schouwen-Duiveland			X
Sluis		X	
Terneuzen		X	
Tholen			X
Veere	X		
Vlissingen	X		

Absolute aantallen zijn op zich soms lastig te interpreteren. Voor een goede interpretatie van de cijfers is het in de eerste plaats van belang dat de betekenis van de variabelen of indicatoren voldoende duidelijk is. Alle variabelen worden toegelicht in de tekst. Vervolgens is het van belang de cijfers tussen de verschillende gebieden of in de tijd te kunnen vergelijken. Dat kan door de verhouding weer te geven in procenten of promilles of gebruik te maken van een index.

Voorts wordt in een aantal tabellen de standaardafwijking vermeld. De standaardafwijking of standaarddeviatie (SD) is een maat die wordt gebruikt om de spreiding van de variabele te meten. Het gaat hier om de mate waarin de scores afwijken van het gemiddelde. Een score tussen één en maximaal twee standaardafwijking boven het Zeeuwse gemiddelde wordt aangegeven met een +, een score tussen één en maximaal twee standaardafwijking onder het Zeeuwse gemiddelde wordt aangegeven met een -. Is het verschil meer dan twee standaardafwijkingen (plus of min), dan wordt dit weergegeven met ++ respectievelijk --¹. In de tekst wordt de aandacht gevestigd op scores met een of twee standaardafwijkingen.

1. Bij een normale verdeling heeft ruim 68% van de scores maximaal een standaardafwijking van 1. Ruim 95% heeft maximaal een standaardafwijking van 2 en ruim 99% van de scores valt binnen een standaardafwijking van 3.

2. Algemene basisgegevens

Demografische gegevens vormen de basis van een beschrijving van de Zeeuwse bevolking. Achtereenvolgens komen de volgende aspecten aan de orde:

- 2.1 Leeftijdsopbouw van de hele bevolking;
- 2.2 Demografische ontwikkelingen;
- 2.3 Leeftijdsopbouw van de jeugd;
- 2.4 Herkomst van allochtonen;
- 2.5 Huishoudens;
- 2.6 Opkomst verkiezingen;
- 2.7 Religie.

In paragraaf 2.8 ten slotte volgen de belangrijkste conclusies.

2.1 Leeftijdsopbouw van de hele bevolking

De leeftijdsverdeling van de bevolking wordt in tabel 2.1 weergegeven. De gegevens zijn ingedeeld in vijf categorieën, gebaseerd op levensfasen. Op basis van leeftijd kunnen vijf fasen in het leven van personen worden onderscheiden (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, 2002):

1. jonger dan 15 jaar: *vroege jeugd*;
2. 15 tot 30 jaar: *jongvolwassenheid*;
3. 30 tot 60 jaar: *spitsuur consolidatie*;
4. 60 tot 80 jaar: *actieve ouderdom*;
5. 80 jaar en ouder: *intensieve verzorging*.

Deze indeling gaat natuurlijk niet voor ieder en elk individu afzonderlijk op, maar is goed bruikbaar als globale indeling voor de hele bevolking. De omschrijvingen spreken voor zich.

Uit tabel 2.1 blijkt dat er in Zeeland in januari 2015 ruim 380.700 mensen woonden. Vergelijken we dit met cijfers uit voorgaande jaren dan blijkt

dat het aantal inwoners iets hoger is dan in 2014, maar wel iets lager dan in 2013. Twee jaar geleden was het aantal inwoners ruim 381.000 (tabel 2.4). Het aantal inwoners in heel Nederland is in die periode gestaag gegroeid: van bijna 16,8 miljoen in 2013 tot ruim 16,9 miljoen in 2015.

Uit tabel 2.2 blijkt dat het aandeel inwoners in Zeeland van tachtig jaar en ouder 1,3 procent hoger ligt dan gemiddeld in Nederland. Ook het percentage zestig- tot tachtigjarigen is hoger: 3,4 %. De groep vijftien- tot dertigjarigen ligt daarentegen 2,5% lager. De overige leeftijdsgroepen verschillen maar weinig van de gemiddelde landelijke cijfers. Kortom: de vergrijzing in Zeeland is relatief hoog.

In Reimerswaal (++)), Kapelle en Tholen (+) is het aantal kinderen van 0 tot 15 jaar relatief hoog.

Sluis (-) is de enige gemeente met een lager aandeel kinderen in deze leeftijd. Het segment 15 tot 30 jaar is in de gemeenten Reimerswaal en Tholen (+) groter dan gemiddeld en in Sluis, Hulst en Noord-Beveland (-) kleiner. Het segment 30 tot 60 jaar is in Hulst (++) beter vertegenwoordigd en in Reimerswaal en Veere (-) minder vertegenwoordigd.

In Noord-Beveland, Sluis en Veere (+) wonen naar verhouding veel mensen in de leeftijd van 60 tot 80 jaar en in Reimerswaal, Kapelle en Tholen (-) juist weinig. In de oudste categorie, 80 jaar en ouder, vallen Borsele, Reimerswaal en Tholen (-) op met naar verhouding weinig ouderen en Schouwen-Duiveland en Sluis (+) met naar verhouding veel ouderen.

In de kaarten 2.1 en 2.2 worden de percentages jongeren tot 15 jaar en ouderen vanaf 80 jaar weergegeven.

Tabel 2.1: Bevolking, leeftijdsverdeling, gegroepeerd, absoluut 2015

	Totaal aantal inwoners	0-14 jaar	15-29 jaar	30-59 jaar	60-79 jaar	80 jaar of ouder
Borsele	22.568	4.158	3.729	9.059	4.600	1.022
Goes	37.153	5.628	6.073	14.830	8.365	2.257
Hulst	27.360	3.846	3.776	11.456	6.644	1.638
Kapelle	12.545	2.392	2.011	5.032	2.494	616
Middelburg	47.613	7.929	8.192	18.571	10.398	2.523
Noord-Beveland	7.433	1.045	976	2.977	2.018	417
Reimerswaal	22.058	4.808	4.240	8.268	3.706	1.036
Schouwen-Duiveland	33.821	5.001	4.898	13.028	8.729	2.165
Sluis	23.747	3.188	3.332	9.161	6.420	1.646
Terneuzen	54.577	8.272	8.176	21.500	13.426	3.203
Tholen	25.440	4.900	4.689	9.869	4.898	1.084
Veere	21.926	3.461	3.340	8.094	5.766	1.265
Vlissingen	44.485	6.614	7.620	17.588	10.143	2.520
Zeeland	380.726	61.242	61.052	149.433	87.607	21.392
Nederland	16.900.726	2.827.066	3.120.699	6.899.092	3.318.893	734.976

Bron: CBS Statline

Tabel 2.2: Leeftijdsverdeling, % van de totale bevolking, 2015

	0-14 jaar		15-29 jaar		30-59 jaar		60-79 jaar		80-plus	
Borsele	18,4%		16,5%		40,1%		20,4%		4,5%	(-)
Goes	15,1%		16,3%		39,9%		22,5%		6,1%	
Hulst	14,1%		13,8%	(-)	41,9%	(++)	24,3%		6,0%	
Kapelle	19,1%	(+)	16,0%		40,1%		19,9%	(-)	4,9%	
Middelburg	16,7%		17,2%		39,0%		21,8%		5,3%	
Noord-Beveland	14,1%		13,1%	(-)	40,1%		27,1%	(+)	5,6%	
Reimerswaal	21,8%	(++)	19,2%	(+)	37,5%	(-)	16,8%	(-)	4,7%	(-)
Schouwen-Duiveland	14,8%		14,5%		38,5%		25,8%		6,4%	(+)
Sluis	13,4%	(-)	14,0%	(-)	38,6%		27,0%	(+)	6,9%	(+)
Terneuzen	15,2%		15,0%		39,4%		24,6%		5,9%	
Tholen	19,3%	(+)	18,4%	(+)	38,8%		19,3%	(-)	4,3%	(-)
Veere	15,8%		15,2%		36,9%	(-)	26,3%	(+)	5,8%	
Vlissingen	14,9%		17,1%		39,5%		22,8%		5,7%	
Zeeland	16,1%		16,0%		39,2%		23,0%		5,6%	
Nederland	16,7%		18,5%		40,8%		19,6%		4,3%	

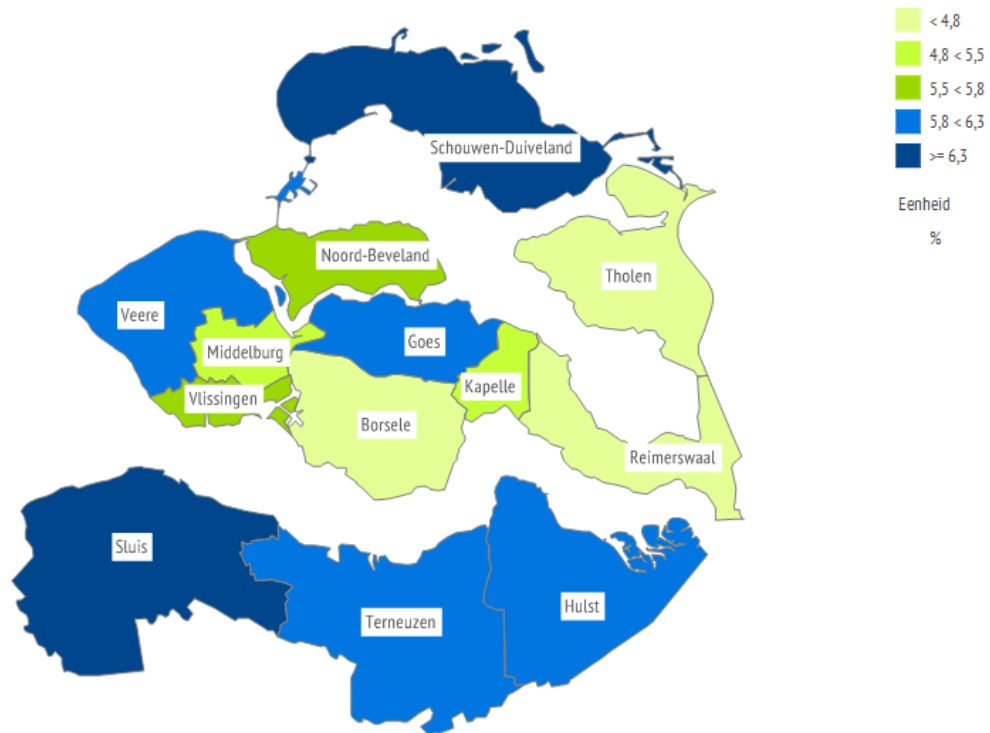
Bron: CBS Statline\Bewerking ZB| Planbureau

Kaart 2.1: Inwoners van 0-14 jaar, 2015 - Gemeenten

Bron: CBS bevolkingsstatistiek, Statline

Kaart 2.2: Inwoners van 80 jaar en ouder, 2015 - Gemeenten

Bron: CBS bevolkingsstatistiek, Statline

De verhouding van het aantal jongeren tot twintig jaar ten opzichte van de productieve leeftijdsgroep (20 – 65 jaar) wordt *groene druk* genoemd. Onder *grijze druk* wordt verstaan de verhouding van 65-plussers ten opzichte van de productieve leeftijdsgroep. Beide variabelen geven een indicatie van de grootte van de groep die grotendeels geen inkomen uit arbeid heeft ten opzichte van de groep die dat voor het grootste deel wel heeft. De betekenis daarvan is duidelijk: het economisch surplus van de productieven moet voldoende zijn om de maatschappelijke kosten van jongeren en ouderen op te vangen. Deze variabelen geven een indicatie in welke mate dat mogelijk is.

De groene en grijze druk van Zeeland, de Zeeuwse gemeenten en Nederland afzonderlijk staan weergegeven in tabel 2.3. De groene druk in Zeeland ligt dicht bij het landelijk gemiddelde: om precies te zijn 0,9% hoger. Kapelle (+), Reimerswaal (++) en Tholen (+) zijn relatief groene gemeenten. Sluis is de enige gemeente met een relatief lage groene druk (-). In combinatie met een hoge grijze druk is Sluis een opmerkelijk grijze gemeente.

De grijze druk is in Zeeland duidelijk hoger dan het landelijk gemiddelde, waarbij Noord-Beveland, Schouwen-Duiveland, Sluis en Veere (+) eruit springen als de gemeenten met de hoogste grijze druk. De grijze druk is juist minder hoog in Borsele (-), Kapelle (-), Reimerswaal (-) en Tholen (-).

2.2 Demografische ontwikkelingen

Hoe heeft zich het aantal inwoners in 2014 ontwikkeld? Tabel 2.4 laat de bevolkingsontwikkeling per 1.000 inwoners zien. Hieruit blijkt dat er per saldo in Zeeland het afgelopen jaar sprake was van een (zeer) lichte bevolkingstoename, namelijk met 105 inwoners (0,3 promille). In heel Nederland was er een toename van 4,2 promille.

Tabel 2.4: Bevolkingsontwikkeling absoluut en per 1.000 inwoners, 2014

	Absoluut	Per 1.000 inwoners	
Borsele	-11	-0,5	
Goes	199	5,4	(+)
Hulst	-28	-1	
Kapelle	45	3,6	
Middelburg (Z.)	-29	-0,6	
Noord-Beveland	-97	-12,9	(--)
Reimerswaal	131	6	(+)
Schouwen-Duiveland	-31	-0,9	
Sluis	-73	-3,1	
Terneuzen	-132	-2,4	
Tholen	32	1,3	
Veere	58	2,7	
Vlissingen	41	0,9	
Zeeland	105	0,3	
Nederland	71.437	4,2	

Bron: CBS Statline\Bewerking ZB| Planbureau

Tabel 2.3: Groene druk en grijze druk, % van 20 - 64 jarigen, 2015

	Groene druk		Grijze druk	
	%		%	
Borsele	43,6%		32,2%	(-)
Goes	36,7%		38,2%	
Hulst	34,0%		39,9%	
Kapelle	45,3%	(+)	32,5%	(-)
Middelburg	40,5%		36,4%	
Noord-Beveland	34,7%		45,3%	(+)
Reimerswaal	50,9%	(++)	29,5%	(-)
Schouwen-Duiveland	37,1%		45,5%	(+)
Sluis	33,0%	(-)	46,9%	(+)
Terneuzen	36,2%		41,4%	
Tholen	46,4%	(+)	31,3%	(-)
Veere	41,2%		45,3%	(+)
Vlissingen	35,1%		37,4%	
Zeeland	38,9%		38,7%	
Nederland	38,0%		29,9%	

Bron: CBS Statline\Bewerking ZB| Planbureau

Binnen Zeeland is de bevolking in de gemeenten Goes (+) en Reimerswaal (+) het meest gegroeid (tabel 2.4). In Noord-Beveland (--) was er sprake van een betekenisvolle afname van de bevolking met bijna 1,3 procent, een daling van 97 inwoners.

De bevolkingsontwikkeling hangt af van meerdere factoren. In de eerste plaats is er de natuurlijke bevolkingsgroei door geboorte. Daartegenover staat het aantal sterfgevallen. In de tweede plaats ontstaat er bevolkingsgroei door personen die zich in de gemeente vestigen. Daartegenover staat het aantal personen dat zich uitschrijft uit een gemeente. Als het saldo van natuurlijke groei en vestiging tezamen positief is, is er sprake van groei. Is het saldo negatief dan is er sprake van afname.

Tabel 2.5 geeft de onderliggende factoren van bevolkingsontwikkeling weer. Uit de tabel blijkt dat er een positief *geboorteoverschot* is in Borsele, Goes, Kapelle, Middelburg, Reimerswaal, Tholen en Veere. Er is sprake van een positief *vestigingsoverschot* in de gemeenten Goes, Hulst, Schouwen-Duiveland, Sluis, Veere en Vlissingen. Tezamen leidt dat tot een lichte groei van de Zeeuwse bevolking, met name veroorzaakt door een geboorteoverschot. In de meeste gemeenten is het ene overschot negatief en het andere positief. In Veere en Goes is echter sprake van zowel een positief geboorteoverschot als een positief vestigingsoverschot. In Terneuzen zijn beide juist negatief.

De positieve bevolkingsontwikkeling (groei) is het grootst in Goes (door vestiging) en in Reimerswaal (door geboorteoverschot). In Terneuzen, Noord-Beveland en Sluis is de bevolking het meest afgenomen in 2014.

2.3 Leeftijdsopbouw van de jeugd

Jeugd is in deze paragraaf ingedeeld in vier categorieën: 0 tot en met 3 jaar ('allerjongsten'), 4 tot en met 12 jaar ('basisschoolleeftijd'), 13 tot en met 18 jaar ('tieners') en 19 tot en met 23 jaar ('jongvolwassenen').

Tabel 2.6 laat de leeftijdsopbouw zien van de jeugd tot en met 23 jaar. Het Zeeuwse gemiddelde wijkt bij elke categorie een beetje af van het Nederlandse gemiddelde. Het aandeel tieners komt ietsje hoger uit (0,1%), de andere categorieën wat lager. Per saldo is het percentage Zeeuwse jongeren wat lager dan het gemiddeld aantal 0-23 jarigen in Nederland.

Tussen de gemeenten bestaan er ook hier verschillen. Reimerswaal (++) heeft een beduidend groter aantal 0 tot 4-jarigen. Ook Tholen springt er in positieve (+) zin uit. In Hulst is het aandeel allerjongsten lager (-) dan gemiddeld in Zeeland. Reimerswaal (++) scoort ook in de basisschoolleeftijd relatief hoog, evenals Tholen (+) en Kapelle (+). Sluis heeft daarentegen een laag aandeel (-) kinderen in de basisschoolleeftijd.

Tabel 2.5: Bevolkingsontwikkeling in 2014 uitgesplitst naar geboorte, sterfte, vestiging en vertrek

	Geboorte	Sterfte	Geboorte-overschot	Vestiging	Vertrek	Vestigings-overschot	Bevolkings-ontwikkeling
Borsele	233	163	70	878	959	-81	-11
Goes	342	335	7	1.908	1.715	193	199
Hulst	228	270	-42	956	940	16	-28
Kapelle	128	79	49	498	501	-3	45
Middelburg (Z.)	483	416	67	2.189	2.289	-100	-29
Noord-Beveland	65	86	-21	423	498	-75	-97
Reimerswaal	308	164	144	797	807	-10	131
Schouwen-Duiveland	280	338	-58	1.029	999	30	-31
Sluis	199	295	-96	827	811	16	-73
Terneuzen	466	532	-66	1.789	1.854	-65	-132
Tholen	310	221	89	734	796	-62	32
Veere	204	191	13	901	856	45	58
Vlissingen	401	442	-41	2.333	2.249	84	41
Zeeland	3.647	3.532	115	15.262	15.274	-12	105
Nederland	175.181	139.223	35.958	837.416	802.329	35.087	71.437

Bron: CBS Statline

Tabel 2.6: Leeftijdopbouw jeugd 0 t/m 23 jaar, absoluut en in % van de totale bevolking, 2015

	0-3 jaar			4-12 jaar			13-18 jaar			19-23 jaar		
	Absoluut	% van de bevolking		Absoluut	% van de bevolking		Absoluut	% van de bevolking		Absoluut	% van de bevolking	
Borsele	974	4,3%		2.527	11,2%		1.860	8,2%	(+)	1.148	5,1%	
Goes	1.318	3,6%		3.375	9,1%		2.743	7,4%		1.860	5,0%	
Hulst	838	3,1%	(-)	2.377	8,7%		1.930	7,0%		1.027	3,7%	(-)
Kapelle	545	4,4%		1.505	12,0%	(+)	1.028	8,2%	(+)	590	4,7%	
Middelburg	1.969	4,1%		4.737	9,9%		3.613	7,6%		2.733	5,7%	
Noord-Beveland	257	3,4%		629	8,4%		487	6,5%	(-)	278	3,7%	(-)
Reimerswaal	1.241	5,7%	(++)	2.902	13,2%	(++)	1.828	8,3%	(+)	1.332	6,1%	(+)
Schouwen-Duiveland	1.133	3,3%		3.065	9,1%		2.371	7,0%		1.530	4,5%	
Sluis	783	3,3%		1.879	7,9%	(-)	1.486	6,2%	(-)	1.014	4,3%	(-)
Terneuzen	1.973	3,6%		4.951	9,0%		3.746	6,8%		2.483	4,5%	
Tholen	1.235	4,9%	(+)	2.958	11,6%	(+)	2.143	8,4%	(+)	1.477	5,8%	
Veere	844	3,9%		2.021	9,2%		1.765	8,1%		1.042	4,8%	
Vlissingen	1.637	3,7%		4.063	9,1%		2.804	6,3%	(-)	2.788	6,3%	(+)
Zeeland	14.747	3,9%		36.989	9,7%		27.804	7,3%		19.302	5,1%	
Nederland	703.142	4,2%		1.712.083	10,2%		1.211.629	7,2%		1.051.147	6,2%	

Bron: CBS Statline\Bewerking ZB| Planbureau

Positieve uitschieters zijn te vinden in Borsele, Kapelle, Reimerswaal en Tholen als het gaat om tieners (+). In Noord-Beveland, Sluis en Vlissingen is deze categorie relatief kleiner (-) dan gemiddeld. Reimerswaal en Vlissingen hebben een hoger aandeel jongvolwassenen (+). In Noord-Beveland, Hulst en Sluis is deze categorie juist relatief kleiner (-).

2.4 Herkomst van allochtonen

Alle personen van wie tenminste één ouder in het buitenland is geboren, worden *allochtoon* genoemd. Dus ook iemand die zelf in Nederland is geboren en getogen en een Nederlands paspoort heeft, maar van wie bijvoorbeeld de vader uit Spanje komt, is volgens deze definitie allochtoon. Er wordt voorts een onderscheid gemaakt tussen westerse en niet-westerse allochtonen:

- westerse allochtonen zijn afkomstig uit Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika, Australië, Japan en Indonesië;
- niet-westerse allochtonen zijn afkomstig uit Turkije, Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Japan en Indonesië).

Tabel 2.7 laat zien dat er in Zeeland per saldo bijna 5% minder allochtonen zijn dan gemiddeld in Nederland. In Hulst, Sluis, Terneuzen en Vlissingen is het percentage allochtonen (totaal) relatief hoog (+).

In Borsele, Kapelle, Schouwen-Duiveland, Tholen en Veere is dat percentage daarentegen relatief laag (-).

De verhouding tussen allochtonen van westerse en niet-westerse afkomst wijkt in Zeeland behoorlijk af van de landelijke cijfers. Het percentage westerse allochtonen ligt in Zeeland 2% boven het landelijk gemiddelde, het percentage niet-westerse allochtonen is daarentegen 7% lager. Het relatief hoge aandeel westerse allochtonen is grotendeels het gevolg van het aantal Belgen dat zich in Zeeuws-Vlaanderen heeft gevestigd.

Wat de niet-westerse allochtonen betreft is Vlissingen de enige gemeente waar het percentage in de buurt komt van het landelijk gemiddelde. Binnen Zeeland wonen er in Vlissingen relatief veel niet-westerse allochtonen (++). In Borsele, Schouwen-Duiveland, Sluis en Veere zijn relatief weinig niet-westerse allochtonen te vinden (-).

De vier meest voorkomende herkomstlanden van niet-westerse allochtonen zijn: Turkije, Suriname, Marokko en Caribisch Nederland/Aruba/Curaçao (tabel 2.8). Allochtonen van Turkse afkomst zijn relatief vaak woonachtig in Middelburg en Terneuzen (+). Deze groep is relatief ondervertegenwoordigd in de gemeenten Hulst, Kapelle, Noord-Beveland, Schouwen-Duiveland, Sluis, Tholen en Veere.

Mensen met een Surinaamse achtergrond zijn oververtegenwoordigd in Goes, Kapelle en Vlissingen (+) en ondervertegenwoordigd in Hulst en Sluis (-). In Tholen (++) en Vlissingen (+) is sprake van een relatief groot aandeel Marokkanen. Mensen van Antilliaanse afkomst wonen relatief het meest in Vlissingen (++)). In Hulst, Reimerswaal en Sluis is deze groep relatief klein.

De belangrijkste herkomstlanden voor westerse allochtonen zijn België, Duitsland, Indonesië en het Verenigd Koninkrijk (tabel 2.9). Belgen zijn relatief oververtegenwoordigd in Hulst en Sluis; Duitsers in Noord-Beveland, Schouwen-Duiveland en Veere. Voor inwoners afkomstig uit het Verenigd Koninkrijk geldt dat voor de gemeenten Borsele, Noord-Beveland en Schouwen-Duiveland. Mensen met een Indonesische achtergrond wonen naar verhouding meer in Borsele, Middelburg en Veere.

Tabel 2.7: Westerse en niet westerse allochtonen, absoluut en % van de totale bevolking, 2015

	Allochtonen totaal			Niet-westerse allochtonen			Westerse allochtonen		
	Absoluut	%		Absoluut	%		Absoluut	%	
Borsele	1.835	8,1%	(-)	497	2,2%	(-)	1.338	5,9%	
Goes	5.556	15,0%		2.571	6,9%		2.985	8,0%	
Hulst	7.068	25,8%	(+)	688	2,5%		6.380	23,3%	(+)
Kapelle	990	7,9%	(-)	322	2,6%		668	5,3%	(-)
Middelburg	8.107	17,0%		3.546	7,4%		4.561	9,6%	
Noord-Beveland	859	11,6%		187	2,5%		672	9,0%	
Reimerswaal	2.715	12,3%		821	3,7%		1.894	8,6%	
Schouwen-Duiveland	2.977	8,8%	(-)	798	2,4%	(-)	2.179	6,4%	
Sluis	5.983	25,2%	(+)	583	2,5%	(-)	5.400	22,7%	(+)
Terneuzen	13.309	24,4%	(+)	3.663	6,7%		9.646	17,7%	
Tholen	2.013	7,9%	(-)	717	2,8%		1.296	5,1%	(-)
Veere	1.820	8,3%	(-)	452	2,1%	(-)	1.368	6,2%	
Vlissingen	10.771	24,2%	(+)	4.755	10,7%	(++)	6.016	13,5%	
Zeeland	64.003	16,8%		19.600	5,1%		44.403	11,7%	
Nederland	3.665.321	21,7%		2.038.509	12,1%		1.626.812	9,6%	

Bron: CBS Statline\Bewerking ZB\Planbureau

Tabel 2.8: Niet westerse allochtonen naar herkomst, absoluut en in % van het totaal aantal allochtonen, 2015

	Turkije			Suriname			Marokko			Caribisch Nederland/ Aruba/Curaçao		
	Absoluut	%		Absoluut	%		Absoluut	%		Absoluut	%	
Borsele	33	1,8%		61	3,3%		22	1,2%		35	1,9%	
Goes	194	3,5%		483	8,7%	(+)	282	5,1%		111	2,0%	
Hulst	57	0,8%	(-)	39	0,6%	(-)	83	1,2%		28	0,4%	(-)
Kapelle	6	0,6%	(-)	71	7,2%	(+)	17	1,7%		16	1,6%	
Middelburg	873	10,8%	(+)	524	6,5%		272	3,4%		276	3,4%	
Noord-Beveland	2	0,2%	(-)	22	2,6%		9	1,0%		12	1,4%	
Reimerswaal	218	8,0%		57	2,1%		41	1,5%		18	0,7%	(-)
Schouwen-Duiveland	43	1,4%	(-)	100	3,4%		19	0,6%		43	1,4%	
Sluis	49	0,8%	(-)	70	1,2%	(-)	35	0,6%		42	0,7%	(-)
Terneuzen	1.222	9,2%	(+)	226	1,7%		258	1,9%		516	3,9%	
Tholen	18	0,9%	(-)	68	3,4%		205	10,2%	(++)	28	1,4%	
Veere	16	0,9%	(-)	42	2,3%		21	1,2%		38	2,1%	
Vlissingen	437	4,1%		779	7,2%	(+)	1.028	9,5%	(+)	705	6,5%	(++)
Zeeland	3.168	4,9%		2.542	4,0%		2.292	3,6%		1.868	2,9%	
Nederland	396.555	10,8%		348.662	9,5%		380.755	10,4%		148.926	4,1%	

Bron: CBS Statline\Bewerking ZB\Planbureau

Tabel 2.9: Westerse allochtonen naar afkomst, absoluut en in % van het totaal aantal allochtonen, 2015

	België			Duitsland			Indonesië			Verenigd koninkrijk		
	Absoluut	%		Absoluut	%		Absoluut	%		Absoluut	%	
Borsele	221	12,0%		228	12,4%		271	14,8%	(+)	78	4,3%	(+)
Goes	461	8,3%		448	8,1%		727	13,1%		175	3,1%	
Hulst	5.066	71,7%	(+)	317	4,5%		187	2,6%	(-)	95	1,3%	(-)
Kapelle	151	15,3%		127	12,8%		116	11,7%		31	3,1%	
Middelburg	530	6,5%		732	9,0%		1.470	18,1%	(+)	293	3,6%	
Noord-Beveland	138	16,1%		187	21,8%	(++)	104	12,1%		50	5,8%	(++)
Reimerswaal	342	12,6%		226	8,3%		182	6,7%		57	2,1%	
Schouwen-Duiveland	219	7,4%		592	19,9%	(+)	404	13,6%		126	4,2%	(+)
Sluis	4.120	68,9%	(+)	338	5,6%		151	2,5%	(-)	92	1,5%	(-)
Terneuzen	5.728	43,0%		932	7,0%		676	5,1%		286	2,1%	
Tholen	276	13,7%		223	11,1%		180	8,9%		72	3,6%	
Veere	224	12,3%		389	21,4%	(++)	274	15,1%	(+)	64	3,5%	
Vlissingen	795	7,4%		795	7,4%		1.401	13,0%		378	3,5%	
Zeeland	18.271	28,5%		5.525	8,6%		6.143	9,6%		1.797	2,8%	
Nederland	115.687	3,2%		364.125	9,9%		369.661	10,1%		82.879	2,3%	

Bron: CBS Statline\Bewerking ZB| Planbureau

Niet-Westerse allochtone jongeren

Tabel 2.10 laat zien dat ruim 19% van de Zeeuwse bevolking tot 15 jaar van allochtone afkomst is. Dat percentage is ruim 5% lager dan het Nederlandse gemiddelde. Het aandeel niet-westerse jongeren in Zeeland is veel lager dan het gemiddelde in Nederland, ongeveer de helft. Het aandeel westers allochtone jongeren ligt een paar procent hoger dan het Nederlands gemiddelde.

Binnen Zeeland telt Vlissingen (++) een beduidend hoger aandeel niet-westerse allochtonen onder de jongeren: ruim achttien procent, iets hoger dan het Nederlandse gemiddelde. In Goes, Middelburg en Terneuzen heeft ruim 11% een niet-westerse achtergrond. In Sluis en Borsele is het aantal niet-westerse jongeren relatief klein (-).

Tabel 2.10: Westerse en niet-westerse allochtone jongeren tot 15 jaar, 2015

	Niet-westerse allochtone jongeren			Westerse allochtone jongeren			Totaal allochtone jongeren		
	Absoluut	%		Absoluut	%		Absoluut	%	
Borsele	163	3,9%	(-)	205	4,9%		368	8,9%	(-)
Goes	641	11,4%	(+)	392	7,0%		1.033	18,4%	
Hulst	178	4,6%		968	25,2%	(+)	1.146	29,8%	(+)
Kapelle	112	4,7%		108	4,5%		220	9,2%	(-)
Middelburg	913	11,5%	(+)	561	7,1%		1.474	18,6%	
Noord-Beveland	56	5,4%		89	8,5%		145	13,9%	
Reimerswaal	260	5,4%		344	7,2%		604	12,6%	
Schouwen-Duiveland	240	4,8%		282	5,6%		522	10,4%	(-)
Sluis	117	3,7%	(-)	917	28,8%	(++)	1.034	32,4%	(+)
Terneuzen	950	11,5%	(+)	1.534	18,5%		2.484	30,0%	(+)
Tholen	231	4,7%		260	5,3%		491	10,0%	(-)
Veere	166	4,8%		179	5,2%		345	10,0%	(-)
Vlissingen	1.216	18,4%	(++)	771	11,7%		1.987	30,0%	(+)
Zeeland	5.243	8,6%		6.610	10,8%		11.853	19,4%	
Nederland	478.277	16,9%		215.193	7,6%		693.470	24,5%	

Bron: CBS Statline\Bewerking ZB| Planbureau

2.5 Huishoudens

De meeste personen wonen in een particulier huishouden. Een *particulier huishouden* bestaat uit één of meer personen die alleen of samen in een woonruimte wonen en zelf in hun dagelijkse behoeften voorzien. Uitgezonderd zijn *institutionele huishoudens* zoals bijvoorbeeld verpleeg-, bejaarden- en kindertehuizen, revalidatiecentra en gevangenissen.

Er bestaan verschillende typen huishoudens. Beleidsmatig belangrijke typen zijn *eenoudergezinnen* en *eenpersoonshuishoudens*. Tabel 2.11 geeft weer hoeveel particuliere huishoudens er zijn per gemeente en welk aandeel eenpersoonshuishoudens of eenoudergezinnen betreffen. Ook de gemiddelde grootte van huishoudens staat vermeld.

Gemiddeld bestaat een huishouden in Zeeland uit 2,2 personen. Dit is evenveel als het gemiddeld in Nederland. Binnen Zeeland onderscheiden Reimerswaal (++) , Borsele, Kapelle en Tholen (+) zich door gemiddeld grotere huishoudens. Daarentegen zijn huishoudens in Vlissingen relatief kleiner dan gemiddeld in Zeeland.

Iets meer dan een derde van de huishoudens in Zeeland bestaat uit één persoon. Dergelijke eenpersoonshuishoudens komen naar verhouding in Middelburg en Vlissingen (+) vaker en in Borsele, Kapelle, Reimerswaal, Tholen en Veere (-) minder vaak voor dan gemiddeld in Zeeland. Landelijk ligt het aandeel eenpersoonshuishoudens 2,6% hoger dan in Zeeland (kaart 2.3).

Ook het percentage eenoudergezinnen ligt in Middelburg en Vlissingen hoger (+) dan gemiddeld in Zeeland. Voor Kapelle, Noord-Beveland, Reimerswaal en Veere (-) geldt dat het beduidend minder vaak voorkomt dat een huishouden een eenoudergezin betreft. In Zeeland als totaal zijn naar verhouding wat minder eenoudergezinnen dan in Nederland als geheel.

We kunnen ook kijken hoe het aantal eenoudergezinnen zich de laatste jaren heeft ontwikkeld. In tabel 2.12 is te zien dat dit in Zeeland, net als in Nederland, de afgelopen jaren met 10% is toegenomen. Alleen in de gemeente Sluis en Noord-Beveland is de groei wat minder groot, maar er is nog steeds sprake van een lichte toename van het aantal eenoudergezinnen. De toename is relatief het grootst in de gemeenten Goes (++) en Kapelle (+), waar het aantal eenoudergezinnen in vier jaar tijd met (bijna) 20% groeide.

Tabel 2.11: Huishoudens naar type en grootte, absoluut, % en gemiddelde van totaal aantal particuliere huishoudens, 2014

	Aantal particuliere huishoudens	Percentage eenpersoonshuishoudens		Percentage eenoudergezinnen		Gemiddelde huishoudensgrootte	
Borsele	9.291	28,4%	(-)	5,5%		2,4	(+)
Goes	16.799	36,8%		6,6%		2,2	
Hulst	12.232	32,4%		5,6%		2,2	
Kapelle	5.022	25,8%	(-)	5,1%	(-)	2,5	(+)
Middelburg	22.222	38,8%	(+)	7,0%	(+)	2,1	
Noord-Beveland	3.520	35,1%		4,9%	(-)	2,1	
Reimerswaal	8.567	29,1%	(-)	5,0%	(-)	2,6	(++)
Schouwen-Duiveland	15.223	32,1%		5,4%		2,2	
Sluis	11.175	34,6%		5,4%		2,1	
Terneuzen	25.124	34,0%		6,8%		2,2	
Tholen	10.143	28,1%	(-)	5,3%		2,5	(+)
Veere	9.302	29,1%	(-)	4,5%	(-)	2,4	
Vlissingen	21.996	42,1%	(+)	7,3%	(+)	2,0	(-)
Zeeland	170.777	34,3%		6,1%		2,2	
Nederland	7.590.228	36,9%		7,1%		2,2	

Bron: CBS Statline\Bewerking ZB\Planbureau

Kaart 2.3: Eenpersoonshuishouden, 2014 - Gemeenten

Bron: CBS Statline

Tabel 2.12: Eenoudergezinnen, ontwikkeling 2010-2014

	Ontwikkeling als index		Ontwikkeling (absoluut)
Borsele	109		43
Goes	120	(++)	182
Hulst	113		79
Kapelle	118	(+)	39
Middelburg	109		131
Noord-Beveland	103	(-)	5
Reimerswaal	108		33
Schouwen-Duiveland	113		92
Sluis	103	(-)	16
Terneuzen	111		162
Tholen	109		43
Veere	108		31
Vlissingen	108		116
Zeeland	110		972
Nederland	110		49.620

Bron: CBS Statline\Bewerking ZB\ Planbureau

2.6 Opkomst verkiezingen

Een veelgebruikte indicator voor politieke participatie is het opkomstpercentage bij verkiezingen. In het voorjaar van 2015 zijn de verkiezingen gehouden (Provinciale Staten). In tabel 2.13 staan de opkomstpercentages weergegeven van de drie laatste verkiezingsrondes.

In vergelijking met Nederland ligt de opkomst bij zowel de gemeentelijke, provinciale en landelijke verkiezingen in Zeeland iets hoger. Binnen Zeeland onderscheiden Veere en Kapelle zich door relatief hoge opkomstpercentages bij de drie rondes. Ook Reimerwaal haalt hoge opkomstpercentages. Vlissingen en Terneuzen laten steeds de laagste opkomstpercentages zien.

Tabel 2.13 Opkomstpercentages recente verkiezingen

	Tweede Kamer (2012)		Gemeenteraad (2014)		Provinciale Staten (2015)	
Borsele	77,9%		61,5%		57,4%	
Goes	74,7%		58,1%		52,5%	
Hulst	70,9%		58,5%		47,2%	
Kapelle	82,0%	(+)	70,6%	(+)	61,4%	(+)
Middelburg	76,7%		59,3%		53,2%	
Noord-Beveland	78,2%		60,8%		53,8%	
Reimerswaal	79,4%		72,1%	(+)	64,8%	(+)
Schouwen-Duiveland	81,5%	(+)	63,6%		56,0%	
Sluis	75,0%		53,9%		47,9%	
Terneuzen	69,2%	(-)	50,2%	(-)	45,1%	(-)
Tholen	77,3%		64,6%		55,4%	
Veere	89,4%	(++)	69,2%	(+)	63,3%	(+)
Vlissingen	68,6%	(-)	48,3%	(-)	43,1%	(-)
Zeeland	75,6%		58,6%		52,2%	
Nederland	74,6%		54,0%		47,8%	

Bron: www.verkiezingsuitslagen.nl

Kaart 2.4: Opkomstpercentage PS verkiezingen, 2015 - Gemeenten

Bron: <http://www.verkiezingsuitslagen.nl/>

2.7 Religie

Tot slot van dit hoofdstuk beschrijven we nog het beeld met betrekking tot religie in Zeeland. Ongeveer de helft van de inwoners van Zeeland rekent zich niet tot een kerkgenootschap of religieuze groepering. In de gemeente Vlissingen (++) is dit aandeel het grootst en in Hulst en Reimerswaal het kleinst (-) (tabel 2.14).

Hulst (++) valt op door het hoge percentage mensen dat Rooms-Katholiek is. In Reimerswaal (++) zijn juist opvallend veel mensen aangesloten bij een bevindelijk gereformeerde kerk, evenals in de gemeente Tholen (+). In Kapelle en Veere (+) zijn naar verhouding veel mensen lid van de Protestantse Kerken in Nederland (PKN).

2.8 Conclusies

Puntsgewijs kunnen uit het voorgaande de volgende conclusies worden getrokken:

- Kapelle, Reimerswaal en Tholen blijken relatief gemeenten met groene druk te zijn: hier wonen relatief veel kinderen en jongeren. Sluis blijft de gemeente met de meeste grijze druk. Dit is ook de gemeente met de grootste grijze druk. Ook Noord-Beveland en Schouwen-Duiveland kennen een grote grijze druk.
- Per saldo groeide de bevolking van Zeeland in 2014 met 105 personen. Ongeveer de helft van de gemeenten zag het inwonertal groeien, de andere helft zag het dalen. Noord-Beveland zag relatief de grootste daling in inwoners; Goes en Reimerswaal zagen relatief de grootste groei: Goes door een vestigingsoverschot, Reimerswaal door een geboorteoverschot.
- Zeeland telt duidelijk minder allochtonen dan gemiddeld in Nederland. Zeeland kent vooral een klein aandeel allochtonen van *niet-westerse afkomst*. Het percentage westerse allochtonen ligt in Zeeland iets boven het landelijk gemiddelde. Dit is vooral een gevolg van het hoge percentage Belgen dat zich in Zeeuws-Vlaanderen heeft gevestigd.
- Wat de niet-westerse allochtonen betreft, is Vlissingen de enige gemeente waar het percentage vergelijkbaar is met het landelijk gemiddelde. Verder tellen Goes, Middelburg en Terneuzen aandelen niet-Westerse allochtonen die duidelijk boven het Zeeuws gemiddelde uitkomen.
- Allochtonen van Turkse afkomst zijn relatief vaak woonachtig in Middelburg, Reimerswaal en Terneuzen. Mensen met een Surinaamse achtergrond zijn relatief vaker gevestigd in Goes en Vlissingen en mensen met een Marokkaanse achtergrond in Tholen en Vlissingen. Mensen van Antilliaanse afkomst wonen relatief vaak in Vlissingen.

Tabel 2.14 Geloofsovertuiging, % van de totale bevolking,

	geen		Protestantse Kerken in Nederland		Rooms-Katholiek		Bevindelijk Gereformeerd*		Overig Gereformeerd**		Overig	
Borsele	45		18		21		13		1		2	
Goes	56		22		11		5		2		4	
Hulst	37	(-)	3	(-)	57	(++)	1		0	(-)	2	
Kapelle	46		32	(+)	3		12		3		4	
Middelburg	55		20		8		8		4	(+)	5	(+)
Noord-Beveland	60		26		8		3		1		2	
Reimerswaal	34	(-)	23		7		33	(++)	1		2	
Schouwen-Duiveland	54		22		6		10		5	(+)	3	
Sluis	43		22		27		1		0	(-)	7	(++)
Terneuzen	50		12		26		2		6	(++)	4	
Tholen	41		24		6		23	(+)	2		4	
Veere	41		34	(+)	3		15		2		5	(+)
Vlissingen	72	(++)	11		7		5		0	(-)	5	(+)
Zeeland	51		19		16		9		2		3	

*) hersteld hervormde gemeente, gereformeerde gemeenten, gereformeerde gemeenten in Nederland, oud gereformeerde gemeenten.

***) christelijk gereformeerde kerk, gereformeerde kerken vrijgemaakt

Bron: ZB Planbureau\Enquête Staat van Zeeland, 2013

- Het gemiddelde huishouden in Zeeland is even groot als gemiddeld in Nederland. Borsele, Kapelle, Reimerswaal en Tholen onderscheiden zich door gemiddeld grote huishoudens.
- Iets meer dan een derde van de huishoudens in Zeeland bestaat uit één persoon. Eenpersoonshuishoudens komen vaker voor in Middelburg en Vlissingen. Landelijk ligt het aandeel eenpersoonshuishoudens iets hoger dan in Zeeland.
- In Zeeland zijn relatief iets minder eenoudergezinnen dan gemiddeld in Nederland, maar hun aantal is tussen 2010-2014 met 10% gegroeid met bijna 1.000 gezinnen. Vooral in Goes en Kapelle is de toename in het aantal eenoudergezinnen groot: (bijna) 20%.
- In vergelijking met Nederland ligt de opkomst bij de gemeentelijke, provinciale en landelijke verkiezingen in Zeeland iets hoger. Binnen Zeeland onderscheiden Veere en Kapelle zich met hoge opkomstpercentages; en Vlissingen en Terneuzen door lage.
- De religieuze verschillen binnen Zeeland zijn groot. Vlissingen is overwegend niet gelovig. In Hulst is het merendeel van de inwoners aangesloten bij de Rooms-Katholieke kerk. Tot slot kenmerken Reimerswaal en Tholen zich door een hoog aandeel bevindelijk gereformeerden.

3. Veiligheid

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het thema veiligheid. In paragraaf 3.1 wordt een overzicht gegeven van het aantal geregistreerde misdrijven gevolgd door het aantal overlastmeldingen (paragraaf 3.2). Het onderwerp slachtoffers wordt behandeld in paragraaf 3.3. Het aantal jeugdige verdachten en Haltafdoeningen komt aan de orde in de paragrafen 3.4 en 3.5; het aantal dodelijke verkeersslachtoffers in paragraaf 3.6. Op gevoelens van onveiligheid wordt ingegaan in paragraaf 3.7. In paragraaf 3.8 volgen de conclusies.

3.1 Misdrijven

Iedere melding bij de politie wordt geregistreerd als een *incident*. Vervolgens wordt bepaald of er sprake is van een overtreding of misdrijf (of geen van beide). Bij een incident kan gedacht worden aan een melding van een kat in een boom. Een *overtreding* is een licht strafbaar feit, een *misdrijf* of een *delict* is een overtreding van de wet dat gepaard kan gaan met hoge straffen.

Tabel 3.1: Misdrijven, absoluut (2014)

	Woning-inbraak	Voertuig Criminaliteit	Diefstal van brommer-, snor-, fietsen	Diefstal/inbraak bedrijven	Winkeldiefstal	Overige vermogensdelicten	Zedendelicten	Gewelddelicten	Aantasting openbare orde/ruimte	Illegale handel	Overig *)	Totaal
Borsele	52	25	26	17	4	96	9	56	86	26	93	490
Goes	132	119	200	70	142	328	42	270	225	180	434	2.142
Hulst	92	46	70	29	34	162	13	123	238	68	252	1.127
Kapelle	26	24	30	14	8	27	5	16	30	16	69	265
Middelburg	199	92	394	66	169	293	37	313	369	94	417	2.443
Noord-Beveland	58	28	7	14	5	82	6	35	46	19	70	370
Reimerswaal	77	63	62	13	7	67	16	63	83	27	167	645
Schouwen-Duiveland	136	193	138	61	22	269	26	168	224	124	420	1.781
Sluis	51	58	46	36	44	130	12	101	130	47	252	907
Terneuzen	179	98	172	61	93	286	42	306	354	139	557	2.287
Tholen	63	62	34	24	3	122	2	60	111	37	87	605
Veere	96	74	69	22	19	122	8	70	124	34	159	797
Vlissingen	247	112	492	67	98	338	41	370	402	114	570	2.851
Zeeland	1.408	994	1.740	494	648	2.322	259	1.951	2.422	925	3.547	16.710

*) veiligheid overig: leefbaarheid: milieu, overig; maatschappelijke integriteit: openbare orde, weg, overig; dienstverlening

Bron: Politie Zeeland-West-Brabant, bewerking ZB| Planbureau

Tabel 3.2: Misdrijven, relatief (2014)

	Woning inbraak	Voertuig criminaliteit	Diefstal van brom-, snor-, fietsen	Diefstal Inbraak bedrijven	Winkel-diefstal	Overige vermogens delicten	Zeden delicten	Gewelds-delicten	Aantasting opebare orde/ruimte	Illegale handel	Overig *)	Totaal
Borsele	11%	5%	5% (-)	3%	1%	20% (+)	2%	11%	18% (+)	5%	19%	100%
Goes	6%	6%	9%	3%	7%	15%	2%	13%	11% (-)	8% (++)	20%	100%
Hulst	8%	4%	6% (-)	3%	3%	14%	1%	11%	21% (++)	6%	22%	100%
Kapelle	10%	9%	11%	5%	3%	10%	2%	6%	11% (-)	6%	26% (+)	100%
Middelburg	8%	4%	16%	3%	7%	12%	2%	13%	15%	4%	17%	100%
Noord-Beveland	16%	8%	2%	4%	1%	22%	2%	9%	12%	5%	19%	100%
Reimers-waal	12%	10%	10%	2%	1%	10%	2%	10%	13%	4%	26% (+)	100%
Schouwen-Duiveland	8%	11%	8%	3%	1%	15%	1%	9%	13%	7%	24%	100%
Sluis	6%	6%	5%	4%	5%	14%	1%	11%	14%	5%	28%	100%
Terneuzen	8%	4%	8%	3%	4%	13%	2%	13%	15%	6%	24%	100%
Tholen	10%	10%	6%	4%	0%	20%	0%	10%	18%	6%	14%	100%
Veere	12%	9%	9%	3%	2%	15%	1%	9%	16%	4%	20%	100%
Vlissingen	9%	4%	17%	2%	3%	12%	1%	13%	14%	4%	20%	100%
Zeeland	8%	6%	10%	3%	4%	14%	2%	12%	14%	6%	21%	100%

*) veiligheid overig: leefbaarheid: milieu, overig; maatschappelijke integriteit: openbare orde, weg, overig; dienstverlening

Bron: Politie Zeeland-West-Brabant, bewerking ZB | Planbureau

In totaal registreerde de politie in 2014 in Zeeland 72.583 incidenten. Dit is aanzienlijk minder dan het aantal incidenten een jaar daarvoor: in 2013 werden nog 77.647 incidenten geregistreerd. De meeste incidenten vallen in de categorie veiligheid en leefbaarheid. In deze paragraaf wordt alleen aandacht besteed aan misdrijven.

In tabel 3.1 is een overzicht te vinden van het aantal geregistreerde misdrijven in 2014 per gemeente. Er is in de tabel onderscheid gemaakt naar de aard van de misdrijven. Het grootste aantal misdrijven valt in de categorie vermogensdelicten (verschillende soorten diefstal en vermogensdelicten bij elkaar opgeteld). Zedendelicten komen het minst voor.

In tabel 3.2 is de verhouding van de verschillende categorieën in relatie tot het totaal aantal misdrijven weergegeven. Hieruit blijkt dat ruim een derde valt onder economische delicten: diefstal fietsen 10%; diefstal bedrijven 3%; winkeldiefstal 4%; overige vermogensdelicten 14%; illegale handel 6%; in totaal 37%. Ook aantasting van de openbare orde (14%) en geweldsdelicten (12%) komen relatief vaak voor. De categorie overig is relatief groot (21%) en bevat uiteenlopende delicten die onder meer betrekking hebben op milieu, weg en dienstverlening.

Tabel 3.3: Overlast, absolute aantallen (2014)

	Verwarde personen	Verkeers-overlast	Burengerucht (relatieproblemen)	Overlast jeugd	Overige overlast *)	Totaal
Borsele	66	124	86	92	84	452
Goes	309	239	116	263	172	1.099
Hulst	145	125	98	92	91	551
Kapelle	22	85	25	39	31	202
Middelburg	493	357	115	368	282	1.615
Noord-Beveland	28	32	36	19	37	152
Reimerswaal	50	189	81	90	96	506
Schouwen-Duiveland	153	221	75	260	136	845
Sluis	87	134	57	83	66	427
Terneuzen	334	369	194	306	328	1.531
Tholen	49	160	64	130	174	577
Veere	79	92	51	105	78	405
Vlissingen	326	290	176	343	339	1.474
Zeeland	2.141	2.417	1.174	2.190	1.914	9.836

*) Drugs/drankoverlast, geluidshinder horeca, gluurder, vuurwerk zonder gevolgen, illegale zender, prostitutie, zwervers, afsteken vuurwerk, stank/rook/stof

Bron: Politie Zeeland-West-Brabant, bewerking ZB| Planbureau

Per gemeente zijn er enkele opvallende verschillen. De belangrijkste verschillen zijn: Goes scoort relatief hoog op illegale handel, Hulst op aantasting van de openbare orde, Kapelle op diefstal of inbraak bij bedrijven en Noord-Beveland op woninginbraak en overige vermogensdelicten. Tholen scoort laag op zedendelicten, Noord-Beveland scoort laag op diefstal van brom-, snor-, fietsen en Kapelle scoort laag op geweldsdelicten.

3.2 Overlast

Tabel 3.3 bevat een overzicht van het absolute aantal geregistreerde gevallen van overlast, onderscheiden naar de aard van overlast. In 2014 zijn in Zeeland 9.836 gevallen van overlast geregistreerd. De grootste categorie is verkeersoverlast (2.417), gevolgd door overlast jeugd (2.190) en overlast door verwarde personen (2.141).

In tabel 3.4 zijn per gemeente percentages van het totaal aantal meldingen van overlast vermeld per rubriek. Opvallende cijfers zijn: een relatief hoge verkeersoverlast in Kapelle (++) , burengerucht in Noord-Beveland (++) en overige overlast in Tholen (++) . Opvallende lage cijfers: in Tholen zijn relatief weinig meldingen gedaan van overlast door verwarde personen (--) en in Noord-Beveland van overlast door jongeren (--).

Tabel 3.4: Overlast, relatief (2014)

	Verwarde personen		Verkeers overlast		Burengerucht (relatieproblemen)		Overlast jeugd		Overige overlast		Totaal
Borsele	15%	(-)	27%		19%	(+)	20%		19%		100%
Goes	28%		22%		11%		24%		16%		100%
Hulst	26%		23%		18%	(+)	17%	(-)	17%		100%
Kapelle	11%	(-)	42%	(++)	12%		19%		15%		100%
Middelburg	31%	(+)	22%		7%	(-)	23%		17%		100%
Noord-Beveland	18%		21%		24%	(++)	13%	(--)	24%	(+)	100%
Reimerswaal	10%	(-)	37%	(+)	16%		18%	(-)	19%		100%
Schouwen-Duiveland	18%		26%		9%		31%	(+)	16%		100%
Sluis	20%		31%	(+)	13%		19%		15%		100%
Terneuzen	22%		24%		13%		20%		21%		100%
Tholen	8%	(--)	28%		11%		23%		30%	(++)	100%
Veere	20%		23%		13%		26%		19%		100%
Vlissingen	22%		20%		12%		23%		23%		100%
Zeeland	22%		25%		12%		22%		19%		100%

Bron: Politie Zeeland-West-Brabant, bewerking ZB| Planbureau

Tabel 3.5: Overlast, absoluut, per 1.000 inwoners en ontwikkeling 2010-2014 (index, basis 2010)

	2014	per 1.000 inwoners		Ontwikkeling 2010-2014	
Borsele	452	20	(-)	133	(+)
Goes	1.099	30		102	
Hulst	551	20	(-)	102	
Kapelle	202	16	(-)	69	(-)
Middelburg	1.615	34	(+)	125	(+)
Noord-Beveland	152	20	(-)	106	
Reimerswaal	506	23		86	
Schouwen-Duiveland	845	25		90	
Sluis	427	18	(-)	92	
Terneuzen	1.531	28		120	(+)
Tholen	577	23		88	
Veere	405	19	(-)	107	
Vlissingen	1.474	33	(+)	75	(-)
Zeeland	9.836	26		99	

Bron: Politie Zeeland-West-Brabant, bewerking ZB| Planbureau

Per gemeente bestaan er behoorlijke verschillen in het aantal meldingen van overlast per 1.000 inwoners (tabel 3.5). In Middelburg en Vlissingen is het aantal meldingen van overlast hoger (+) dan gemiddeld in Zeeland en in Borsele, Hulst, Kapelle, Noord-Beveland, Sluis en Veere juist lager.

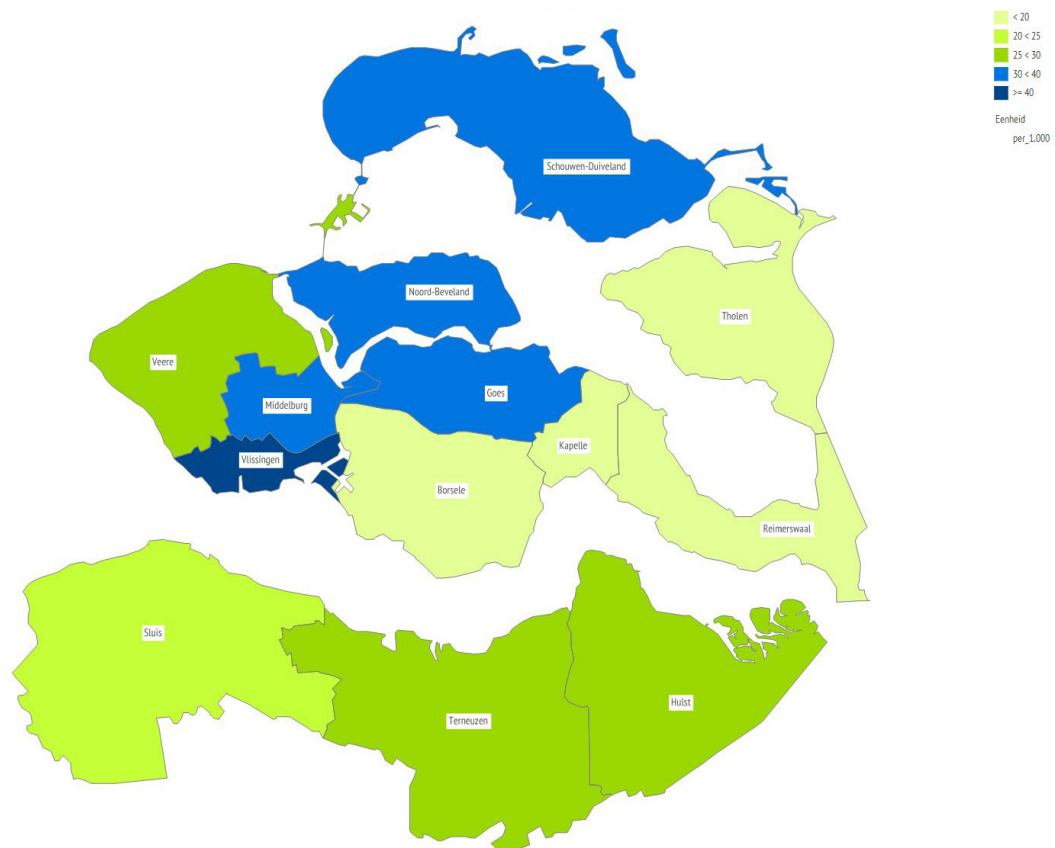
Kijken we naar de ontwikkeling in het aantal absolute meldingen tussen 2010 en 2014 (tabel 3.5) dan blijkt dat in Borsele, Middelburg en Terneuzen het aantal meldingen van overlast behoorlijk is toegenomen. In Kapelle en Vlissingen daarentegen daalde het aantal meldingen. Het aantal meldingen van overlast bleef in de periode 2010-2014 in heel Zeeland vrijwel gelijk.

3.3 Slachtoffers van misdrijven

In 2014 werden in heel Zeeland 11.556 slachtoffers van misdrijven geregistreerd (tabel 3.6). Dit is 9% minder dan in 2010. Per 1.000 Zeeuwse inwoners waren gemiddeld 30 personen slachtoffer van een misdrijf. In 2010 waren dat er 33. Per gemeente bestaan er behoorlijk grote verschillen.

In 2014 is het aantal slachtoffers in relatie tot het aantal inwoners in Vlissingen het hoogst (+) en in Borsele, Kapelle, Reimerswaal en Tholen het laagst. Dit is ook te zien in de kaart. De afname van het absolute aantal slachtoffers in de periode 2010-2014 is het grootst in de gemeenten Veere en Terneuzen (beide met indexwaarde 73, oftewel een daling van 27%). In Hulst was de grootste stijging te zien (25%).

Kaart 3.1: Slachtoffers misdrijven per 1.000 inwoners 2014 - Gemeenten

Bron: Politie Zeeland

Tabel 3.6: Slachtoffers van misdrijven, absoluut, per 1.000 inwoners en ontwikkeling 2010-2014 (index, basis 2010)

	2014	per 1.000 inwoners		ontwikkeling 2010-2014	
Borsele	351	16	(-)	122	(+)
Goes	1.413	38		95	
Hulst	779	28		125	(++)
Kapelle	173	14	(-)	85	
Middelburg	1.716	36		89	
Noord-Beveland	278	37		116	(+)
Reimerswaal	414	19	(-)	102	
Schouwen-Duiveland	1.231	36		85	
Sluis	551	23		109	(+)
Terneuzen	1.490	27		73	(-)
Tholen	447	18	(-)	79	
Veere	624	29		73	(-)
Vlissingen	2.089	47	(+)	97	
Zeeland	11.556	30		91	

Bron: Politie Zeeland-West-Brabant, bewerking ZB| Planbureau

Tabel 3.7: Jeugdige aangehouden verdachten (12 t/m 24 jaar), aantallen, per 1.000 inwoners, index

	2014			2012	index basis 2012	sd
	Aantal	per 1000 12- t/m 24- jarigen	sd			
Borsele	84	24	(-)	94	89	(+)
Goes	471	89	(+)	599	79	
Hulst	172	50		213	81	
Kapelle	40	21	(-)	50	80	
Middelburg	526	69		745	71	
Noord-Beveland	32	36		54	59	(-)
Reimerswaal	78	21	(-)	98	80	
Schouwen-Duiveland	326	71		411	79	
Sluis	106	36		223	48	(--)
Terneuzen	395	53		639	62	(-)
Tholen	72	17	(-)	104	69	
Veere	106	34		122	87	(+)
Vlissingen	535	81	(+)	630	85	
Zeeland	2.943	53		3.982	74	

Bron: Politie Zeeland-West-Brabant, bewerking ZB| Planbureau

3.4 Jeugdige aangehouden verdachten

In 2014 werden in heel Zeeland ruim 2.900 jeugdige verdachten tussen 12 en 24 jaar aangehouden, ruim een kwart minder dan in 2012 (tabel 3.7). De verhouding aangehouden jongeren ten opzichte van alle jongeren tussen 12 t/m 24 jaar is 53 op 1.000.

Het aantal aangehouden jeugdige verdachten verschilt aanmerkelijk per gemeente: in Borsele, Kapelle, Reimerswaal en Tholen ligt het aantal aanmerkelijk onder het gemiddelde (-). In Goes en Vlissingen is het aantal aangehouden verdachten juist hoger (+).

In de periode 2012-2014 nam het aantal aangehouden jongeren in alle gemeenten duidelijk af.

3.5 Haltafdoeningen

Onder haltafdoeningen wordt het aantal jongeren tussen 12 en 18 jaar verstaan dat in het afgelopen jaar een zaak heeft afgedaan met een werkstraf bij Halt. Dit is inclusief het aantal jongeren dat om welke reden dan ook voortijdig is afgehaakt. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen jongeren onder de 12 jaar en jongeren van 12 jaar en ouder. Maatregelen bij de jongste categorie worden aangeduid als stopreacties. Dat laatste blijft hier buiten beschouwing.

In 2014 waren er in Zeeland in totaal 371 haltafdoeningen voor jongeren van twaalf tot achttien jaar (tabel 3.8). In Goes, Kapelle en Noord-Beveland was het aantal haltafdoeningen relatief lager dan gemiddeld. In Schouwen-Duiveland, Sluis en Veere was dit aantal hoger dan gemiddeld in Zeeland.

Tabel 3.8: Haltafdoeningen absoluut en per 1.000 12 t/m 17 jarigen 2014

	Haltafdoeningen	
	absoluut	per 1.000 12- 17 jarigen
Borsele	18	9
Goes	25	9 (-)
Hulst	21	10
Kapelle	9	9 (-)
Middelburg	45	13
Noord-Beveland	4	8 (-)
Reimerswaal	17	9
Schouwen-Duiveland	50	21 (+)
Sluis	28	18 (+)
Terneuzen	46	12
Tholen	33	15
Veere	31	17 (+)
Vlissingen	44	16
Zeeland	371	13

Bron: Halt team Zeeland, West-Brabant, CBS/statline

3.6 Verkeersdoden

In tabel 3.9 is een overzicht weergegeven van het aantal verkeersdoden in Zeeland in 2014 en het gemiddeld aantal verkeersdoden in de afgelopen drie jaar. In Zeeland vielen 30 verkeersdoden in het jaar 2014. Dat is hoog ten opzichte van het gemiddelde van 21 per jaar over 2012-2014. In Borsele, Goes, Schouwen-Duiveland, en Terneuzen vielen in 2014 de meeste slachtoffers, in Kapelle waren er geen slachtoffers te betreuren, in Middelburg, Vlissingen, Hulst, Noord-Beveland en Reimerswaal elk een.

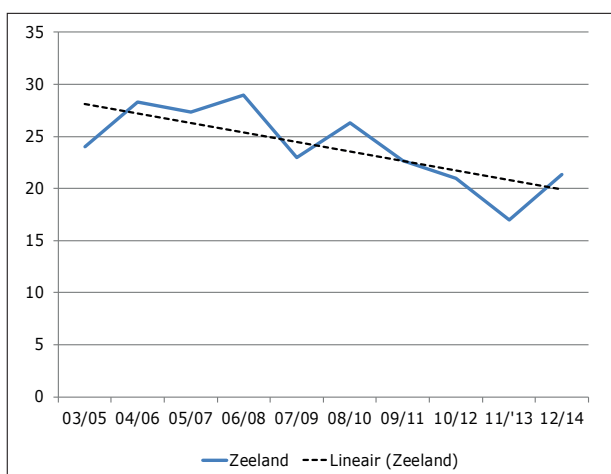
Het aantal dodelijke verkeersslachtoffers in Zeeland varieert van jaar tot jaar. De aantallen zijn te klein om aan de jaarlijkse cijfers conclusies te verbinden wat de tendens betreft. Het vergelijken van (voortschrijdende) gemiddelden over meer jaren biedt een betrouwbaarder beeld. Uit de ontwikkeling van de driejaarsgemiddelden sinds 2003/2005 (zie figuur 3.1) blijkt dat het aantal verkeersdoden aan het afnemen is in Zeeland (lineaire trendlijn).

Tabel 3.9: Aantal verkeersdoden (2014)

	Verkeersdoden 2014	Verkeersdoden 2012-2014 (gemiddeld)
Borsele	5	3,7
Goes	4	2,0
Hulst	1	1,7
Kapelle	0	0,3
Middelburg	1	0,3
Noord-Beveland	1	0,3
Reimerswaal	1	2,3
Schouwen-Duiveland	5	3,0
Sluis	2	0,7
Terneuzen	4	3,0
Tholen	2	1,3
Veere	3	1,3
Vlissingen	1	1,3
Zeeland	30	21,3
Nederland	570	

Bron:ROVZ

Figuur 3.1: Ontwikkeling aantal verkeersdoden Zeeland, driejaarlijkse gemiddelden

In tabel 3.10 is weergegeven hoe het aantal slachtoffers zich in de periode 2012-2014 verhoudt tot het aantal inwoners en tot het aantal kilometers openbare weg. In Borsele en Reimerswaal is het aantal slachtoffers hoger dan gemiddeld, in Middelburg lager dan gemiddeld, ook wanneer er wordt gekeken naar het aantal slachtoffers per 1.000 kilometer weg.

Tabel 3.10: Relatief aantal verkeersdoden (2012-2014)

	Per 100.000 inwoners		Per 1.000 km weg	
Borsele	16,2	(++)	6,4	(++)
Goes	5,4		4,1	
Hulst	6,1		2,8	
Kapelle	2,7		1,7	
Middelburg	0,7	(-)	0,9	(-)
Noord-Beveland	4,4		1,0	(-)
Reimerswaal	10,6	(+)	4,7	(+)
Schouwen-Duiveland	8,9		3,8	
Sluis	2,8		0,8	(-)
Terneuzen	5,5		3,1	
Tholen	5,2		2,5	
Veere	6,1		2,7	
Vlissingen	3,0		4,5	
Zeeland	5,6		3,1	

Bron: ROVZ, bewerking ZB| Planbureau

3.7 Gevoelens van onveiligheid

Naast gegevens over de (on)veiligheid in een buurt, wijk of gemeente, de objectieve veiligheid, is ook de subjectieve veiligheid van belang. Hier gaat het om de beleving van de (on)veiligheid, dus het gevoel of men zich wel of niet veilig voelt in de eigen woonomgeving.

Ruim één op de vijf Zeeuwen (22%) voelt zich in het algemeen wel eens onveilig. Dit is precies hetzelfde percentage als in 2009. In de eigen kern of wijk voelt 17% van de inwoners van Zeeland zich wel eens onveilig (tabel 3.12). In 2009 was dat 16%.

Als we de cijfers analyseren per gemeente blijkt dat algemene onveiligheidsgevoelens vaker voorkomen onder bewoners van de gemeente Terneuzen en Vlissingen. Inwoners uit Hulst, Kapelle, Noord-Beveland, Reimerswaal en Veere voelen zich daarentegen minder vaak onveilig. Ook wat onveiligheidsgevoelens betreft over de eigen kern of wijk scoren de inwoners van Terneuzen en Vlissingen significant hoger dan gemiddeld. De score voor Borsele, Kapelle, Tholen en Veere is significant lager dan gemiddeld.

Tabel 3.11: Onveiligheidsgevoelens, % van de bevolking van 16 jaar en ouder

	voelt zich in het algemeen wel eens onveilig		voelt zich wel eens onveilig in de eigen kern/wijk	
Borsele	17%		12%	(-)
Goes	22%		19%	
Hulst	16%	(-)	13%	
Kapelle	12%	(-)	7%	(--)
Middelburg	25%		18%	
Noord-Beveland	15%	(-)	12%	
Reimerswaal	16%	(-)	12%	
Schouwen-Duiveland	19%		17%	
Sluis	22%		13%	
Terneuzen	28%	(+)	23%	(+)
Tholen	18%		11%	(-)
Veere	15%	(-)	10%	(-)
Vlissingen	33%	(+)	25%	(+)
Zeeland	22%		17%	

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland (2013)

3.8 Conclusies

- In totaal registreerde de politie in 2014 in Zeeland 72.583 incidenten. Dit is aanzienlijk minder dan het aantal incidenten een jaar daarvoor: in 2013 werden nog 77.647 incidenten geregistreerd.
- Het grootste aantal misdrijven valt in de categorie vermogensdelicten (verschillende soorten diefstal en vermogensdelicten bij elkaar opgeteld). Zedendelicten komen het minst voor.
- Goes scoort relatief hoog op illegale handel, Hulst op aantasting van de openbare orde, Kapelle op diefstal of inbraak bij bedrijven en Noord-Beveland op woninginbraak. Er zijn relatief weinig zedendelicten in de gemeente Tholen.
- In 2014 zijn in Zeeland 9.836 gevallen van overlast geregistreerd. Het aantal meldingen van overlast bleef in de periode 2010-2014 in Zeeland vrijwel gelijk. De grootste categorie is verkeersoverlast.
- Er is sprake van relatief veel verkeersoverlast in Kapelle, veel burengerucht (relatieproblemen) in Noord-Beveland en veel overige overlast (zoals vuurwerk of drank- of drugs-overlast) in Tholen.
- In Tholen is relatief weinig overlast door verwarde personen en in Noord-Beveland heeft men, binnen het totaal aan overlast, weinig overlast van jongeren.
- De kans om slachtoffer te worden van een misdrijf is afgenomen in Zeeland. In 2014 werden in heel Zeeland 11.556 slachtoffers van misdrijven geregistreerd. Per 1.000 inwoners waren gemiddeld 30 personen slachtoffer van een misdrijf. In 2010 waren dat er meer, namelijk 33.
- In 2014 was het aantal slachtoffers in relatie tot het aantal inwoners in Vlissingen het hoogst en in Borsele, Kapelle, Reimerswaal en Tholen het laagst.
- Er is sprake van een daling van het aantal jeugdige verdachten. In 2014 werden in heel Zeeland ruim 2900 jeugdige verdachten tussen 12 en 24 jaar aangehouden, een kwart minder dan in 2012. Het aandeel aangehouden jongeren tussen 12 t/m 24 jaar is 20 op 1.000.
- In Zeeland vielen 30 verkeersdoden in het jaar 2014. Uit de ontwikkeling van de driejaarsgemiddelden vanaf 2003/2005 blijkt dat het aantal verkeersdoden een dalende trend laat zien (lineaire trendlijn).
- Ruim één op de vijf Zeeuwen (22%) voelt zich in het algemeen wel eens onveilig; even veel als in 2009. In de eigen kern of wijk voelt 17% van de inwoners van Zeeland zich wel eens onveilig. Inwoners van Terneuzen en Vlissingen voelen zich vaker onveilig dan inwoners van de overige Zeeuwse gemeenten.

4. Gezondheid

In dit hoofdstuk staat het onderwerp gezondheid centraal. In paragraaf 4.1 wordt ingegaan op de ervaren eigen gezondheid. Daarnaast is er aandacht voor de eigen feitelijke gezondheid: een overzicht van het aandeel van de Zeeuwse bevolking met één of meer beperkingen. In paragraaf 4.2 is er aandacht voor het thema gezond bewegen. Hoeveel procent van de Zeeuwse bevolking voldoet eigenlijk aan de vastgelegde Nederlandse norm voor gezond bewegen?

In de paragrafen 4.3, 4.4 en 4.5 wordt ingegaan op leefstijl, namelijk roken (4.3), alcohol (4.4) en overgewicht (4.5). Hoeveel procent van de Zeeuwse bevolking rookt, drinkt of heeft overgewicht? Paragraaf 4.6 gaat in op een belangrijk thema uit de geestelijke volksgezondheid: eenzaamheid. Hoeveel Zeeuwen worden in enige of ernstige mate met dit fenomeen geconfronteerd. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met cijfermateriaal over de levensverwachting en met sterftcijfers, twee belangrijke algemene indicatoren voor de volksgezondheid.

Helaas kunnen maar weinig cijfers in dit hoofdstuk worden geactualiseerd op het moment van schrijven. Zowel de volwassenen- als de ouderenmonitor van GGD Zeeland vindt weer plaats in 2016. De Staat van Zeeland van ZB| Planbureau in 2017. Ook cijfers uit de Preventieve Gezondheidsonderzoeken onder kinderen en jongeren, bijvoorbeeld over overgewicht, konden nog niet beschikbaar worden gesteld door GGD Zeeland.

4.1 Eigen gezondheid, beperkingen

In de enquête Staat van Zeeland (2013) werd gevraagd aan te geven hoe men de eigen gezondheid beoordeelt. In tabel 4.1 een overzicht van de antwoorden.

Tabel 4.1: Oordeel over eigen gezondheid, % van de bevolking van 16 jaar en ouder (2013)

	(zeer) goed		gaat wel		(zeer) slecht	
Borsele	80%		17%		2%	(-)
Goes	78%		20%		2%	(-)
Hulst	70%	(-)	26%		4%	(+)
Kapelle	84%	(+)	13%	(-)	3%	
Middelburg	76%		20%		4%	(+)
Noord-Beveland	72%		25%		3%	(-)
Reimerswaal	76%		22%		3%	
Schouwen-Duiveland	78%		19%		3%	
Sluis	63%	(--)	32%	(++)	4%	(+)
Terneuzen	74%		22%		4%	
Tholen	81%		16%	(-)	3%	
Veere	81%	(+)	17%		2%	(-)
Vlissingen	74%		22%		4%	
Zeeland	76%		21%		4%	

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland (2013)

Uit tabel 4.1 blijkt dat ruim één op de vijf Zeeuwen niet (helemaal) tevreden is over de eigen gezondheid. 4% ervaart de eigen gezondheid als (zeer) slecht.

Als we de cijfers uit tabel 4.1 analyseren per gemeente blijkt verder dat de ervaren gezondheid in de gemeenten Kapelle en Veere duidelijk beter is dan gemiddeld in Zeeland. Het aandeel dat aangeeft een goede tot zeer goede gezondheid te hebben is in deze gemeenten significant hoger dan gemiddeld; het percentage dat een matige ('gaat wel') of slechte tot zeer slechte eigen gezondheid ervaart, is hier bovendien significant lager. In de gemeenten Hulst en Sluis is de situatie omgekeerd. De ervaren gezondheid is hier duidelijk minder goed.

Verreweg de meeste Zeeuwen (84%) hebben minimaal één keer contact gehad met de huisarts in het voorgaande jaar en ongeveer de helft met een medisch specialist (tabel 4.2). In Sluis ligt dit percentage hoger dan in de rest van Zeeland. Voor Kapelle geldt dat daar minder gebruik gemaakt wordt van zowel huisarts als medisch specialist.

Tabel 4.2: Percentage van de bevolking (16+) dat contact had met huisarts en/of medisch specialist in afgelopen jaar

	huisarts		medisch specialist		totaal
Borsele	80%	(-)	45%		100%
Goes	84%		44%		100%
Hulst	87%		57%		100%
Kapelle	80%	(-)	39%	(-)	100%
Middelburg	80%	(-)	49%		100%
Noord-Beveland	87%		52%		100%
Reimerswaal	76%	(--)	43%		100%
Schouwen-Duiveland	86%		50%		100%
Sluis	89%	(+)	69%	(++)	100%
Terneuzen	86%		54%		100%
Tholen	84%		49%		100%
Veere	83%		40%	(-)	100%
Vlissingen	87%		49%		100%
Zeeland	84%		50%		100%

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland 2013

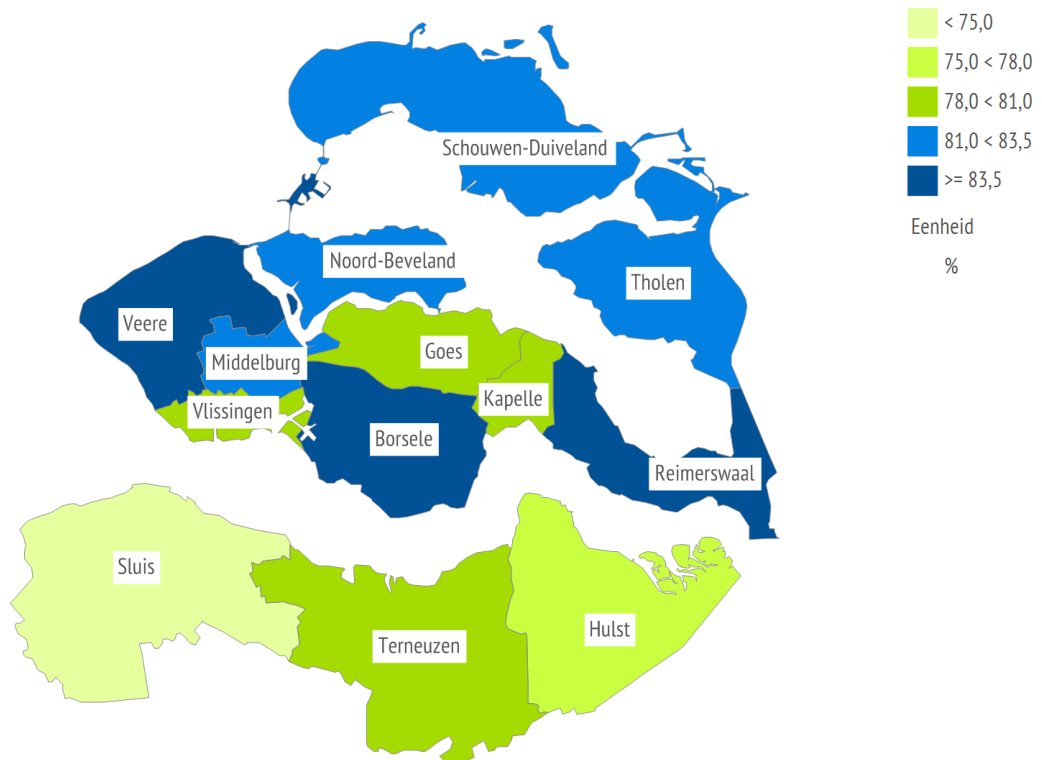
Acht op de tien Zeeuwen geeft aan geheel zelfstandig, zonder moeite het huishouden te kunnen doen (schoonmaken, boodschappen doen, et cetera) (tabel 4.3). Voor het leggen en onderhouden van sociale contacten geldt dit voor negen op de tien Zeeuwen. In Sluis zijn de inwoners beduidend minder vaak zelfredzaam dan in de rest van Zeeland, dit geldt in mindere mate ook voor de inwoners van de gemeente Hulst.

Tabel 4.3: Percentage van de bevolking (16+) dat zelfredzaam is m.b.t. huishouden en zelfstandig sociale contacten onderhoudt

	zelfstandig het huishouden (%)		zelfstandig sociale contacten (%)	
Borsele	84%	(+)	91%	
Goes	80%		89%	
Hulst	76%	(-)	85%	(-)
Kapelle	80%		89%	
Middelburg	82%		88%	
Noord-Beveland	82%		89%	
Reimerswaal	85%	(+)	90%	
Schouwen-Duiveland	81%		90%	
Sluis	74%	(--)	84%	(--)
Terneuzen	80%		89%	
Tholen	81%		92%	(+)
Veere	85%	(+)	90%	
Vlissingen	79%		87%	
Zeeland	80%		89%	

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland (2013)

Kaart 4.1: kan zelfstandig het huishouden doen - ja, zonder moeite 2013 - Gemeenten

Bron: ZB| Planbureau, Staat van Zeeland

4.2 Gezond bewegen

In tabel 4.4 is per gemeente het aandeel van de bevolking weergegeven dat voldoet aan de Nederlandse norm voor gezond bewegen (NNGB)². Uit deze tabel blijkt dat de helft van de Zeeuwse bevolking aan deze norm voldoet. Als we kijken naar de verschillende Zeeuwse gemeenten dan blijkt dat Goes en Veere het hoogste aandeel inwoners van 18 jaar en ouder telt dat voldoet aan de NNGB. Zij scoren hoger dan gemiddeld. De laagste percentages zijn te vinden in Hulst, Kapelle, Noord-Beveland en Sluis. Deze gemeenten hebben een lagere score dan gemiddeld.

Tabel 4.4: Percentage bevolking (16+) dat voldoet aan de bewegnorm

	(18+) haalt bewegnorm	
Borsele	50%	
Goes	54%	(+)
Hulst	45%	(-)
Kapelle	45%	(-)
Middelburg	50%	
Noord-Beveland	46%	(-)
Reimerswaal	50%	
Sluis	47%	(-)
Terneuzen	49%	
Tholen	52%	
Veere	54%	(+)
Vlissingen	53%	
Zeeland	50%	

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland (2013)

2. NNGB is als volgt uitgevraagd:

De volgende vragen gaan over matig intensieve lichaamsbeweging, zoals wandelen, fietsen, tuinieren en andere lichaamsbeweging op school/werk, in het huishouden of in uw vrije tijd. Het gaat om alle lichaamsbeweging die tenminste even inspannend is als stevig doorlopen of fietsen.

Hoeveel dagen per week heeft u tenminste 30 minuten per dag zulke lichaamsbeweging?

Het gaat om het gemiddeld aantal dagen van een normale week in de afgelopen maand.

Toelichting: wie hier 5 of meer dagen invult, heeft de NNGB gehaald

4.3 Roken

Tabel 4.5 geeft voor 3 leeftijdscategorieën een overzicht van het aandeel dat rookt. Omdat hier gebruik is gemaakt van verschillende bronnen (Jeugdmonitor Zeeland voor 14/15-jarigen³ en GGD Zeeland voor 19 t/m 64 jaar en 65+) sluiten de leeftijdscategorieën niet op elkaar aan. Opgemerkt dient ook te worden dat de meetmomenten van de bronnen (2015 en 2012) niet overeen komen.

Tabel 4.5: Percentage jongeren/volwassenen dat rookt

	14/15 jaar		19 t/m 64 jaar		65+ jaar	
	%		%		%	
Borsele	22%		29%	(+)	14%	(+)
Goes	15%		24%		10%	
Hulst	18%		25%		10%	
Kapelle	21%		20%	(-)	9%	(-)
Middelburg	14%	(-)	25%		10%	
Noord-Beveland	12%	(-)	27%		15%	(+)
Reimerswaal	24%	(+)	24%		13%	
Schouwen-Duiveland	29%	(++)	28%		12%	
Sluis	15%		24%		12%	
Terneuzen	17%		23%		11%	
Tholen	19%		27%		13%	
Veere	20%		17%	(--)	11%	
Vlissingen	19%		28%		14%	(+)
Zeeland	19%		25%		12%	
Nederland	*)		26%		13%	

*) geen landelijk cijfer beschikbaar

Bron: Jeugdmonitor Zeeland (2015) en GGD Zeeland (2012), bewerking ZB| Planbureau

Uit tabel 4.5 blijkt dat in 2015 bijna een op de vijf (19%) van de 14/15-jarigen in Zeeland rookt. Van de 19 t/m 64-jarigen lag dit aandeel in 2012 hoger (25%) en van de 65-plussers duidelijk lager (12%).

Naar verhouding rookten er meer jongeren in Schouwen-Duiveland (++) en Reimerswaal (+) dan gemiddeld in Zeeland. Onder de inwoners tussen 19 en 65 jaar rookten relatief veel inwoners van de gemeente Borsele. Onder mensen van 65 jaar en ouder zijn het naar verhouding vaker inwoners uit Borsele, Noord-Beveland en Vlissingen.

Wanneer we kijken naar de ontwikkeling tussen 2004 en 2015 onder jongeren (tabel 4.5a), dan blijkt dat het aandeel jongeren dat rookt is afgenomen met 27% in Zeeland. In de gemeenten Borsele, Kapelle en Schouwen-Duiveland is echter geen daling te zien.

Tabel 4.5a Ontwikkeling percentage jongeren dat rookt (2004-2015)

	2004	2007	2011	2015	Index basis 2004
Borsele	21%	29%	22%	22%	105
Goes	17%	21%	19%	15%	88
Hulst	26%	27%	24%	18%	69
Kapelle	21%	21%	28%	21%	100
Middelburg	25%	22%	23%	14%	56
Noord-Beveland	24%	37%	36%	12%	50
Reimerswaal	29%	33%	28%	24%	83
Schouwen-Duiveland	27%	28%	26%	29%	107
Sluis	33%	23%	18%	15%	45
Terneuzen	23%	25%	16%	17%	74
Tholen	43%	32%	29%	19%	44
Veere	30%	30%	24%	20%	67
Vlissingen	25%	27%	21%	19%	76
Zeeland	26%	26%	23%	19%	73

Bron: ZB| Planbureau, Jeugdmonitor Zeeland

4.4 Alcohol

In de GGD-monitor voor volwassenen wordt voor overmatig alcoholgebruik bij mannen een grens gehanteerd van tenminste 1 keer per week 6 glazen of meer; bij vrouwen tenminste 1 keer per week 4 glazen of meer. In de Jeugdmonitor Zeeland wordt van 'overmatig' gesproken als men de afgelopen vier weken een keer of vaker bij één gelegenheid tenminste 5 alcoholische dranken heeft genuttigd.

Het percentage jongeren/volwassenen dat overmatig alcohol gebruikt is weergegeven in tabel 4.6. Ook deze cijfers zijn ontleend aan de eerdergenoemde verschillende bronnen, te weten Jeugdmonitor Zeeland (14/15-jarigen) en GGD Zeeland (19 t/m 64 jaar en 65+) en heeft daarvoor verschillende meetmomenten (resp. 2015 en 2012).

3. Jeugdmonitor Zeeland doet onderzoeken in klas 3 van het Voortgezet Onderwijs. Deze jongeren zijn over het algemeen 14 of 15 jaar oud.

Tabel 4.6: Percentage jongeren/volwassenen dat overmatig alcohol gebruikt

	14/15 jaar		19 t/m 64 jaar		65+ jaar	
	%	(+/-)	%	(+/-)	%	(+/-)
Borsele	35%	(+)	4%	(-)	6%	(-)
Goes	29%		7%		6%	
Hulst	32%		7%		6%	
Kapelle	35%	(+)	4%	(-)	6%	
Middelburg	25%	(-)	9%		8%	(+)
Noord-Beveland	34%		9%		8%	
Reimerswaal	29%		6%		4%	(--)
Schouwen-Duiveland	37%	(+)	10%		8%	
Sluis	33%		9%		6%	(-)
Terneuzen	33%		9%		7%	
Tholen	29%		4%	(-)	7%	
Veere	36%	(+)	8%		8%	(+)
Vlissingen	31%		12%	(+)	7%	
Zeeland	31%		8%		7%	
Nederland	*)		8%		8%	

*) geen landelijk cijfer beschikbaar
 Bron: Jeugdmonitor Zeeland (2015) en GGD Zeeland (2012),
 bewerking ZB| Planbureau

Tabel 4.6 maakt duidelijk dat van de 14/15-jarigen in Zeeland ongeveer één op de drie overmatig alcohol gebruikt. 14/15-jarigen uit Borsele, Kapelle, Schouwen-Duiveland en Veere onderscheiden zich door vaker dan gemiddeld overmatig alcohol te gebruiken (zie ook kaart).

Het percentage 19 t/m 64-jarigen in Zeeland dat overmatig alcohol gebruikt lag in 2012 aanzienlijk lager dan onder 14/15-jarigen in 2015. Bijna één op de twaalf Zeeuwen in deze leeftijdscategorie behoorde tot deze groep. Deze waren vaker woonachtig in Vlissingen. Van de (Zeeuwse) categorie 65 jaar en ouder gebruikte 7% overmatig alcohol. Als we kijken naar de gemeenten waren Middelburg en Veere de negatieve uitschieters.

Kaart 4.2: Gebruik overmatig alcohol - 14/15 jaar 2015 - Gemeenten

Bron: ZB| Planbureau, Jeugdmonitor Zeeland - Voortgezet Onderwijs klas 3

Tabel 4.6a: Ontwikkeling percentage jongeren dat overmatig alcohol gebruikt (2007-2015)

	2007	2011	2015	Index basis 2007
Borsele	49%	33%	35%	71
Goes	31%	29%	29%	94
Hulst	54%	45%	32%	59
Kapelle	29%	38%	35%	121
Middelburg	42%	29%	25%	60
Noord-Beveland	45%	51%	34%	76
Reimerswaal	44%	30%	29%	66
Schouwen-Duiveland	50%	38%	37%	74
Sluis	50%	39%	33%	66
Terneuzen	42%	29%	33%	79
Tholen	45%	42%	29%	64
Veere	49%	34%	36%	73
Vlissingen	49%	30%	31%	63
Zeeland	44%	34%	31%	70

Bron: ZBJ Planbureau, Jeugdmonitor Zeeland - Voortgezet Onderwijs klas 3

Wanneer we kijken naar de ontwikkeling tussen 2007 en 2015 onder jongeren (tabel 4.5a), dan blijkt dat het aandeel jongeren dat overmatig drinkt is afgenomen met 30% in Zeeland. Alleen in de gemeente Kapelle is geen afname in overmatig alcoholgebruik onder jongeren te zien.

4.5 Overgewicht

Tabel 4.7 geeft een overzicht van de percentages overgewicht (incl. obesitas) per leeftijdscategorie per gemeente. Bij 12-18 jaar, 19-64 jaar en 65+ zijn de gegevens afkomstig vanuit de GGD-monitors en deze zijn zelf gerapporteerd. De gegevens van de 5, 10 en 13-jarigen zijn afkomstig vanuit de Jeugdgezondheidszorg en worden feitelijk gemeten. Dit levert een verschil op in percentage, omdat uit ervaring blijkt dat zelfrapportage vaak een onderschatting geeft. Het werkelijke percentage overgewicht bij volwassenen zal dus waarschijnlijk hoger liggen⁴.

Uit tabel 4.7 blijkt dat één op de elf vijfjarigen feitelijk overgewicht heeft. In de gemeenten Sluis en Terneuzen ligt dit aandeel duidelijk hoger. Het percentage met overgewicht onder 10- resp. 13-jarigen ligt iets hoger. Van de 10-jarigen vertoont bijna één op de negen overgewicht, van de 13-jarigen iets meer. Onder 10-jarigen is het aandeel met overgewicht hoog in Sluis en Veere; onder 13-jarigen in (eveneens) Sluis en Tholen. Opvallend is overigens dat bij alle onderscheiden leeftijdscategorieën t/m 13-jaar kinderen uit Sluis significant vaker overgewicht hebben.

Tabel 4.7: Percentage van de bevolking met overgewicht, inclusief obesitas (BMI $\geq$ 25) (2012)

	5 jaar		10 jaar		13 jaar		19 t/m 64 jaar		65+ jaar	
Borsele	11%		9%		8%	(-)	40%	(-)	62%	
Goes	10%		7%	(--)	11%		44%		58%	
Hulst	6%	(-)	10%		13%		45%		60%	
Kapelle	7%		9%	(-)	6%	(-)	41%	(-)	56%	
Middelburg	9%		10%		11%		44%		57%	
Noord-Beveland	7%	(-)	10%		8%	(-)	53%		55%	(-)
Reimerswaal	7%		12%		12%		49%		62%	
Schouwen-Duiveland	7%		12%		11%		51%		60%	
Sluis	11%	(+)	13%	(+)	15%	(+)	57%	(+)	55%	
Terneuzen	12%	(+)	12%		13%		51%		65%	(+)
Tholen	7%	(-)	13%		18%	(++)	54%	(+)	67%	(+)
Veere	8%		15%	(+)	9%		39%	(-)	50%	(--)
Vlissingen	10%		13%		13%		50%		58%	
Zeeland	9%		11%		12%		48%		59%	

Bron: GGD Zeeland (2012), bewerking ZBJ Planbureau

4. De bronnen zijn:

- 5, 10, 13 jr: Preventieve Gezondheidsonderzoeken JGZ 2012
- 19-64: Volwassenenmonitor 2012
- 65+: Ouderenmonitor 2012

Als we verder kijken naar de (zelf gerapporteerde en recentere: 2012) cijfers over volwassenen blijkt dat het percentage met overgewicht sterk toeneemt naarmate de leeftijd stijgt. Van alle 19 t/m 64-jarigen kampt bijna de helft met overgewicht. Dit betreft vaak inwoners uit Sluis en Tholen.

Van de inwoners van 65 jaar en ouder denkt bijna 6 van de 10 overgewicht te hebben. Dit betreft significant vaak ouderen uit Terneuzen en Tholen.

4.6 Eenzaamheid

Het aandeel mensen dat aangeeft in mindere of meerdere mate eenzaamheid te ervaren is weer gegeven in tabel 4.8.

Tabel 4.8: Percentage van de bevolking (16+) dat zich eenzaam voelt

	soms		(bijna) altijd	
Borsele	18%		1%	
Goes	21%		1%	
Hulst	22%	(+)	4%	(+)
Kapelle	18%		0%	(-)
Middelburg	21%		3%	
Noord-Beveland	20%		3%	(+)
Reimerswaal	16%	(-)	3%	
Schouwen-Duiveland	18%		2%	
Sluis	18%		1%	
Terneuzen	20%		2%	
Tholen	17%		1%	(-)
Veere	14%	(--)	2%	
Vlissingen	20%		2%	
Zeeland	19%		2%	

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland (2013)

Uit tabel 4.8 blijkt dat bijna één op de vijf Zeeuwen (19%) zich soms eenzaam voelt (2009: 19%). 2% van de Zeeuwse bevolking, één op de vijftig, voelt zich (bijna) altijd eenzaam. Als we kijken naar de Zeeuwse gemeenten valt op dat inwoners van Hulst zich significant vaker wel eens of (bijna) altijd eenzaam voelen dan gemiddeld. Noord-Beveland telt meer inwoners die zich (bijna) altijd eenzaam voelen. In Reimerswaal of Veere zijn significant minder bewoners die zich wel eens eenzaam voelen. In Kapelle (0,4%) en Tholen wonen minder inwoners die zich (bijna) altijd eenzaam voelen.

4.7 Levensverwachting

In tabel 4.9 is een overzicht weergegeven van de gemiddelde levensverwachting per gemeente bij geboorte voor zowel mannen als vrouwen.

Tabel 4.9: Levensverwachting bij geboorte in jaren (2007-2010)

	mannen		vrouwen	
Borsele	80,7	(+)	86,1	(++)
Goes	78,7		82,7	
Hulst	78,0		83,7	
Kapelle	81,0	(++)	86,0	(++)
Middelburg	79,8		82,7	
Noord-Beveland	80,0	(+)	81,8	(-)
Reimerswaal	78,6		83,3	
Schouwen-Duiveland	78,8		83,3	
Sluis	79,2		84,4	(+)
Terneuzen	78,0		82,3	
Tholen	78,8		82,6	
Veere	80,2	(+)	84,2	(+)
Vlissingen	78,1		82,3	
Zeeland	78,9		83,1	
Nederland	78,3		82,5	

Bron: GGD Zeeland, bewerking ZB| Planbureau

Tabel 4.9 maakt duidelijk dat de gemiddelde levensverwachting voor zowel mannen als vrouwen in Zeeland duidelijk boven het nationaal gemiddelde uitkomt. Zowel bij de mannen als de vrouwen ligt deze ongeveer een half jaar hoger. Bij de mannen onderscheiden Borsele, Kapelle, Noord-Beveland en Veere zich door een significant hogere levensverwachting dan gemiddeld in Zeeland. Bij de vrouwen zien we een significant hogere levensverwachting in de gemeenten Borsele, Kapelle, Sluis en Veere; een lagere in Noord-Beveland.

4.8 Sterftcijfers

Tabel 4.10 geeft een overzicht van de totale sterftcijfers per 10.000 inwoners per gemeente, respectievelijk de sterftcijfers veroorzaakt door hart- en vaatziekten en door kanker.

Tabel 4.10: Gemiddelde sterfte (aantal per 10.000 inwoners per jaar, 2007-2010)

	Totale sterfte		Sterfte hart- en vaatziekten		Sterfte kanker	
Borsele	57	(--)	16	(--)	22	
Goes	70		20		20	
Hulst	70		23	(+)	20	
Kapelle	56	(--)	17	(-)	18	(-)
Middelburg	66		19		21	
Noord-Beveland	69		17	(-)	26	(+)
Reimerswaal	69		21		23	
Schouwen-Duiveland	67		20		22	
Sluis	65		21		19	
Terneuzen	73	(+)	21		22	
Tholen	69		18	(-)	25	(+)
Veere	62	(-)	20		17	(-)
Vlissingen	72		19		24	(+)
Zeeland	68		20		21	
Nederland	72		21		22	

Bron: RIVM zorgatlas

Uit tabel 4.10 blijkt dat de totale sterftcijfer voor Zeeland lager uitvalt dan gemiddeld in Nederland. Dit is ook het geval voor de gemiddelde totale sterfte aan hart- en vaatziekten of aan kanker, al zijn de verschillen met Nederland hier wat minder groot.

Binnen Zeeland onderscheiden Borsele, Kapelle en Veere zich door lagere totale sterftcijfers dan gemiddeld. Voor wat de sterfte aan hart- en vaatziekten betreft onderscheiden Borsele, Kapelle, Noord-Beveland en Tholen zich in positieve zin. Tegelijkertijd is dit cijfer in Hulst hoger. Kapelle en Veere tellen een lager sterftcijfer veroorzaakt door kanker. Noord-Beveland, Tholen en Vlissingen onderscheiden zich op dit punt in negatieve zin.

4.9 Conclusies

In dit hoofdstuk is een groot aantal cijfers gepresenteerd op het gebied van de volksgezondheid. Onderstaand de belangrijkste conclusies:

- Ruim één op de vijf Zeeuwen (21%) is niet (helemaal) tevreden over de eigen gezondheid. 4% Ervaart de eigen gezondheid als (zeer) slecht.
- De ervaren gezondheid in de gemeenten Kapelle en Veere is duidelijk beter dan gemiddeld in Zeeland. In de gemeenten Hulst en Sluis is de situatie omgekeerd.
- Verreweg de meeste Zeeuwen (84%) hebben minimaal één keer contact gehad met de huisarts in het voorgaande jaar en ongeveer de helft met een medisch specialist. In Sluis ligt dit percentage hoger dan in de rest van Zeeland. Voor Kapelle geldt dat daar minder gebruik gemaakt wordt van zowel huisarts als medisch specialist.
- Acht op de tien Zeeuwen geven aan geheel zelfstandig, zonder moeite het huishouden te kunnen doen (schoonmaken, boodschappen doen, etcetera). Voor het leggen en onderhouden van sociale contacten geldt dit voor negen op de tien Zeeuwen.
- De helft van de Zeeuwse bevolking voldoet aan de norm gezond bewegen.
- Bijna één op de vijf van de 14/15-jarigen in Zeeland rookt. Van de 19 t/m 64-jarigen ligt dit aandeel iets hoger; van de 65-plussers duidelijk lager (12%).
- Het aandeel rokers onder jongeren van 14/15 jaar is met ongeveer een kwart gedaald tussen 2004 en 2015.
- Van de 14/15-jarigen in Zeeland gebruikt ongeveer één op de drie overmatig alcohol. Het percentage 19 t/m 64-jarigen in Zeeland dat overmatig alcohol gebruikt ligt lager dan onder 14/15-jarigen (8%). Van de categorie 65 jaar en ouder gebruikt 7% overmatig alcohol.
- Het percentage jongeren van 14/15 jaar dat overmatig alcohol gebruikt is met 30% gedaald tussen 2007 en 2015.
- Eén op de elf vijfjarigen in Zeeland heeft feitelijk overgewicht. Van de 10-jarigen vertoont bijna één op de negen overgewicht, van de 13-jarigen is dat iets meer.

- Het percentage met overgewicht neemt sterk toe naarmate de leeftijd stijgt. Van alle 19 t/m 64-jarigen kampt bijna de helft met overgewicht. Van de inwoners van 65 jaar en ouder denken bijna 6 op 10 Zeeuwen overgewicht te hebben.
- Bijna één op de vijf Zeeuwen voelt zich wel eens eenzaam. 2% van de Zeeuwse bevolking, één op de vijftig, voelt zich (bijna) altijd eenzaam.
- De gemiddelde levensverwachting in Zeeland ligt voor zowel mannen als vrouwen ongeveer een half jaar boven het nationale cijfer.
- De totale sterftcijfers voor Zeeland vallen duidelijk lager uit dan gemiddeld in Nederland. Dit is ook het geval voor de gemiddelde totale sterfte aan hart- en vaatziekten of aan kanker, al zijn de verschillen hier minder groot.

5. Mobiliteit

In dit hoofdstuk wordt het thema mobiliteit besproken. In paragraaf 5.1 worden cijfers over het gebruik van auto, fiets of openbaar vervoer (ov) gepresenteerd. In paragraaf 5.2 volgen cijfers over het aantal passagiers per bus en per Fast Ferry.

Niet alleen de fysieke mobiliteit is van belang. Ook de digitale mobiliteit wordt steeds belangrijker. Daarom wordt in paragraaf 5.3 aandacht besteed aan het gebruik van internet. Het hoofdstuk wordt afgesloten met paragraaf 5.4, met daarin de belangrijkste conclusies.

5.1 Gebruik van auto, fiets en openbaar vervoer

In tabel 5.1 is een overzicht weergegeven van het percentage van de bevolking per gemeente dat gebruik maakt van de auto, de fiets en het ov.

Bijna vier op de tien Zeeuwen (39%) maken (bijna) dagelijks gebruik van de auto. In 2009 was dit nog 41%. Dit gebruik van de auto ligt in de plattelandsgemeenten Hulst, Noord-Beveland, Reimerswaal en Sluis significant boven het Zeeuws gemiddelde. In de stedelijke gemeenten Goes, Middelburg en Vlissingen ligt het echter lager.

Het gebruik van de fiets is vergelijkbaar met dat van de auto. Bijna vier op de tien inwoners van Zeeland geven aan hier (vrijwel) elke dag gebruik van te maken. In 2009 was dit 40%. In Goes, Kapelle en Middelburg ligt het gebruik significant boven het gemiddelde, in Noord-Beveland significant onder het gemiddelde.

Tabel 5.1: Percentage van de bevolking (16 jaar e.o.) dat (bijna) dagelijks gebruik maakt van de auto, de fiets en het openbaar vervoer

	% auto		% fiets		% OV	
Borsele	45%		29%		1%	
Goes	30%	(-)	47%	(+)	1%	
Hulst	48%	(+)	30%		0%	(-)
Kapelle	35%		47%	(+)	0%	(-)
Middelburg	27%	(-)	50%	(+)	1%	
Noord-Beveland	50%	(+)	25%	(-)	1%	
Reimerswaal	51%	(+)	33%		1%	
Schouwen-Duiveland	47%		31%		0%	
Sluis	48%	(+)	30%		1%	
Terneuzen	43%		31%		1%	
Tholen	46%		31%		1%	
Veere	35%		41%		2%	(+)
Vlissingen	29%	(-)	39%		2%	(++)
Zeeland	39%		37%		1%	

Bron: ZB| Planbureau, Enquête taat van Zeeland (2013)

Beduidend minder Zeeuwen maken dagelijks gebruik van het openbaar vervoer. Ongeveer één op de honderd (1%) inwoners van Zeeland maakt (vrijwel) elke dag gebruik van bus of trein. Dit is minder dan in 2010 (2%). Inwoners van Veere en Vlissingen onderscheiden zich door een hoger gemiddeld gebruik, inwoners van Hulst en Kapelle door een significant lager gebruik.

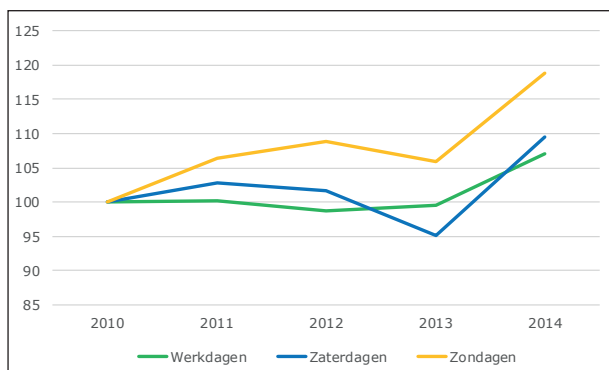
Kaart 5.1: Maakt gebruik van fiets - (bijna) elke dag 2013 - Gemeenten

Bron: ZB| Planbureau, Staat van Zeeland

In figuur 5.1 is de ontwikkeling van het fietsverkeer per dagsoort tussen 2010 en 2014 te zien (geïndexeerd, basis 2010). Hieruit blijkt dat er op alle dagsoorten een stijging van het gebruik van de fiets is. Gemiddeld bedraagt de stijging 12%. De cijfers over 2014 zijn de hoogste van de afgelopen vijf jaar. Het fietsverkeer op zondag is sinds 2010 het meest gestegen, met bijna 20%.

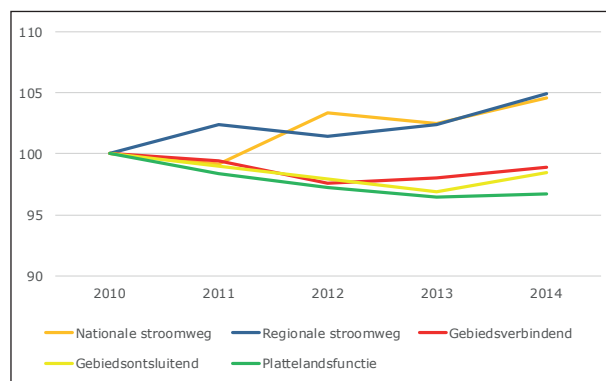
Figuur 5.1: Ontwikkeling van het fietsverkeer naar dagsoort (index)

Bron: Provincie Zeeland

In figuur 5.2 is de ontwikkeling van het aantal voertuigkilometers weergegeven per wegfunctie. Als we het aantal voertuigkilometers van auto, fiets en ov optellen, dan blijkt dat het aantal voertuigkilometers per saldo in 2014 is toegenomen met 1,7 procent ten opzichte van 2013. Tussen de verschillende functies zijn er duidelijk verschillen. Er is sprake van een stijging van de nationale en regionale stroomweg en een daling van de gebiedsverbindende en de plattelandsfunctie. Dus een grotere belasting van de nationale en regionale wegfuncties en een kleinere belasting van de overige functies.

Figuur 5.2: Ontwikkeling van het verkeer per verkeersplanologische functie (voertuigkilometers) (index)

Bron: Provincie Zeeland

Tabel 5.2: Aantal reizigers (x 1.000) in bussen en Fast Ferries

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Noord-Zeeland	2.622	2.402	2.577	2.366	2.394	2.444	2.493	2.542
Midden-Zeeland	2.654	2.393	2.545	2.581	2.629	2.803	2.891	3.017
Zeeuws-Vlaanderen	*	*	2.000	2.074	2.155	2.239	2.498	2.318
Fast Ferries	657	628	666	653	672	629	633	643
Totaal	*	*	7.788	7.674	7.850	8.115	8.515	8.520

*) onbekend

Bron: Provincie Zeeland

5.2 Gebruik van bussen, veer en trein

In 2014 maakten ongeveer 8,52 miljoen reizigers in Zeeland gebruik van busvervoer en van het veer Fast Ferry tussen Vlissingen en Breskens (zie tabel 5.2). Een bescheiden stijging ten opzichte van verleden jaar; de tendens van een jaarlijks toenemend aantal reizigers sinds 2010 zet door. In Noord- en Midden-Zeeland nam het aantal reizigers toe, evenals het aantal gebruikers van Fast Ferries, maar in Zeeuws-Vlaanderen liep het gebruik van bussen met 180.000 terug.

In 2014 waren er op een gemiddelde werkdag zo'n 19.000 in- en uitstappers op de Zeeuwse lijn van de Nederlandse Spoorwegen. Station Goes heeft de meeste in- en uitstappers (zie tabel 5.2a). Het aantal treinreizigers is stabiel ten opzichte van 2004. Wel zien we een afname van het aantal in- en uitstappers op station Middelburg en een grote toename bij Kapelle-Biezeling.

Tabel 5.2a: Aantal in- en uitstappers op Zeeuwse treinstations op een gemiddelde werkdag, 2004 en 2014

	2004	2014	Index Basis 2004
Arnhem	328	470	143
Kapelle-Biezeling	481	1.003	209
Goes	6.821	7.302	107
Krabbendijke	479	556	116
Kruiningen-Yerseke	825	825	100
Middelburg	5.137	4.547	89
Rilland-Bath	448	429	96
Vlissingen	2.985	2.858	96
Vlissingen Souburg	933	1.008	108
Totalen	18.437	18.998	103

Bron: www.treinreiziger.nl/kennisnet/

5.3 Gebruik van internet

Als we kijken naar de specifieke toepassingen voor internet (tabel 5.3) dan wordt duidelijk dat ongeveer vier op de tien (41%) Zeeuwse internetters het medium gebruikt om te 'netwerken' (sociale media). In 2009 was dat nog 25%. Inwoners van Tholen doen dit vaker dan gemiddeld in Zeeland. Bijna zes op de tien internetgebruikers (58%) in Zeeland gebruikt internet (ook) voor het kopen van producten. Dit is duidelijk meer dan in 2009 (44%). Internetaankopen vindt beduidend vaker plaats door inwoners van Kapelle (+) en Noord-Beveland (++)

Ongeveer acht op de tien van de internetters in Zeeland doet aan telebankieren in 2013. Ook dat is veel meer dan in 2009 (66%) Vooral inwoners van Borsele (+), Noord-Beveland (++) en Reimerswaal (+) maken van telebankieren gebruik.

Gegeven de verdere ontwikkeling van het internet is de verwachting dat het gebruik van al deze toepassingen verder is toegenomen. In 2017 wordt dit opnieuw gemeten in het onderzoek Staat van Zeeland van ZB| Planbureau.

Tabel 5.3: Percentage van de bevolking (16 jaar e.o.) dat thuis gebruik maakt van internet voor specifieke toepassingen

	% netwerken		% producten kopen		% telebankieren		% info zoeken	
Borsele	39%		59%		82%	(+)	87%	(+)
Goes	45%		57%		79%		86%	
Hulst	39%		54%	(-)	78%		82%	
Kapelle	34%	(-)	64%	(+)	75%	(-)	79%	(-)
Middelburg	43%		57%		80%		87%	(+)
Noord-Beveland	39%		66%	(++)	86%	(++)	89%	(+)
Reimerswaal	34%	(-)	59%		82%	(+)	82%	
Schouwen-Duiveland	40%		58%		80%		83%	
Sluis	35%	(-)	54%	(-)	80%		83%	
Terneuzen	42%		59%		79%		85%	
Tholen	45%	(+)	60%		78%		83%	
Veere	34%	(-)	56%		78%		82%	
Vlissingen	44%		58%		76%	(-)	82%	
Zeeland	41%		58%		79%		84%	

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland (2013)

5.4 Conclusies

- Een groot deel van de Zeeuwen, 39%, maakt (bijna) dagelijks gebruik van de auto. In 2009 was dit 41%. Het gebruik van de auto ligt in de plattelandsgemeenten Hulst, Noord-Beveland, Reimerswaal en Sluis significant boven het Zeeuws gemiddelde. In de stedelijke gemeenten Goes, Middelburg en Vlissingen ligt het echter significant lager.
- Het dagelijks gebruik van de fiets is vergelijkbaar met dat van de auto: 37% van de Zeeuwen geven aan (vrijwel) elke dag gebruik te maken van de fiets. In 2009 was dat 40%. In Goes, Kapelle en Middelburg ligt het gebruik significant boven het gemiddelde, in Noord-Beveland significant onder het gemiddelde.
- Beduidend minder Zeeuwen maken (bijna) dagelijks gebruik van het openbaar vervoer. Niet meer dan 1% maakt (vrijwel) elke dag gebruik van bus of trein. Dit is minder dan in 2009, toen was het nog 2%. Inwoners van Veere en Vlissingen onderscheiden zich door een significant hoger gemiddeld gebruik, inwoners van Hulst en Kapelle door een significant lager gebruik.
- Er is een toename van het fietsverkeer op alle dagen. In 2014 zijn de indexcijfers het hoogste van de afgelopen vijf jaar.
- Het aantal voertuigkilometers op de weg (alle voertuigen samen) betekende in Zeeland vooral een toename van de nationale en regionale verkeersstromen en een daling van het plattelandsverkeer.
- In 2014 maakten ruim 8,5 miljoen reizigers in Zeeland gebruik van busvervoer en van de Fast Ferry tussen Vlissingen en Breskens. Het aantal busreizigers steeg in Noord- en Midden-Zeeland, maar daalde in Zeeuws-Vlaanderen. Het aantal reizigers met het veer steeg eveneens.
- Als we kijken naar specifieke toepassingen voor internetgebruikers dan wordt duidelijk dat in 2013 ongeveer vier op de tien Zeeuwse internetters het medium gebruikt om te 'netwerken' (sociale media). Bijna zes op de tien van de Zeeuwen gebruikt internet (ook) voor het doen van aankopen, en bijna acht op de tien doet aan telebankieren. Voor al deze toepassingen is sprake van een enorme toename in gebruik ten opzichte van 2009.

6. Wonen

In dit hoofdstuk worden diverse aspecten van het wonen onder de loep genomen. Achtereenvolgens komen aan de orde: de woningvoorraad (paragraaf 6.1), woningwaarde gebaseerd op de WOZ (paragraaf 6.2), het aantal sociale huurwoningen (paragraaf 6.3), de potentiële centrumfunctie van elke gemeente (paragraaf 6.4), kenmerken van de woningvoorraad (bouwjaar, huur- en koopwoningen, paragraaf 6.5), verhuisgeneigdheid (paragraaf 6.6) en vertrek- en vestigingsoverschot (paragraaf 6.7). Het hoofdstuk wordt besloten met conclusies in paragraaf 6.8.

6.1 Woningvoorraad

Een woning is een tot bewoning bestemd gebouw dat, vanuit bouwtechnisch oogpunt, blijvend is bestemd voor permanente bewoning door één particulier huishouden.

In tabel 6.1 is te zien hoe groot de woningvoorraad was per gemeente in 2015 (voorlopige cijfers). In de tabel is door middel van een index (basis 2012) ook weergegeven hoe de woningvoorraad zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld.

Uit de cijfers blijkt dat de woningvoorraad in heel Zeeland in de periode 2012-2015 met 1,8% is toegenomen tot ruim 183.600 woningen. Die toename is iets minder dan het landelijk. Per gemeente zijn er verschillen. In Schouwen-Duiveland is het aantal woningen licht gedaald (-). In Kapelle (+) en Noord-Beveland (++) is de voorraad meer dan gemiddeld gestegen.

Tabel 6.1: Woningvoorraad 2015, aantallen en index (basis 2008)

	Woningvoorraad eind 2015 *)	Ontwikkeling 2012-2015		
		Aantal	Index	
Borsele	9.687	46	100,5	
Goes	17.747	337	101,9	
Hulst	13.272	226	101,7	
Kapelle	5.223	168	103,3	(+)
Middelburg	23.004	265	101,2	
Noord-Beveland	4.346	250	106,1	(++)
Reimerswaal	8.996	287	103,3	
Schouwen-Duiveland	16.717	-15	99,9	(-)
Sluis	14.051	440	103,2	
Terneuzen	26.675	573	102,2	
Tholen	10.626	213	102,0	
Veere	10.831	170	101,6	
Vlissingen	22.434	280	101,3	
Zeeland	183.609	3.240	101,8	
Nederland	7.641.158	191.860	102,6	

Bron: CBS

Kaart 6.1: Ontwikkeling woningvoorraad, index (basis 2008), 2014 - Gemeenten

Bron: CBS Statline

6.2 Woningwaarde

Volgens de wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ) moeten alle Nederlandse gemeenten één keer per vier jaar op dezelfde manier de waarde van woningen taxeren. Op basis van deze WOZ-taxaties kan de gemiddelde woningwaarde per gemeente worden berekend. Uit tabel 6.2 blijkt dat de gemiddelde woningwaarde in Zeeland in de periode 2010 tot 2015 gedaald is met 7% (indexwaarde 93). In heel Nederland daalde de waarde nog een stuk meer, tot indexwaarde 85, oftewel met 15%. De gemiddelde waarde van woningen in Zeeland is de afgelopen jaren dus gedaald, maar minder dan in heel Nederland. De gemiddelde woningwaarde in Zeeland was 185.000 euro in 2015.

Tabel 6.2: Gemiddelde woningwaarde 2015, aantallen en index (basis 2010)

	Gemiddelde woningwaarde 2015	Ontwikkeling 2010-2015		
		Absoluut	Index	
Borsele	207.000	-22.000	90	
Goes	197.000	-29.000	87	(-)
Hulst	183.000	-8.000	96	
Kapelle	218.000	-31.000	88	(-)
Middelburg	172.000	-6.000	97	
Noord-Beveland	193.000	-23.000	89	
Reimerswaal	184.000	-19.000	91	
Schouwen-Duiveland	225.000	-26.000	90	
Sluis	181.000	4.000	102	(++)
Terneuzen	157.000	-6.000	96	
Tholen	183.000	-19.000	91	
Veere	259.000	-20.000	93	
Vlissingen	148.000	-22.000	87	(-)
Zeeland	185.000	-15.000	93	
Nederland	206.000	-36.000	85	

Bron: ABF Research - Systeem woningvoorraad (Syswov), bewerking ZB| Planbureau

In de meeste Zeeuwse gemeenten was er sprake van een waardedaling. Meer dan gemiddeld daalde de waarde van woningen in Goes, Kapelle en Vlissingen. De enige gemeente waar de woningwaarde *beduidend* steeg is Sluis (++)). In alle andere gemeenten daalde de gemiddelde prijs van een woning. In Goes, Kapelle en Vlissingen het meest, namelijk met meer dan 10%. In Middelburg, Hulst en Terneuzen bleef de prijs tamelijk stabiel. Hier daalde de waarde met slechts enkele procentpunten.

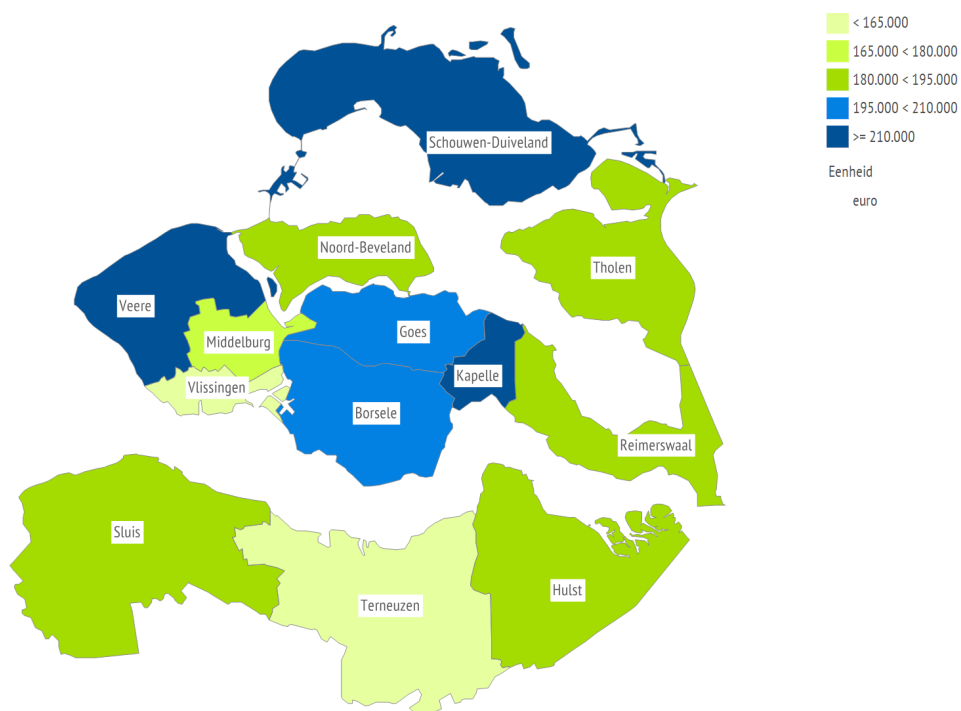
In Schouwen-Duiveland, Veere en Kapelle ligt de gemiddelde prijs van een woning ruim boven het landelijke gemiddelde (prijspeil 2014). In Vlissingen en Terneuzen ligt de prijs ver onder het landelijke gemiddelde, met andere woorden: daar zijn de goedkoopste huizen te vinden (zie ook kaart 6.2).

6.3 Sociale huurwoningen

Sociale huurwoningen zijn goedkopere huurwoningen die meestal eigendom zijn van een woningcorporatie. Om in aanmerking te komen voor een sociale huurwoning moet men aan bepaalde voorwaarden voldoen, onder andere wat het inkomen betreft. Dat mag niet te hoog zijn. Sinds 1 juli 2015 moeten woningcorporaties jaarlijks minimaal 80% van hun vrijgekomen sociale huurwoningen toewijzen aan huishoudens met een inkomen tot € 35.739 (prijspeil 2016). 10% mag naar huishoudens met een inkomen tussen € 35.739 en € 38.950 (prijspeil 2016) en 10% mag naar de hogere inkomens.

Iets minder dan een kwart van de woningvoorraad in Zeeland bestaat uit sociale huurwoningen (tabel 6.3). Vergeleken met het landelijk gemiddelde (30 %) is het aandeel sociale huurwoningen in Zeeland duidelijk kleiner. Absoluut en relatief heeft Vlissingen de meeste sociale huurwoningen (32%), op de voet gevolgd door Goes en Middelburg (beide 30%). Veere telt slechts 12% sociale huurwoningen en Noord-Beveland 11%. Sinds 2010 is het aandeel sociale huurwoningen in de meeste Zeeuwse gemeenten licht afgenomen. Maar in Borsele, Middelburg en Veere was er een lichte toename.

Kaart 6.2: Gemiddelde woningwaarde 2015- Gemeenten

Bron: CBS Statline

Tabel 6.3: Aantal sociale huurwoningen 2014, aantallen en percentages

	Aantal sociale huurwoningen	% van de totale woningvoorraad
Borsele	2.144	22%
Goes	5.323	30%
Hulst	2.516	19%
Kapelle	779	15%
Middelburg	6.855	30%
Noord-Beveland	475	11%
Reimerswaal	2.228	25%
Schouwen-Duiveland	4.169	25%
Sluis	2.528	18%
Terneuzen	5.435	21%
Tholen	2.564	24%
Veere	1.224	12%
Vlissingen	7.055	32%
Zeeland	43.295	24%
Nederland	2.282.847	30%

Bron: CBS ABF Research - Systeem woningvoorraad (Syswov), bewerking ZB| Planbureau

6.4 Potentiële centrumfunctie

Om een inschatting te maken van de centrumfunctie van een gemeente, is door het CBS een maatstaf ontwikkeld dat het klantenpotentieel van een gebied weergeeft. Het regionaal klantenpotentieel geeft het aantal klanten weer dat een kern aan zou kunnen trekken uit alle kernen binnen een straal van 60 kilometer (waarbij verondersteld wordt dat de aantrekkingskracht van een kern toeneemt met het kwadraat van het inwonertal en afneemt met het kwadraat van de afstand tot die kern). Wanneer dit cijfer wordt weergegeven als percentage van het aantal inwoners van een gemeente, dan geeft dat een indicatie van de mogelijke centrumfunctie van een gemeente (tabel 6.4).

De afgelopen jaren is er weinig of niets veranderd. De potentiële centrumfunctie van Vlissingen is het grootst, gevolgd door Middelburg en Goes. Noord-Beveland en Tholen hebben een lage potentiële centrumfunctie.

Tabel 6.4: Regionaal klantenpotentieel en potentiële centrumfunctie 2015

	Regionaal klantenpotentieel	Potentiële centrum functie
Borsele	5.300	23%
Goes	49.110	132%
Hulst	20.880	76%
Kapelle	5.910	47%
Middelburg	67.330	141%
Noord-Beveland	440	6%
Reimerswaal	5.070	23%
Schouwen-Duiveland	5.640	17%
Sluis	8.700	37%
Terneuzen	50.970	93%
Tholen	2.650	10%
Veere	3.190	15%
Vlissingen	67.990	153%

Bron: CBS Statline, bewerking ZB| Planbureau

6.5 Kenmerken van de woningvoorraad

In tabel 6.5 worden de kenmerken van de woningvoorraad gepresenteerd. Een woning kan onder andere worden getypeerd als eengezins of meergezins. Het overgrote deel van de woningvoorraad betreft eengezinswoningen (82%). Minder dan 2 op de 10 woningen betreft meergezinswoningen (18%).

Een eengezinswoning is een woning die tevens een geheel pand vormt. Hieronder vallen vrijstaande woningen, aaneengebouwde woningen, zoals twee onder één kap gebouwde hele huizen, boerderijen met woningen en voorts alle rijenhuizen. Een meergezinswoning is een woning die samen met andere woningen of (bedrijfs)ruimten een geheel pand vormt. Hieronder vallen flats, galerij-, portiek-, beneden- en bovenwoningen, appartementen en woningen boven bedrijfsruimten, voor zover deze zijn voorzien van een eigen toegangsdeur.

Tweederde van alle woningen zijn koopwoningen (65%) en daarmee ongeveer een derde huurwoningen (35%). In Veere en Noord-Beveland staan relatief veel koopwoningen (boven 75%). In Vlissingen, Middelburg en Goes is het aandeel huurwoningen groter: meer dan 40%.

Tot slot kijken we nog naar het bouwjaar als kenmerk. Een vijfde van de woningen (19%) is gebouwd voor de tweede wereldoorlog, ruim een kwart (26%) is gebouwd in de periode 1945-1970 en ruim 43% is gebouwd in een van de laatste drie decennia van de vorige eeuw. Iets meer dan een op de tien woningen (12%) is gebouwd in deze eeuw. In de gemeente Kapelle zijn naar verhouding veel recent gebouwde woningen.

Vergeleken met heel Nederland wijkt Zeeland op de volgende punten af: In Zeeland zijn relatief weinig meergezinswoningen (18%), bijna de helft minder dan in het land (35%). Er zijn dan ook relatief veel eengezinswoningen in Zeeland. Het aandeel koopwoningen is zo'n 10% groter dan in Nederland.

Tabel 6.5: Kenmerken van de woningvoorraad per gemeente en regio 2014

	koop [%]	huur [%]	bouwjaar tot 1944 [%]	bouwjaar 1945-1970 [%]	bouwjaar 1971-2000 [%]	Bouwjaar 2001 en later	Eengezins [%]	meergezins [%]
Borsele	70	30	25	22	42	11	92	8
Goes	58	42	19	27	42	11	76	24
Hulst	71	29	23	26	41	10	92	8
Kapelle	74	26	20	22	44	15	91	10
Middelburg	58	42	22	26	39	13	69	31
Noord-Beveland	76	24	33	19	39	10	94	6
Reimerswaal	65	35	22	29	39	11	87	13
Schouwen-Duiveland	66	34	22	24	46	9	90	10
Sluis	71	29	23	36	33	9	87	13
Terneuzen	66	34	21	30	41	8	82	18
Tholen	68	32	26	23	38	13	91	9
Veere	78	22	20	28	41	11	87	13
Vlissingen	55	45	18	35	39	8	64	38
Zeeland	65	35	19	26	43	12	82	18
Nederland	56	44	22	28	40	10	65	35

Bron: ABF Research - Systeem woningvoorraad (Syswov)

Tabel 6.6: Percentage van de bevolking dat verhuisplannen heeft

	binnen 1 jaar		binnen 1 tot 2 jaar		binnen 2 tot 5 jaar		geen verhuisplannen binnen 5 jaar	
Borsele	5%		4%		11%		80%	
Goes	5%		6%	(+)	11%		79%	
Hulst	4%		4%		9%		83%	
Kapelle	4%		3%	(-)	11%		82%	
Middelburg	5%		5%		11%		78%	
Noord-Beveland	5%		4%		13%	(+)	78%	(-)
Reimerswaal	5%		2%	(-)	11%		82%	
Schouwen-Duiveland	5%		5%		10%		79%	
Sluis	5%		5%		4%	(--)	85%	(+)
Terneuzen	4%	(-)	5%		10%		82%	
Tholen	5%		4%		9%		82%	
Veere	3%	(-)	3%	(-)	8%		86%	(+)
Vlissingen	8%	(++)	5%		12%		75%	(-)
Zeeland	5%		4%		10%		81%	

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland (2013)

6.6 Verhuisceneidheid

Ongeveer 1 op de 20 Zeeuwen (5%) is van plan binnen een jaar te gaan verhuizen (tabel 6.6). Ongeveer 9% wil binnen twee jaar naar een andere woning; ongeveer 1 op 5 Zeeuwen binnen vijf jaar. Deze percentages zijn vrijwel dezelfde als bij de vorige peiling (2009).

Als we de gegevens uit tabel 6.6 nader analyseren per gemeente blijkt dat inwoners van Vlissingen significant vaker plannen hebben op korte termijn (binnen een jaar) te gaan verhuizen. Dit kan zowel naar een woning binnen als buiten de eigen gemeente zijn. Inwoners van Goes hebben significant vaker plannen om binnen 1 tot 2 jaar naar een andere woning te verhuizen.

6.7 Vertrek- en vestigingsoverschot

In tabel 6.7 is een overzicht te vinden van vestiging en vertrek in 2014. In heel Zeeland vestigden en vertrokken ongeveer evenveel mensen: het gaat om een beweging van totaal 30.000 personen, waarvan de helft zich vestigt en de andere helft vertrekt.

Het aantal personen dat naar een andere gemeente vertrok was groter dan het aantal personen dat zich kwam vestigen. Dat er per saldo een daling is van 12 personen kan geheel worden verklaard door het aantal personen dat uit het buitenland naar Zeeland kwam.

Het vestigingsoverschot was positief in de gemeenten Goes, Hulst, Schouwen-Duiveland, Sluis, Veere en Vlissingen. In Goes was het overschot het grootst: per saldo een toename van de bevolking met 193. In de overige gemeenten was het vestigingsoverschot negatief. In Middelburg was de daling het grootst (-100).

Tabel 6.7: Vestiging en vertrek per gemeente 2014

Gemeente	Vestiging		Vertrek		Vestigingsoverschot		saldo
	uit andere gemeente	uit buitenland	naar andere gemeente	naar buitenland	uit/naar andere gemeente	uit/naar buitenland	
Borsele	797	81	877	82	-80	-1	-81
Goes	1.600	308	1.514	201	86	107	193
Hulst	583	373	690	250	-107	123	16
Kapelle	448	50	476	25	-28	25	-3
Middelburg (Z.)	1.881	308	2.007	282	-126	26	-100
Noord-Beveland	351	72	450	48	-99	24	-75
Reimerswaal	560	237	671	136	-111	101	-10
Schouwen-Duiveland	880	149	901	98	-21	51	30
Sluis	477	350	524	287	-47	63	16
Terneuzen	1.158	631	1.277	577	-119	54	-65
Tholen	654	80	711	85	-57	-5	-62
Veere	812	89	785	71	27	18	45
Vlissingen	1.735	598	1.686	563	49	35	84
Zeeland totaal	11.936	3.326	12.569	2.705	-633	621	-12

Bron: CBS, Statline

6.8 Conclusie

- Eind 2015 telde Zeeland ruim 183.000 woningen. In de periode 2012-2015 is de woningvoorraad met bijna 2% gegroeid. In Noord-Beveland en Kapelle meer dan gemiddeld. In Schouwen-Duiveland juist iets minder.
- De gemiddelde woningwaarde in Zeeland lag in 2015 ongeveer 21.000 euro lager dan in heel Nederland. In Sluis steeg de gemiddelde waarde van een woning. In de overige gemeente was er sprake van een daling; in Goes, Kapelle en Vlissingen het meest.
- Iets minder dan een kwart van de woningen in Zeeland is een sociale huurwoning. In vergelijking met het landelijk gemiddelde is het aandeel sociale huurwoningen in Zeeland laag.
- Binnen Zeeland is de potentiële centrumfunctie van Vlissingen het grootst, gevolgd door Middelburg en Goes. Een relatief laag klantenpotentieel hebben Noord-Beveland, Tholen en Veere.
- Zeeland onderscheidt zich in vergelijking met heel Nederland door: meer koopwoningen, minder huurwoningen en weinig meergezinswoningen (o.a. appartementen en flats).
- Ongeveer 1 op de 20 Zeeuwen is van plan binnen een jaar te gaan verhuizen. Ongeveer 9% wil binnen twee jaar naar een andere woning; ongeveer 1 op 5 Zeeuwen binnen vijf jaar.
- Het saldo tussen vestiging in en vertrek uit Zeeland is heel gering: -12.

7. Leren

In dit hoofdstuk wordt de stand van zaken weer-gegeven op het terrein van leren en onderwijs. De situatie in de Zeeuwse kinderopvang wordt geschetst in paragraaf 7.1. In paragraaf 7.2 en 7.3 worden cijfers gepresenteerd over het basis-onderwijs in Zeeland; in de paragrafen 7.4 en 7.5 staan gegevens over het voortgezet onderwijs. De paragrafen 7.6 en 7.7 bevatten cijfers over respectievelijk middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs; daarna volgen enige cijfers over voortijdig schoolverlaten (paragraaf 7.8). Het hoofdstuk wordt afgesloten met paragraaf 7.9, waarin de belangrijkste conclusies worden samengevat.

7.1 Kinderopvang

Het aantal kinderen dat in Zeeland gebruik maak-te van dagopvang in een kindcentrum en bij een gastouder nam tussen 2012 en 2014 duidelijk af (zie tabel 7.1). In de dagopvang in een kind-centrum was de afname 10%, in de dagopvang bij een gastouder 6%. Tegelijkertijd daalde ook het aantal Zeeuwse kinderen dat buitenschoolse opvang kreeg bij een kindcentrum (-9%) en bij een gastouder (-10%).

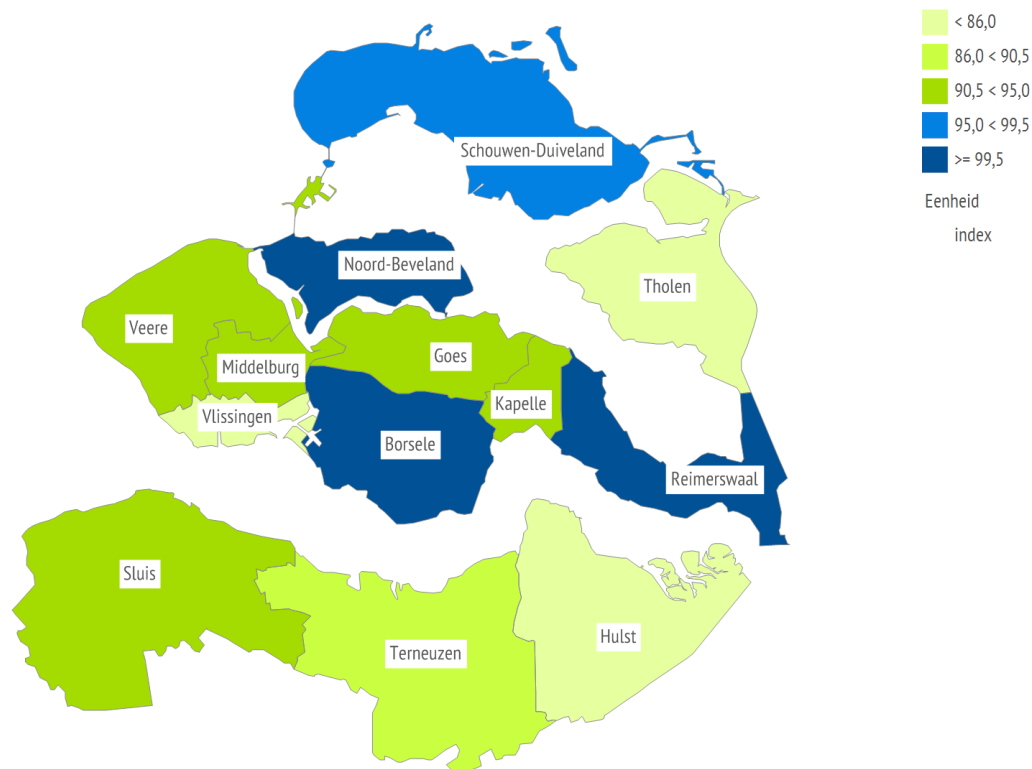
Tabel 7.1 Aantal kinderen in de formele kinderopvang, stand 2014 en ontwikkeling 2012-2014

	0-4 jaar				4-12 jaar			
	Dagopvang in kindcentrum		Dagopvang bij gastouder		Buitenschoolse opvang in kindcentrum		Buitenschoolse opvang bij gastouder	
	2014	index Basis 2012	2014	index Basis 2012	2014	index Basis 2012	2014	index Basis 2012
Borsele	525	100	75	94	350	88	65	93
Goes	770	91	100	91	640	92	90	100
Hulst	380	85	85	89	575	87	95	73
Kapelle	315	91	50	83	255	102	40	89
Middelburg	960	93	180	80	915	92	160	82
Noord-Beveland	145	100	25	71	105	91	35	140
Reimerswaal	440	101	60	80	240	109	65	118
Schouwen-Duiveland	570	95	95	90	335	83	85	85
Sluis	375	94	95	106	395	82	85	106
Terneuzen	990	90	215	96	1.135	89	165	85
Tholen	265	66	100	118	285	86	60	109
Veere	230	94	115	121	210	86	90	95
Vlissingen	820	83	200	98	655	99	165	83
Zeeland	6.785	90	1.395	94	6.095	91	1.200	90
Nederland		86	76.880	94	346.345	94	64.705	94

Bron: CBS Centrum voor Beleidsstatistiek

Kaart 7.1: Ontwikkeling dagopvang in kindcentrum, index (basis 2012) 2014 - Gemeenten

Bron: CBS Centrum voor Beleidstatistiek

Ook in Nederland daalt het aantal kinderen dat gebruik maakt van dagopvang of buitenschoolse opvang. De daling van het aantal kinderen dat gebruik maakt van dagopvang is in Zeeland wat minder sterk dan in Nederland; de daling in de buitenschoolse opvang is juist wat sterker dan in Nederland.

Als we binnen Zeeland de afzonderlijke ontwikkelingen bekijken, blijkt dat de daling van het aantal kinderen in de dagopvang bij kindcentra zich in vrijwel alle gemeenten voordoet. Alleen in Borsele en Noord-Beveland was sprake van stabilisatie. In Reimerswaal was zelfs een kleine groei (+1%).

De lichte afname van het aantal kinderen dat naar de dagopvang ging bij een gastouder zien we eveneens in 10 van de 13 Zeeuwse gemeenten. In Sluis, Tholen en Veere was echter sprake van groei.

De daling van het aantal kinderen dat voor buitenschoolse opvang gebruik maakt van een kindcentrum doet zich binnen Zeeland niet voor in Kapelle en Reimerswaal. In deze gemeenten was zelfs sprake van een kleine groei (Kapelle; +2%, Reimerswaal: +9%).

De afname van het aantal kinderen in Zeeland dat gebruik maakt van buitenschoolse opvang bij een gastouder manifesteerde zich niet in de gemeenten Noord-Beveland, Reimerswaal, Sluis en Tholen: daar was sprake van een toename. Voor Goes bleef het aantal kinderen tussen 2012 en 2014 gelijk.

7.2 Leerlingen basisonderwijs naar denominatie

Vrijheid van onderwijs is in Nederland een groot goed. Het bijzonder onderwijs wordt dan ook de wettelijke mogelijkheid gegeven het onderwijs op eigen wijze in te richten wat haar levensbeschouwelijke en pedagogische visie betreft. Tegelijkertijd wordt ze naar dezelfde maatstaf als het openbaar onderwijs bekostigd.

Op 1 oktober 2015 bezochten 30.387 kinderen een basisschool in Zeeland⁶. Dit aantal ligt ruim 6% lager dan 3 jaar geleden, toen 32.420 kinderen naar Zeeuwse basisscholen gingen. Het dalend aantal basisschoolleerlingen is een direct gevolg van een daling van het aantal kinderen in de basisschoolleeftijd. In tabel 7.2 is een overzicht weergegeven van het aantal leerlingen in het basisonderwijs in Zeeland per 1 oktober 2015, uitgesplitst naar denominatie van de scholen.

6. De totalen in tabel 7.2 en tabel 7.3 komen niet met elkaar overeen. Dit komt omdat we werken met de meest recente voorlopige cijfers uit twee brontabellen.

Tabel 7.2: Leerlingen basisonderwijs naar denominatie, % van totaal aantal leerlingen per gemeente (1 oktober 2015)

Gemeente	openbaar	protestants-christelijk	rooms-katholiek	reformato-risch	overig bijzonder*)	totaal aantal leerlingen
Borsele	17%	17%	33%	28%	6%	2.012
Goes	28%	27%	19%	13%	12%	3.043
Hulst	26%	0%	74%	0%	0%	1.728
Kapelle	38%	39%	0%	23%	0%	1.233
Middelburg	25%	35%	5%	14%	20%	4.148
Noord-Beveland	71%	29%	0%	0%	0%	446
Reimerswaal	17%	23%	3%	51%	6%	2.446
Schouwen-Duiveland	49%	27%	6%	18%	0%	2.559
Sluis	51%	3%	41%	0%	6%	1.408
Terneuzen	33%	37%	21%	5%	3%	3.836
Tholen	36%	16%	3%	43%	3%	2.494
Veere	27%	43%	0%	30%	0%	1.583
Vlissingen	38%	29%	4%	4%	24%	3.451
Zeeland	32%	26%	15%	18%	9%	30.387

*) Incl. leerlingen van pc/rk-scholen
Bron: DUO (voorlopige cijfers)

Bijna een derde van de basisschoolleerlingen in Zeeland gaat naar een openbare school. Iets meer dan een kwart van de leerlingen bezoekt een Protestants-Christelijke school, 15% staat ingeschreven bij een Rooms-Katholieke school en 18% van de leerlingen bezoekt een reformato-rische school. Iets minder dan één op de tien basisschoolleerlingen gaat naar het overig bijzonder onderwijs.

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat het aantal kinderen dat openbaar basisonderwijs volgt relatief is oververtegenwoordigd in de gemeenten Noord-Beveland, Schouwen-Duiveland en Sluis. Voor het bezoek aan protestants-christelijke basisscholen geldt dat vooral voor de gemeenten Kapelle en Veere; voor bezoek aan rooms-katholieke scholen voor de gemeenten Hulst, Sluis en Borsele. In Reimerswaal en Tholen volgen relatief veel leerlingen onderwijs aan een reformato-rische basisschool. Het overig bijzonder basisonderwijs is in Vlissingen en Middelburg oververtegenwoordigd.

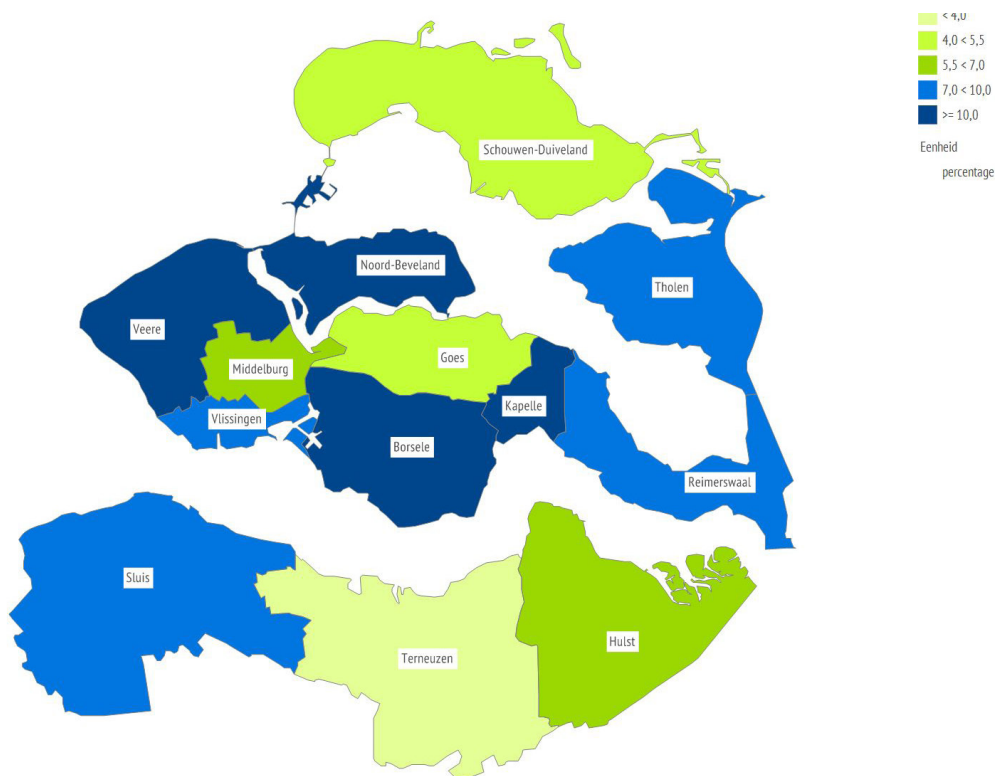
Niet alle leerlingen gaan in de eigen gemeente naar school. Wanneer we kijken naar het primair onderwijs in totaal (dat wil zeggen basisonderwijs plus de verschillende vormen van speciaal onderwijs⁷), dan blijkt dat in Zeeland 7% van de kinderen buiten de eigen gemeente naar school gaat. Vanuit Borsele, Noord-Beveland en Veere gaan relatief veel kinderen buiten de eigen gemeente naar school.

Tabel 7.2a: Percentage leerlingen in het primair onderwijs dat buiten de eigen gemeente naar school gaat (1 oktober 2015)

	schoolgaand buiten gemeente
Borsele	13%
Goes	4%
Hulst	6%
Kapelle	11%
Middelburg	6%
Noord-Beveland	14%
Reimerswaal	9%
Schouwen-Duiveland	4%
Sluis	7%
Terneuzen	3%
Tholen	7%
Veere	13%
Vlissingen	8%
Zeeland	7%

Bron: DUO, voorlopige cijfers

Kaart 7.2: Basisschoolleerlingen die buiten de woongemeente naar school gaan 2015 - Gemeenten

Bron: Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)

7.3 Onderwijsachterstanden: gewichtenregeling

In het onderwijs wordt getracht elke leerling dezelfde kansen te geven. De Ausgangssituatie is echter niet voor elke leerling gelijk. Daarom is de zogenoemde gewichtenregeling in het leven geroepen. Met behulp van deze gewichtenregeling krijgen basisscholen extra gelden om onderwijsachterstanden te bestrijden.

Lange tijd kende het basisonderwijs in Nederland vijf gewichten, voor 5 categorieën kinderen. Sinds 1 oktober 2006 is een nieuwe gewichtenregeling ingevoerd. In deze nieuwe regeling wordt gewerkt met 3 gewichten:

- 1,20: voor leerlingen van wie één van de ouders maximaal basisonderwijs of (v)so-zmlk heeft gehad en de ander maximaal dezelfde opleiding heeft gevolgd óf maximaal lbo/vbo, praktijkonderwijs of VMBO basis- of kaderberoepsgerichte leerweg heeft gedaan.
- 0,30: voor leerlingen van wie beide ouders maximaal lbo/vbo, praktijkonderwijs of VMBO basis- of kaderberoepsgerichte leerweg hebben gedaan.
- 0,00: voor alle overige leerlingen.

In tabel 7.3 is een overzicht weergegeven van het aantal basisschoolleerlingen per gemeente, uitgesplitst naar gewichtscategorie. Tevens is het gemiddelde gewicht per gemeente vermeld.

Negen op de tien leerlingen in het Zeeuwse basisonderwijs behoort tot de '0-categorie'. Dit betekent dat hier geen extra onderwijsmiddelen voor beschikbaar worden gesteld. Voor 10% van de leerlingen in Zeeland is dat wel het geval. In Zeeland is het aandeel achterstandsleerlingen in de periode tussen 2010 en 2015 gedaald van 13% naar 10%. De daling kwam geheel voor rekening van het aantal achterstandsleerlingen met een gewicht van 0,3.

Als we bij tabel 7.3 inzoomen op de Zeeuwse gemeenten, blijkt dat de gemeente Reimerswaal het hoogste aandeel 'gewichtenleerlingen' telt (16%). Ook Noord-Beveland en Terneuzen (14%) tellen relatief veel 'gewichtenleerlingen'. Kapelle telt relatief de minste 'gewichtenleerlingen' (5%).

Tabel 7.3: Percentage basisschoolleerlingen per gewichtscategorie en gemiddeld gewicht naar gemeente (1 oktober 2015)

Gemeente	0	0,3	1,2	Totaal (N)	gemiddeld gewicht
Borsele	91%	7%	2%	1.977	0,05
Goes	92%	4%	4%	3.043	0,06
Hulst	94%	4%	2%	1.728	0,04
Kapelle	95%	3%	2%	1.232	0,03
Middelburg	91%	5%	4%	4.146	0,06
Noord-Beveland	86%	11%	3%	446	0,07
Reimerswaal	84%	13%	3%	2.446	0,08
Schouwen-Duiveland	88%	8%	3%	2.563	0,06
Sluis	90%	7%	2%	1.408	0,05
Terneuzen	86%	9%	5%	3.834	0,09
Tholen	89%	9%	2%	2.494	0,05
Veere	94%	5%	1%	1.576	0,03
Vlissingen	88%	7%	5%	3.453	0,08
Zeeland	90%	7%	3%	30.346	0,06

Bron: DUO (voorlopige cijfers)

Het gemiddeld gewicht ligt het hoogst in Reimerswaal, Terneuzen en Vlissingen. Dit betekent dat deze gemeenten relatief de meeste extra middelen ontvangen voor het bestrijden van onderwijsachterstanden. In Terneuzen en Vlissingen heeft dit te maken met het verhoudingsgewijs hoge aandeel leerlingen in de 1,2-categorie in deze gemeenten. Reimerswaal telt relatief veel '0,3-leerlingen'. Het gemiddelde gewicht voor de provincie Zeeland bedraagt 0,06. Dit is dezelfde waarde als in 2012.

7.4 Aantal leerlingen voortgezet onderwijs

Per 1 oktober 2014 telde Zeeland 20.052 leerlingen in het voortgezet onderwijs. Dit is iets minder (-315) dan in 2012, toen 20.367 leerlingen werden geteld. Het aantal scholen voor voortgezet onderwijs is 12. Dit is er één minder dan in 2012.

In tabel 7.4 is een overzicht weergegeven van het aantal locaties (vestigingen) voor voortgezet onderwijs, het aantal leerlingen per 1 oktober 2014 en de ontwikkeling daarvan ten opzichte van 1 oktober 2012.

Zeeland heeft in 2014 17 locaties voor voortgezet onderwijs. Als we de ontwikkeling bekijken per locatie is vooral de stijging van het aantal leerlingen bij Nehalennia (+23%) en de Isaac Beeckman Academie (+48%) opvallend⁸. Deze ontwikkeling werd ook reeds in de vorige sociale atlas vastgesteld.

De (absoluut) grootste afname van het aantal leerlingen was er bij de Christelijke Scholengemeenschap Walcheren (CSW) in Middelburg. Procentueel was de daling het grootst bij de CSW in Vlissingen (-28%). N.B. vmbo Tholen is opgeheven.

8. De Isaac Beeckman Academie is nog een relatief nieuwe school, die in 2010 van start ging met 1 leerjaar.

Tabel 7.4: Locaties voor voortgezet onderwijs, aantal leerlingen op 1 oktober 2014 en ontwikkeling ten opzichte van 1 oktober 2012 *)

Gemeente	School	2014	2012	Ontwikkeling 2014 tov 2012
				Aantal
Goes	AOC Holland Zeeland	281	327	-46
	Calvijn College	1.448	1.400	48
	Ostrea Lyceum	2.260	2.268	-8
	Pontes Scholengroep	2.122	2.223	-101
Hulst	Reynaert College	1.459	1.564	-105
Kapelle	Isaac Beeckman Kapelle	348	235	113
Middelburg	Calvijn College	410	443	-33
	Chr SGM Walcheren	2.013	2.243	-230
	NEHALENNIA SSG	2.438	1.979	459
Reimerswaal	Calvijn College	888	843	45
Schouwen-Duiveland	Pontes Scholengroep	1.065	1.106	-41
Sluis	Zwin College SGM	1.075	1.080	-5
Terneuzen	Stedelijke SGM De Rede	1.101	1.166	-65
	Zeldenrust Steelantcollege	1.454	1.407	47
Tholen	Calvijn College	347	306	41
	Markiezaat College voor VMBO	0	276	-276
Vlissingen	Chr SGM Walcheren	243	339	-96
	Scheldemond College	1.100	1.162	-62
Zeeland		20.052	20.367	-315

*) Exclusief leerlingen die praktijkonderwijs volgen
Bron: DUO (voorlopige cijfers)

7.5 Leerlingen in leerjaar 3 VO naar onderwijssoort

Hoe de leerlingen in het voortgezet onderwijs zijn verdeeld over de verschillende vormen van onderwijs is weergegeven in tabel 7.5. Het gaat hier om leerlingen uit de derde klas.

Uit tabel 7.5 blijkt dat bijna 6 van de 10 leerlingen een VMBO-opleiding volgen. Ongeveer een kwart van de Zeeuwse leerlingen bezoekt de HAVO, 17% het VWO. In vergelijking met de cijfers uit 2012 is er geen groei van een marktaandeel VMBO, HAVO of VWO.

Als we de gegevens analyseren per onderwijssoort en gemeente valt op dat het praktijkonderwijs relatief vaak wordt bezocht door leerlingen uit Hulst en Vlissingen.

De basisberoepsgerichte leerweg VMBO wordt verhoudingsgewijs vaak bezocht door scholieren uit Terneuzen. De kaderberoepsgerichte leerweg is relatief populair onder leerlingen uit Noord-Beveland, de gemengde leerweg VMBO in Tholen en Veere. Leerlingen uit Hulst bezoeken relatief vaak de theoretische leerweg VMBO. De HAVO is relatief populair in Kapelle; het VWO in Goes.

Tabel 7.5: Leerlingen in leerjaar 3 van het v. o. naar onderwijssoort, % van het totaal aantal leerlingen per woongemeente, 1 oktober 2014

Woongemeente	pro	vmbo-bl	vmbo-kl	vmbo-gl	vmbo-tl	havo	vwo
Borsele	2%	11%	17%	15%	8%	28%	18%
Goes	2%	12%	14%	14%	9%	28%	23%
Hulst	5%	16%	15%	2%	26%	22%	13%
Kapelle	0%	9%	15%	17%	7%	34%	17%
Middelburg	2%	11%	11%	18%	10%	26%	21%
Noord-Beveland	2%	9%	26%	21%	9%	21%	12%
Reimerswaal	1%	13%	22%	19%	7%	24%	14%
Schouwen-Duiveland	2%	9%	18%	10%	23%	22%	16%
Sluis	3%	16%	18%	0%	21%	25%	17%
Terneuzen	3%	19%	19%	17%	11%	18%	13%
Tholen	2%	14%	13%	24%	15%	16%	16%
Veere	2%	13%	16%	23%	5%	23%	18%
Vlissingen	4%	14%	12%	12%	17%	25%	17%
Zeeland	3%	13%	16%	15%	13%	24%	17%

* Het beperkte aantal leerlingen dat nog in een brugjaar zit of vmbo-mbo2 is buiten beschouwing gelaten.

**Bij het praktijkonderwijs gaat het om leerlingen die voor het derde jaar de school bezoeken (het gaat dus om het derde verblijfsjaar in plaats van het derde leerjaar).

Bron: DUO (voorlopige cijfers)

Legenda bij tabel 7.5

pro=praktijkonderwijs

bl=basisberoepsgerichte leerweg

kl=kaderberoepsgerichte leerweg

gl=gemengde leerweg

tl=theoretische leerweg

7.6 Middelbaar beroepsonderwijs

In tabel 7.6 is weergegeven hoe het aantal studenten in het middelbaar beroepsonderwijs woonachtig in Zeeland zich tussen 2010 en 2014 heeft ontwikkeld⁹. In deze tabel zijn ook de indexcijfers weergegeven (basis 2010).

Uit tabel 7.6 blijkt dat het aantal Zeeuwse studenten in het middelbaar beroepsonderwijs tussen 2010 en 2014 per saldo met ongeveer 15% is afgenomen. Als we kijken naar de ontwikkeling van de studentenaantallen per gemeente blijkt dat per saldo in alle gemeenten een afname plaatsvond. In de gemeenten Tholen en Veere was de afname het kleinst (2%). In de gemeenten Middelburg en Vlissingen was de daling het grootst: ongeveer een kwart minder mbo- studenten dan in 2010.

In tabel 7.7 is weergegeven hoe de verdeling van het aantal MBO-studenten per niveau is en zich heeft ontwikkeld. In 2014 volgde twee op de tien mbo-studenten een opleiding van niveau 2, drie op de tien een opleiding van niveau 3 en vijf op de tien van niveau 4. Opleidingen van niveau 1 worden maar door heel weinig studenten gevolgd: door twee op de honderd studenten. In de afgelopen jaren is de verdeling naar niveau licht gewijzigd. Het aandeel studenten van niveau 4 is toegenomen en van niveau 2 afgenomen.

9. In april 2015 verscheen het rapport 'Goed Voortgezet: Update 2015'. In dat rapport waren leerlingen op Zeeuwse scholen het uitgangspunt. In deze atlas is het uitgangspunt de woongemeente. Verschillen in aantallen tussen beide publicaties zijn daaruit te verklaren

Tabel 7.6: Aantal studenten middelbaar beroepsonderwijs naar woongemeente, 2010-2014

	absoluut					index				
	2010	2011	2012	2013	2014*	2010	2011	2012	2013	2014*
Borsele	836	845	756	751	719	100	101	90	90	86
Goes	1.195	1.144	1.105	1.063	1.049	100	96	92	89	88
Hulst	773	760	725	627	627	100	98	94	81	81
Kapelle	405	368	387	397	367	100	91	96	98	91
Middelburg	1.630	1.545	1.436	1.310	1.263	100	95	88	80	77
Noord-Beveland	222	214	206	198	187	100	96	93	89	84
Reimerswaal	840	799	784	772	739	100	95	93	92	88
Schouwen-Duiveland	1.063	1.050	981	992	973	100	99	92	93	92
Sluis	622	617	611	503	516	100	99	98	81	83
Terneuzen	1.926	1.941	1.743	1.587	1.591	100	101	90	82	83
Tholen	1.022	1.047	1.026	987	997	100	102	100	97	98
Veere	712	713	710	671	695	100	100	100	94	98
Vlissingen	1.881	1.755	1.524	1.402	1.390	100	93	81	75	74
Zeeland	13.127	12.798	11.994	11.260	11.113	100	97	91	86	85

*) Voorlopige cijfers
Bron: DUO

Tabel 7.7: Aantal leerlingen middelbaar beroepsonderwijs naar niveau, 2010-2014

	absoluut					%				
	2010	2011	2012	2013	2014*	2010	2011	2012	2013	2014*
1	411	474	381	310	254	3%	4%	3%	3%	2%
2	3.169	2.899	2.571	2.181	1.978	24%	23%	21%	19%	18%
3	4.044	3.881	3.444	3.157	3.191	31%	30%	29%	28%	29%
4	5.503	5.544	5.598	5.612	5.690	42%	43%	47%	50%	51%
Zeeland	13.127	12.798	11.994	11.260	11.113	100%	100%	100%	100%	100%

*) Voorlopige cijfers
Bron: DUO

Legenda bij tabel 7.7

- Niveau 1: assistentopleiding
- Niveau 2: basisberoepsopleiding
- Niveau 3: vakopleiding
- Niveau 4: middenkaderopleiding/specialistenopleiding

7.7 Hoger onderwijs

De ontwikkeling van het aantal studenten in het hoger beroepsonderwijs (HBO) in Zeeland is opgenomen in tabel 7.8. Ook in deze tabel zijn indexcijfers weergegeven (basis 2011/'12).

Uit tabel 7.8 blijkt dat het aantal Zeeuwse HBO-studenten tussen 2011/'12 en 2014/'15 per saldo met 5% is gestegen. De groei vond vooral tussen 2012 en 2013 plaats.

Als we kijken naar de woongemeente van de studenten blijkt dat per saldo tussen 1 oktober 2011 en 1 oktober 2014 in de gemeenten Borsele, Kapelle, Reimerswaal, Schouwen-Duiveland, Sluis, Tholen, Veere en Vlissingen sprake was van groei. Relatief was de toename het grootst in de gemeente Kapelle (+26%).

Het aantal HBO-studenten afkomstig uit 4 andere Zeeuwse gemeenten nam per saldo af (Goes, Hulst, Noord-Beveland en Terneuzen). De afname was relatief het grootst onder studenten afkomstig uit de gemeente Hulst (-10%).

Tabel 7.8: Aantal studenten hoger beroepsonderwijs naar woongemeente, 2011/'12-2014/'15

	absoluut				index			
	2011/'12	2012/'13	2013/'14	2014/'15*	2011/'12	2012/'13	2013/'14	2014/'15*
Borsele	360	357	367	399	100	99	102	111
Goes	741	687	699	702	100	93	94	95
Hulst	208	210	212	187	100	101	102	90
Kapelle	193	226	248	243	100	117	128	126
Middelburg	839	772	855	840	100	92	102	100
Noord-Beveland	92	83	85	87	100	90	92	95
Reimerswaal	295	281	295	312	100	95	100	106
Schouwen-Duiveland	393	420	471	453	100	107	120	115
Sluis	206	202	223	224	100	98	108	109
Terneuzen	597	564	577	575	100	94	97	96
Tholen	340	347	363	385	100	102	107	113
Veere	328	324	338	363	100	99	103	111
Vlissingen	1.282	1.416	1.493	1.416	100	110	116	110
Zeeland	5.874	5.889	6.226	6.186	100	100	106	105

*) Voorlopige cijfers

Bron: CBS Centrum voor Beleidsstatistiek

Tabel 7.9: Aantal studenten universitair onderwijs naar woongemeente, 2011/'12-2014/'15

	absoluut				index			
	2011/'12	2012/'13	2013/'14	2014/'15*	2011/'12	2012/'13	2013/'14	2014/'15*
Borsele	20	29	25	27	100	145	125	135
Goes	77	80	82	97	100	104	106	126
Hulst	33	34	14	18	100	103	42	55
Kapelle	26	21	29	29	100	81	112	112
Middelburg	648	616	643	631	100	95	99	97
Noord-Beveland	12	6	7	7	100	50	58	58
Reimerswaal	26	16	21	22	100	62	81	85
Schouwen-Duiveland	62	65	71	59	100	105	115	95
Sluis	20	24	15	17	100	120	75	85
Terneuzen	31	29	21	41	100	94	68	132
Tholen	54	55	56	57	100	102	104	106
Veere	41	42	38	35	100	102	93	85
Vlissingen	58	55	58	67	100	95	100	116
Zeeland	1.108	1.072	1.080	1.107	100	97	97	100

*) Voorlopige cijfers

Bron: CBS Centrum voor Beleidsstatistiek

Hoe de ontwikkeling was van het aantal Zeeuwse studenten in het universitair onderwijs is weergegeven in tabel 7.9. De cijfers maken duidelijk dat het aantal in Zeeland woonachtige universitaire studenten tussen 2011/'12 en 2014/'15 per saldo ongeveer gelijk is gebleven. Tussen 1 oktober 2011 en 1 oktober 2012 was sprake van een daling met ongeveer 3%. Tussen 1 oktober 2012 en een jaar later was er een stijging met een zelfde percentage.

Als we de gegevens bekijken per woongemeente blijken er per saldo grote verschillen. In Borsele, Goes, Kapelle, Terneuzen, Tholen en Vlissingen nam het aantal universitair studenten de afgelopen drie meetjaren per saldo toe. Procentueel was er soms zelfs sprake van een forse stijging, maar dit hangt ook samen met de vaak kleine absolute aantallen.

In Hulst, Middelburg, Noord-Beveland, Reimerswaal, Schouwen-Duiveland, Sluis en Veere was er daarentegen sprake van een daling van het aantal studenten. In bepaalde gemeenten, bijv. in Hulst (-45%) en Noord-Beveland (-42%), was de afname zelfs heel groot. Ook dit hangt echter weer samen met de soms erg kleine aantallen per gemeente.

Middelburg telt veruit de meeste universitaire studenten. Deze gemeente vertoont ook een opvallende continuïteit van het aantal universitaire studenten. Dit hangt ongetwijfeld samen met de komst van het University College Roosevelt (UCR) naar de Zeeuwse hoofdstad.

Overigens verlaat een deel van de jongeren de woongemeente om te gaan studeren. Om een indicatie te geven: in 2015 vertrokken 1.460 Zeeuwse jongeren tussen 17 en 22 jaar naar een andere gemeente (binnen of buiten Zeeland). Dit heeft niet altijd te maken met studie, maar kan ook voor bijvoorbeeld werk of partner zijn. In 2014 lag dit aantal hoger namelijk 1.821 (bron: CBS).

7.8 Aantal voortijdig schoolverlaters

In het schooljaar 2013/2014 waren er 546 nieuwe voortijdige schoolverlaters in het voortgezet- en middelbaar beroepsonderwijs in Zeeland (tabel 7.10). Dit is 1,8% van het totaal aantal leerlingen. In het schooljaar 2011/2012 was dit nog 2,9%.

Als we de cijfers uit tabel 7.10 analyseren per gemeente blijkt dat de percentages voortijdige schoolverlaters per gemeente in 2013/2014 variëren van 1,0% (Veere) tot 2,7% (Vlissingen). Als we de cijfers uit 2013/2014 verder vergelijken met die van 2011/2012 valt op dat de grootste afname van het aandeel voortijdig schoolverlaters plaatsvond in Terneuzen. Dit was in 2011/2012 nog de gemeente met het hoogste aandeel voortijdig schoolverlaters (2014: Vlissingen). In geen enkele gemeente was sprake van een toename van het percentage voortijdig schoolverlaters.

Tabel 7.10: Aantal nieuwe voortijdige schoolverlaters (vsv) in vo en mbo, schooljaren 2011/2012 en 2013/2014

	2011/2012			2013/2014		
	leerlingen/ deelnemers 1-okt	vsv totaal	vsv als % van de leerlingen/ deelnemers	leerlingen/ deelnemers 1-okt	vsv totaal	vsv als % van de leerlingen/ deelnemers
Borsele	2.109	43	2,0%	2.113	23	1,1%
Goes	3.050	86	2,8%	3.075	57	1,9%
Hulst	2.081	51	2,5%	1.948	35	1,8%
Kapelle	1.165	23	2,0%	1.154	13	1,1%
Middelburg	3.867	114	2,9%	3.832	71	1,9%
Noord-Beveland	518	16	3,1%	546	6	1,1%
Reimerswaal	1.970	54	2,7%	2.012	33	1,6%
Schouwen-Duiveland	2.739	82	3,0%	2.728	49	1,8%
Sluis	1.579	62	3,9%	1.485	35	2,4%
Terneuzen	4.118	169	4,1%	4.008	81	2,0%
Tholen	2.493	59	2,4%	2.460	37	1,5%
Veere	2.029	38	1,9%	2.020	21	1,0%
Vlissingen	3.254	111	3,4%	3.136	85	2,7%
Zeeland	30.972	908	2,9%	30.517	546	1,8%

Bron: Min. Van OC & W., VSV-verkenner

7.9 Conclusies

- Het totaal aantal kinderen dat in Zeeland gebruik maakte van dagopvang in een kind centrum en bij een gastouder nam tussen 2012 en 2014 duidelijk af.
- De ontwikkeling van het aantal kinderen in de formele kinderopvang in Zeeland loopt min of meer synchroon met de landelijke ontwikkelingen. Wel is de afname van het aantal kinderen in de dagopvang in kindcentra in Nederland iets groter en in de buitenschoolse opvang (zowel in kindcentra als bij gastouders) iets kleiner.
- Op 1 oktober 2015 bezochten 30.387 kinderen een basisschool in Zeeland. Dit aantal ligt ruim 6% lager dan 3 jaar geleden. Het dalend aantal basisschoolleerlingen is een direct gevolg van een daling van het aantal kinderen in de basisschoolleeftijd.
- Bijna een derde van de basisschoolleerlingen in Zeeland gaat naar een openbare school. Iets meer dan een kwart van de leerlingen bezoekt een protestants-christelijke school, 15% staat ingeschreven bij een rooms-katholieke school en 18% van de leerlingen bezoekt een reformatorische school. Iets minder dan één op de tien basisschoolleerlingen gaat naar het overig bijzonder onderwijs.
- In Zeeland gaat 7% van de kinderen buiten de eigen gemeente naar school. Vanuit Borsele, Noord-Beveland en Veere gaan relatief veel kinderen naar het primair onderwijs buiten de eigen gemeente.
- Negen op de tien leerlingen in het Zeeuwse basisonderwijs behoort tot de '0-categorie'. Dit betekent dat hier geen extra onderwijsmiddelen met het oog op onderwijsachterstand voor beschikbaar worden gesteld. Voor 10% van de leerlingen in Zeeland is dat wel het geval.
- In Zeeland is het aandeel achterstandsleerlingen in de periode tussen 2010 en 2015 gedaald van 13% naar 10%. De daling kwam geheel voor rekening van het aantal achterstandsleerlingen met een gewicht van 0,3.
- Reimerswaal, Terneuzen en Vlissingen ontvangen, op basis van de leerlingewichtenregeling, relatief de meeste extra middelen voor het bestrijden van onderwijsachterstanden.
- Per 1 oktober 2014 telde Zeeland 20.052 leerlingen in het voortgezet onderwijs. Dit is minder (-315) dan in 2012.
- Als we de ontwikkeling van het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs bekijken per schoollocatie, is vooral de stijging van het aantal leerlingen bij Nehalennia (+23%) en de Isaac Beeckman Academie (+48%) opvallend¹⁰.
- De (absoluut) grootste afname van het aantal leerlingen was er bij de Christelijke Scholengemeenschap Walcheren (CSW) in Middelburg. Procentueel was de daling het grootst bij de CSW in Vlissingen (-28%).
- Bijna 6 van de 10 leerlingen in leerjaar 3 van het voortgezet onderwijs volgen een VMBO-opleiding. Ongeveer een kwart van de Zeeuwse leerlingen bezoekt de HAVO, 17% het VWO.
- In vergelijking met de cijfers uit 2012 is er geen groei van een 'marktaandeel' VMBO, HAVO of VWO.
- Het aantal Zeeuwse studenten in het middelbaar beroepsonderwijs is tussen 2010 en 2014 met ongeveer 15% afgenomen naar 11.113 studenten in 2014.
- De helft van de Zeeuwse mbo-studenten volgt een opleiding van niveau 4. Opleidingen van niveau 1 worden maar door heel weinig studenten gevolgd: door twee op de honderd studenten.
- Ten opzichte van vier jaar geleden volgen relatief meer Zeeuwse mbo-studenten een opleiding van niveau 4 dan een aantal jaren geleden en minder studenten een opleiding van niveau 2.
- Het aantal Zeeuwse HBO-studenten is tussen 2011/'12 en 2014/'15 met 5% gestegen. De groei vond vooral tussen 2012 en 2013 plaats.
- Het aantal in Zeeland woonachtige universitaire studenten is tussen 2011/'12 en 2014/'15 ongeveer gelijk gebleven.
- In het schooljaar 2013/2014 waren er 546 nieuwe voortijdige schoolverlaters in Zeeland. Dit is 1,8% van het totaal aantal leerlingen. In het schooljaar 2011/2012 was dit nog 2,9%. De grootste afname van het aandeel voortijdig schoolverlaters vond plaats in Terneuzen.

10. De Isaac Beeckman Academie is nog een relatief nieuwe school, die in 2010 van start ging met 1 leerjaar.

8. Werken

Werk en werkgelegenheid zijn belangrijk voor de leefbaarheid van een samenleving. In dit hoofdstuk staan de belangrijkste Zeeuwse cijfers op dit terrein¹¹. De paragrafen 8.1 en 8.2 beschrijven de ontwikkeling van het aantal banen. In 8.3 bespreken we kort de ontwikkeling van het aantal vacatures in Zeeland en per Zeeuwse gemeente. Paragraaf 8.4 schetst het Zeeuwse arbeidsaanbod, de beroepsbevolking.

De arbeidsparticipatie staat centraal in paragraaf 8.5. De ontwikkeling van het aantal niet-werkende werkzoekenden wordt behandeld in paragraaf 8.6. Paragraaf 8.7 presenteert de cijfers over jongeren en paragraaf 8.8 over de jonggehandicapten. In paragraaf 8.9 worden tot slot cijfers gepresenteerd over lage inkomens. Het hoofdstuk rondt af met een samenvatting van de conclusies in paragraaf 8.10.

Tabel 8.1: Werkgelegenheid, stand en ontwikkeling 2011-2015

	2011	2012	2013	2014	2015	index	
Borsele	8.683	8.949	9.059	9.119	9.171	106	(++)
Goes	25.941	25.951	25.216	24.817	24.653	95	
Hulst	10.101	9.971	9.843	9.768	9.683	96	
Kapelle	4.468	4.289	4.392	4.459	4.586	103	(+)
Middelburg	25.599	25.262	24.684	23.845	22.380	87	(--)
Noord-Beveland	2.996	2.852	2.879	2.933	3.017	101	
Reimerswaal	9.547	9.305	9.363	9.380	9.517	100	
Schouwen-Duiveland	15.133	15.068	15.084	15.014	15.087	100	
Sluis	10.893	10.997	10.905	10.920	11.005	101	
Terneuzen	29.366	29.204	29.107	28.553	28.404	97	
Tholen	8.375	8.393	8.390	8.281	8.293	99	
Veere	8.497	8.398	8.454	8.545	8.751	103	(+)
Vlissingen	18.960	18.375	17.893	17.739	18.204	96	
Zeeland	178.559	177.014	175.269	173.373	172.751	97	

Bron:RIBIZ

11. Eind 2016 zal de Economische Atlas Zeeland van ZB | Planbureau verschijnen met een breed beeld van de Zeeuwse economie aan de hand van statistieken. Een eerdere versie (2014) kunt u vinden op onze website: <http://www.dezb.nl/planbureau/economie.html>.

Kaart 8.1: Ontwikkeling in aantal banen, index (t.o.v. het voorgaande jaar) 2014 - Gemeenten

Bron: Regionale Informatiebank Bedrijven en Instellingen Zeeland (RIBIZ, 2015)

8.1 Werkgelegenheid

Eind 2015 telde Zeeland in totaal 172.751 banen (RIBIZ)¹². Dit is 0.4% minder dan eind 2014. Tabel 8.1 laat zien hoe de werkgelegenheid zich ontwikkelde in de Zeeuwse gemeenten. Sinds 2011 daalt de werkgelegenheid in Zeeland. Het laatste jaar is de daling minder dan daarvoor. In 9 gemeenten was er zelfs sprake van (lichte) stijging. Het verlies aan banen is met 13% ten opzichte van 2011 in Middelburg het grootst.

8.2 Banen naar branche

In welke sectoren zijn de Zeeuwse werknemers werkzaam? Van alle banen in Zeeland is 44% te vinden in de commerciële dienstverlening. Dit is proportioneel minder dan in heel Nederland, waar iets méér dan de helft van de werkgelegenheid (51%) zich in deze sector bevindt. Bijna één derde (31%) van de Zeeuwse banen - vergelijkbaar met landelijk (30%) - is te vinden in de overheid en zorg.

De werkgelegenheid in de sector nijverheid en energie is relatief groot in Zeeland. Eén op de vijf banen (20%) in Zeeland is gerelateerd aan deze sector. In heel Nederland is dat 14%. Het percentage banen in de sectoren landbouw/bosbouw/visserij (2%) is iets groter dan landelijk (1%).

Niet in elke gemeente is elke sector even belangrijk. Daarom is in tabel 8.2 de werkgelegenheid in de vijf gehanteerde sectoren ook weergegeven per gemeente.

Uit tabel 8.2 blijkt dat de sector landbouw, bosbouw en visserij is oververtegenwoordigd in de gemeenten Kapelle, Noord-Beveland en Reimerswaal. Voor de sector nijverheid/energie geldt dit met name voor Borsele en Terneuzen. De commerciële dienstverlening is opvallend lager in Borsele, Middelburg, Terneuzen en Tholen. Deze laatste sector is groter in Sluis, Veere en Noord-Beveland (vooral horeca en toerisme). In de gemeenten Goes en Middelburg tot slot is de sector overheid en zorg duidelijk oververtegenwoordigd. De sector cultuur/recreatie/overige diensten' is ook groter in Middelburg.

12. De RIBIZ-gegevens zijn gebaseerd op waarnemingen van alle vestigingen, elke locatie waar of van waaruit gewerkt wordt. Het gaat hierbij dus om vestigingen en niet om ondernemingen. Ook zelfstandigen worden geteld. Hierdoor kan een beeld gepresenteerd worden van de werkgelegenheid op elk geografisch en sectoraal niveau. Het aantal banen heeft betrekking op het totaal aantal fulltimers, parttimers en uitzendkrachten.

Tabel 8.2: Banen van werknemers in december; economische activiteit (SBI2008), regio (dec. 2014), % totaal

Bedrijfstakken/ branches (SBI 2008)	A Landbouw, bosbouw en visserij	B-F Nijverheid en energie	G-N Commerciële dienstverlening	O-Q Overheid en zorg	R-U Cultuur, recreatie, overige diensten	Totaal
Borsele	3%	41%	33%	21%	2%	100%
Goes	1%	12%	43%	41%	3%	100%
Hulst	2%	18%	52%	26%	3%	100%
Kapelle	8%	21%	48%	21%	3%	100%
Middelburg	1%	14%	37%	43%	5%	100%
Noord-Beveland	7%	9%	58%	24%	2%	100%
Reimerswaal	7%	23%	52%	17%	1%	100%
Schouwen-Duiveland	5%	19%	50%	24%	2%	100%
Sluis	2%	16%	58%	22%	2%	100%
Terneuzen	1%	31%	38%	29%	1%	100%
Tholen	5%	26%	39%	29%	1%	100%
Veere	4%	10%	58%	25%	3%	100%
Vlissingen	0%	20%	44%	34%	2%	100%
Zeeland	2%	20%	44%	31%	3%	100%
Nederland	1%	14%	51%	30%	3%	100%

Bron: CBS

8.3 Vacatures

Het aantal openstaande vacatures¹³ voor 2013 en 2014 per gemeente staat in tabel 8.3. In bijna alle Zeeuwse gemeenten is sprake geweest van een flinke groei van het aantal openstaande vacatures. Alleen in Borsele was er een lichte daling. De stijging van het aantal vacatures was relatief het grootst in de gemeente Tholen, gevolgd door Noord-Beveland, Goes en Veere.

8.4 Arbeidsaanbod

Het beeld van het aanbod op de arbeidsmarkt begint tegenwoordig bij het totale aantal 15- tot 75-jarigen. Dit wordt de *potentiële beroepsbevolking* genoemd. Sinds 1 januari 2015 is de bovengrens 75 jaar, mede onder invloed van een Europese harmonisatie. Voorheen werd een bovengrens van 65 jaar gehanteerd.

Tabel 8.3: Openstaande vacatures, totaal aantal openstaand in 2013 en 2014

	2013	2014	Ontwikkeling (t.o.v. 2013)
Borsele	399	387	-3%
Goes	1.344	1.969	+47%
Hulst	401	540	+35%
Kapelle	147	201	+37%
Middelburg	1.406	1.683	+20%
Noord-Beveland	368	603	+64%
Reimerswaal	393	505	+28%
Schouwen-Duiveland	1.614	2.181	+35%
Sluis	1.056	1.250	+18%
Terneuzen	1.422	1.535	+8%
Tholen	143	245	+71%
Veere	1.097	1.578	+44%
Vlissingen	1.061	1.257	+18%
Zeeland	10.852	13.934	+28%

Bron: UWV, directe levering

13.. Openstaande vacatures betreft arbeidsplaatsen waarvoor, binnen of buiten een arbeidsorganisatie, personeel wordt gezocht dat onmiddellijk of zo spoedig mogelijk geplaatst kan worden. In de tabel zijn alle openstaande vacatures in een jaar weergegeven. Het betreft derhalve geen stand op een peildatum.

Tabel 8.4: Potentiële beroepsbevolking (15-74 jaar) per gemeente, absoluut 2014

	2014 (afgerond)
Borsele	16.600
Goes	27.600
Hulst	20.800
Kapelle	9.100
Middelburg	35.500
Noord-Beveland	5.700
Reimerswaal	15.500
Schouwen-Duiveland	25.200
Sluis	17.900
Terneuzen	41.000
Tholen	18.600
Veere	16.200
Vlissingen	33.700
Zeeland	283.500
Nederland	12.734.900

Bron: CBS statline

Wanneer de totale bevolking in de leeftijd van 15 tot 75 jaar wordt vermenigvuldigd met het aandeel mensen dat werkt of wil werken (bruto participatiegraad), krijg je de beroepsbevolking. Dit zijn alle personen die werken of die op zoek zijn naar werk. De beroepsbevolking per gemeente staat in tabel 8.5.

Tabel 8.5: Beroepsbevolking (15-74 jaar) per gemeente, absoluut, 2014

	2014 (afgerond)
Borsele	12.000
Goes	19.000
Hulst	13.000
Kapelle	7.000
Middelburg	24.000
Noord-Beveland	4.000
Reimerswaal	11.000
Schouwen-Duiveland	17.000
Sluis	12.000
Terneuzen	27.000
Tholen	13.000
Veere	11.000
Vlissingen	23.000
Zeeland	193.000
Nederland	8.874.000

Bron: CBS statline

8.5 Arbeidsparticipatie

Het al dan niet participeren op de arbeidsmarkt is een belangrijk onderdeel van maatschappelijke participatie. Arbeid als facet van participatie kent verschillende indicatoren. Allereerst is er de bruto en netto arbeidsparticipatie: hoeveel procent van de bevolking van 15 tot 75 jaar werkt of wil werken (bruto arbeidsparticipatie) en hoeveel procent werkt daadwerkelijk (netto arbeidsparticipatie).

Arbeidsparticipatie

De bruto arbeidsparticipatie ligt in Zeeland iets lager dan in Nederland (68% versus 70%). In tabel 8.6 wordt de bruto participatiegraad in 2014 per gemeente uitgesplitst naar geslacht. Borsele, Kapelle en Reimerswaal zitten qua totale bruto arbeidsparticipatie duidelijk boven het landelijk gemiddelde.

De arbeidsparticipatie van vrouwen (62%) is in Zeeland lager dan die van mannen (75%) en ook lager dan de landelijke arbeidsparticipatie van vrouwen (65%). Significante uitschieters naar beneden qua vrouwelijke arbeidsparticipatie zijn Hulst, Sluis en Terneuzen (-). In Borsele, Goes en Kapelle (+) ligt de vrouwelijke arbeidsparticipatie juist wat hoger

Tabel 8.6: Bruto arbeidsparticipatie totaal en naar geslacht, % (2014)

	Totaal		Mannen		Vrouwen	
Borsele	71,8	(+)	77,9	(+)	65,5	(+)
Goes	70,3		75,8		64,8	(+)
Hulst	65,2	(-)	71,6	(-)	58,7	(-)
Kapelle	72,2	(+)	78,4	(+)	66,1	(+)
Middelburg	68,2		74,4		62,2	
Noord-Beveland	66,3		72,4		60,0	
Reimerswaal	71,7	(+)	79,3	(+)	63,9	
Schouwen-Duiveland	68,2		75,4		61,1	
Sluis	64,8	(-)	71,3	(-)	58,2	(-)
Terneuzen	65,8		72,6		58,9	(-)
Tholen	69,5		76,7		62,1	
Veere	68,8		75,4		62,1	
Vlissingen	67,9		73,8		61,8	
Zeeland	68,2		74,7		61,7	
Nederland	70,1		75,5		64,6	

Bron: CBS Statline

Kaart 8.2: Bruto participatiegraad totaal, 2014 - Gemeenten

Bron: CBS Beroepsbevolking

Het verschil in netto participatie tussen Zeeland en Nederland is klein. Bij mannen ligt deze iets hoger, en bij vrouwen iets lager dan landelijk. Als we naar de afzonderlijke gemeenten kijken valt op dat Borsele, Reimerswaal en Kapelle (+) significant hoger uitkomen zowel in totaal als bij de mannen. De Zeeuws-Vlaamse gemeenten (-) kennen een significant lagere netto participatie, in totaal en juist met name bij de vrouwen.

Tabel 8.7: Netto arbeidsparticipatie totaal en naar geslacht, % (2014)

	Totaal	Mannen	Vrouwen
Borsele	68,4 (+)	74,3 (+)	62,2 (+)
Goes	66,3	71,5	61,2 (+)
Hulst	61,7 (-)	68,0 (-)	55,2 (-)
Kapelle	68,8 (+)	74,8 (+)	62,7 (+)
Middelburg	64,5	70,2	59,0
Noord-Beveland	62,2	68,1	56,2
Reimerswaal	67,8 (+)	75,4 (+)	60,0
Schouwen-Duiveland	65,0	72,0	58,0
Sluis	61,6 (-)	68,0 (-)	55,1 (-)
Terneuzen	61,9 (-)	68,5	55,2 (-)
Tholen	65,8	72,8	58,6
Veere	65,7	72,1	59,2
Vlissingen	63,3	68,6	57,9
Zeeland	64,5	70,7	58,2
Nederland	64,9	70,1	59,6

Bron: CBS Statline

8.6 Werkzoekenden

Niet-werkende werkzoekenden (NWW) zijn personen die zich hebben laten inschrijven en die uitdrukkelijk via UWV op zoek zijn naar een baan, ongeacht het aantal uur werk dat zij zoeken. In tabel 8.8 staat aangegeven hoe groot eind 2014 en 2015 het aantal werkzoekenden was per Zeeuwse gemeente. Dit aantal is flink toegenomen in een jaar tijd: van 12.820 naar 15.460, of te wel een toename van 21%.

Het proportionele aandeel werkzoekenden in Zeeland (6,6%) in 2014¹⁴ ligt aanzienlijk lager dan landelijk (10,0%). In Vlissingen en Terneuzen is het aandeel werkzoekenden het grootst (8,4% en 8,3%), gevolgd door Goes met 8%. Vooral Kapelle en Veere (4,5%), maar ook Borsele en Schouwen-Duiveland (5,1%) onderscheiden zich door een lager percentage NWW.

Naast algemeen inzicht in het percentage niet-werkende werkzoekenden, is inzicht in samenstelling van de groep belangrijk. Met name het aandeel langdurig werkzoekenden, ouderen en laagopgeleiden binnen deze groep is van belang, omdat zij over het algemeen moeilijker een geschikte baan vinden.

Tabel 8.8: Niet-werkende werkzoekenden, absoluut en als % van de beroepsbevolking (december 2014 en december 2015)

	NWW 2014 (absoluut)	NWW 2015 (absoluut)	NWW 2014 (% van de beroeps- bevolking 2014)		Ontwikkeling 2014-2015 (index)	
Borsele	612	742	5,1%	(-)	121	
Goes	1.526	1.808	8,0%	(+)	118	
Hulst	891	1.014	6,9%		114	
Kapelle	312	404	4,5%	(-)	129	(+)
Middelburg	1.596	1.964	6,7%		123	
Noord-Beveland	299	322	7,5%		108	(-)
Reimerswaal	675	851	6,1%		126	
Schouwen-Duiveland	864	1.109	5,1%	(-)	128	(+)
Sluis	683	796	5,7%		117	
Terneuzen	2.246	2.516	8,3%	(+)	112	(-)
Tholen	699	958	5,4%		137	(++)
Veere	493	576	4,5%	(-)	117	
Vlissingen	1.924	2.400	8,4%	(+)	125	
Zeeland	12.820	15.460	6,6%		121	
Nederland	887.961	1.000.818	10,0%		113	

www.arbeidsmarktcijfers.nl

Uit tabel 8.9 blijkt dat Zeeland in vergelijking met Nederland relatief minder langdurig werkzoekenden en laagopgeleide werkzoekenden heeft, maar wel iets meer oudere werkzoekenden.

Opvallend is dat Terneuzen een significant hoger aandeel langdurig werkzoekenden heeft. Borsele, Hulst, Kapelle, Schouwen-Duiveland en Sluis hebben een significant hoger percentage oudere werkzoekenden. In Reimerswaal en Terneuzen tot slot is een significant groter deel van de werkzoekenden laagopgeleid dan gemiddeld in Zeeland.

8.7 Werkzoekende jongeren

Het aantal niet-werkende werkzoekenden onder de 27 jaar geeft een indicatie voor de problemen bij jongeren om een baan te vinden. Tabel 8.10 geeft een overzicht van het aantal jongeren dat eind 2014 als werkzoekende stond ingeschreven bij het UWV.

14. Voor 2015 kon dit nog niet berekend worden omdat cijfers van de beroepsbevolking nog niet beschikbaar zijn

Tabel 8.9: Langdurig werklozen (>1 jr.), ouderen (50+) en laagopgeleiden (bao), absoluut en als percentage van de NWW (dec 2014)

	Langdurig NWW (absoluut)	Langdurig NWW (%)		NWW ouder dan 50 (absoluut)	NWW ouder dan 50 (%)		NWW laagopgeleid	NWW laagopgeleid (%)	
Borsele	261	42,6%	(-)	269	44,0%	(+)	182	29,7%	
Goes	782	51,2%		572	37,5%		536	35,1%	
Hulst	466	52,3%		423	47,5%	(+)	302	33,9%	
Kapelle	158	50,6%		136	43,6%	(+)	87	27,9%	(-)
Middelburg	801	50,2%		595	37,3%		453	28,4%	
Noord-Beveland	150	50,2%		125	41,8%		85	28,4%	
Reimerswaal	321	47,6%		211	31,3%	(-)	312	46,2%	(++)
Schouwen-Duiveland	408	47,2%		380	44,0%	(+)	296	34,3%	
Sluis	329	48,2%		299	43,8%	(+)	254	37,2%	
Terneuzen	1.332	59,3%	(++)	789	35,1%		900	40,1%	(+)
Tholen	302	43,2%	(-)	266	38,1%		238	34,0%	
Veere	215	43,6%	(-)	204	41,4%		106	21,5%	(--)
Vlissingen	960	49,9%		713	37,1%		605	31,4%	
Zeeland	6.485	50,6%		4.982	38,9%		4.356	34,0%	
Nederland	524.923	59,1%		341.207	38,4%		365.413	41,2%	

Bron: UWV

Tabel 8.10: Aantal niet-werkende werkzoekenden <27 jaar, dec. 2014-dec. 2015, absoluut en als % van de bevolking

	2014 (absoluut)	2015 (absoluut)	2015-2014 (index)	% bevolking (2015)	
Borsele	57	85	149	2,8%	(-)
Goes	163	238	146	4,9%	
Hulst	90	107	119	3,5%	
Kapelle	32	52	163	3,2%	(-)
Middelburg	218	278	128	4,2%	
Noord Beveland	29	38	131	4,8%	
Reimerswaal	74	127	172	3,8%	(+)
Schouwen-Duiveland	80	128	160	3,2%	(-)
Sluis	91	102	112	3,9%	(-)
Terneuzen	277	315	114	4,8%	(-)
Tholen	72	135	188	3,5%	(++)
Veere	59	77	131	2,8%	(-)
Vlissingen	231	356	154	5,8%	(+)
Zeeland	1.473	2.038	138	4,1%	
Nederland	86.582	108.967	126	4,4%	

www.arbeidsmarkt cijfers.nl

Uit tabel 8.10 blijkt dat het aantal niet-werkende werkzoekende jongeren in een jaar tijd met 38% is toegenomen in Zeeland. Deze stijging is groter dan landelijk (26%). Binnen Zeeland nam het aantal jeugdige werkzoekenden het snelst toe in Tholen, Reimerswaal en Kapelle. Opvallend is dat de stijging van de jeugdwerkloosheid in Zeeuws-Vlaanderen aanzienlijk lager ligt dan landelijk. Als we het aantal jeugdige werklozen afzetten tegen het totale aantal 15 tot 27-jarigen, dan blijkt dat het aandeel jeugdige niet-werkende werkzoekenden in Zeeland iets lager ligt dan landelijk. Opvallend is dat in Vlissingen het aandeel werkzoekende jongeren als deel van de totale potentiële jonge beroepsbevolking flink hoger ligt, méér dan dubbel zo hoog dan in bijvoorbeeld Borsele en Veere.

8.8 Jonggehandicapten/Wajong

Om een beeld te krijgen van het aantal en aandeel jonggehandicapten in een gemeente, kan gekeken worden naar het aantal Wajong-uitkeringen dat wordt verstrekt. Een Wajong-uitkering wordt verstrekt aan jongeren die al voor zij de arbeidsmarkt opkomen langdurig arbeidsongeschikt zijn. Wanneer je kijkt naar het aantal Wajong-ontvangers tot 25 jaar, en dit relateert aan het aantal 15- tot 25-jarigen, krijg je inzicht in het aandeel jonggehandicapten in een gemeente.

Tabel 8.11: Wajong uitkeringen 15 tot 25 jarigen, absoluut en per 1000 inwoners, dec. 2014

	Absoluut	per 1000 inwoners	
Borsele	70	3,1	
Goes	150	4,1	(+)
Hulst	90	3,3	
Kapelle	30	2,4	(-)
Middelburg	190	4,0	(+)
Noord-Beveland	20	2,7	
Reimerswaal	60	2,7	
Schouwen-Duiveland	70	2,1	(-)
Sluis	30	1,3	(-)
Terneuzen	160	2,9	
Tholen	80	3,1	
Veere	50	2,3	(-)
Vlissingen	130	2,9	
Zeeland	1.130	3,0	
Nederland	71.390	4,2	

Bron: CBS Statline

In tabel 8.11 wordt een overzicht gegeven van het aantal Wajong-uitkeringen in december 2014. In Zeeland lag het aandeel jonggehandicapten in december 2014 onder het landelijk gemiddelde. Twee gemeenten springen er negatief uit: Goes en Middelburg (+). Hier is het aandeel jonggehandicapten significant hoger dan het Zeeuwse cijfer. De gemeenten Schouwen-Duiveland, Kapelle, Sluis en Veere (-) tellen minder Wajong-ers.

8.9 Lage inkomens

Het hebben van voldoende financiële middelen is een belangrijke voorwaarde om volwaardig te kunnen participeren in de maatschappij. Het percentage huishoudens dat moet rondkomen van een laag inkomen is daarmee relevant. In tabel 8.12 staat het laatst beschikbare overzicht van lage inkomens en inkomens lager dan 110% van het sociaal minimum (2013). Uit de tabel blijkt dat ongeveer een op de tien huishoudens in Zeeland een inkomen heeft dat lager is dan 110% van het sociaal minimum.

Tabel 8.12: Huishoudens onder lage inkomensgrens en onder 110% sociaal minimum, 2013

	> 1 jr onder lage inkomensgrens	< 110% sociaal minimum
Borsele	6,5%	7,5%
Goes	8,4%	10,8%
Hulst	7,4%	9,0%
Kapelle	4,0%	6,0%
Middelburg	9,5%	11,4%
Noord-Beveland	8,6%	11,4%
Reimerswaal	7,1%	8,2%
Schouwen-Duiveland	7,9%	9,9%
Sluis	9,1%	10,9%
Terneuzen	8,9%	10,9%
Tholen	6,9%	8,9%
Veere	6,5%	7,5%
Vlissingen	11,6%	13,4%
Zeeland (PV)	8,5%	10,2%
Nederland	9,8%	11,5%

Bron: CBS

Tevens blijkt dat het aandeel huishoudens van Zeeland dat eind 2013 tenminste 1 jaar onder de lage inkomensgrens¹⁵ leefde iets lager is dan gemiddeld in Nederland. Binnen Zeeland is het percentage van de huishoudens dat onder die inkomensgrens valt het hoogst in Vlissingen (11,6) en het laagst in Kapelle (4,0%). Als we de inkomensgrens optrekken tot 110% van het sociaal minimum blijkt Zeeland eveneens wat 'beter' te scoren dan Nederland. Ook hier telt Vlissingen (13,4%) het hoogste percentage huishoudens dat onder deze inkomensgrens valt en Kapelle het laagste aandeel (6,0%).

8.10 Conclusies

- Eind 2015 telde Zeeland in totaal 172.751 banen (RIBIZ). Dit is 0.4% minder dan eind 2014. Sinds 2011 daalt de werkgelegenheid in Zeeland. Het laatste jaar is de daling minder dan daarvoor. Het verlies aan banen is met 13% in Middelburg het grootst.
- Van alle banen in Zeeland is 44% te vinden in de commerciële dienstverlening. In Nederland is dat aandeel groter: 51%.
- Net als landelijk is bijna een derde (31%) van de Zeeuwse banen te vinden in de sector overheid en zorg.
- De werkgelegenheid in de sector nijverheid en energie is ten opzichte van Nederland als geheel relatief groot in Zeeland (20%).
- In bijna alle Zeeuwse gemeenten is in 2014 sprake van een stijging van het aantal vacatures ten opzichte van 2013.
- De bruto en netto arbeidsparticipatie van vrouwen in Zeeland is lager dan in Nederland als geheel. Opvallend is de lage totale arbeidsparticipatie (totaal en van vrouwen) in Zeeuws-Vlaanderen, en de relatief hoge arbeidsparticipatie in de Bevelandse gemeenten (totaal en van mannen).
- Het percentage werkzoekenden ligt in Zeeland eind 2014 lager dan het gemiddelde in Nederland. Het is wel wat harder gestegen dan landelijk.
- Het percentage werkzoekenden in Vlissingen, Terneuzen en Goes ligt hoger dan in de andere Zeeuwse gemeenten. Uit de cijfers blijkt verder dat Zeeland in vergelijking met Nederland minder langdurig werkzoekenden en laagopgeleide werkzoekenden kent. Er zijn wel iets meer oudere werkzoekenden.
- In Terneuzen zijn naar verhouding veel langdurig werklozen en in Reimerswaal naar verhouding veel laagopgeleiden onder de werkzoekenden.
- Het aandeel jeugdige werkzoekenden ligt in Zeeland wat lager dan landelijk, maar stijgt sterker. Binnen Zeeland telde Vlissingen het hoogste aandeel werkzoekenden onder de 27 jaar.
- In Zeeland lag het aandeel jonggehandicapten in december 2014 iets onder het landelijk gemiddelde.
- Het aandeel huishoudens van Zeeland dat in 2013 tenminste 1 jaar onder de lage inkomensgrens leefde was lager dan gemiddeld in Nederland.
- Binnen Zeeland was het percentage van de huishoudens dat onder die inkomensgrens viel het hoogst in Vlissingen (11,6%) en het laagst in Kapelle (4,0%).

15. De lage-inkomensgrens betreft een vast bedrag dat voor alle jaren en alle typen huishoudens een gelijke koopkracht vertegenwoordigt. In prijzen van 2000 gaat het om een bedrag van 9250 euro.

9. Zorgen

De sectoren Zorg en Maatschappelijke Ondersteuning staan als gevolg van de ingezette transitie van 1 januari 2015 sterk in de belangstelling van burgers, overheden en verzekeraars. Sinds die datum is de gemeentelijke overheid verantwoordelijk voor de Jeugdwet, Maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en werk en inkomen (Participatiewet). De zorgverzekeraars voeren op hun beurt de regie op de uitvoering van de Zorgverzekeringswet (ZVW) en de langdurige zorg (WLZ).

Van de burger wordt verwacht dat hij eerst zelf met zijn omgeving probeert oplossingen te vinden voor een zorg- of ondersteuningsprobleem, alvorens een beroep te doen op overheid of verzekeraar.

Met de nieuwe verdeling van verantwoordelijkheden is ook de inrichting van de registraties aangepast. Dit maakt dat de in dit hoofdstuk weergegeven informatie afwijkt van eerdere versies, en dat vergelijkingen in de tijd niet altijd mogelijk zijn.

Paragraaf 9.1 gaat in op ontwikkelingen in de zorgvraag. De capaciteit aan huisarts en van ziekenhuizen wordt beschreven in paragraaf 9.2 en 9.3. Langdurige zorg, 'verzorging en verpleging' en huishoudelijke verzorging vindt u in respectievelijk paragraaf 9.4, 9.5 en 9.6. In paragraaf 9.7 staat mantelzorg centraal en tot slot beschrijft paragraaf 9.8 het soort en aantal trajecten in de jeugdhulp.

Tabel 9.1: Bevolkingsprognose ontwikkeling aantal 80-plussers 2015-2030, aantallen en index (index basis 2015)

	2015		2020		2025		2030	
	aantal	index	aantal	index	aantal	index	aantal	index
Borsele	999	100	1.095	110	1.300	130	1.609	161
Goes	2.261	100	2.534	112	2.826	125	3.510	155
Hulst	1.637	100	1.897	116	2.251	138	2.794	171
Kapelle	619	100	705	114	872	141	1.114	180
Middelburg	2.528	100	2.937	116	3.464	137	4.286	170
Noord-Beveland	408	100	479	117	617	151	808	198
Reimerswaal	1.036	100	1.049	101	1.141	110	1.412	136
Schouwen-Duiveland	2.155	100	2.437	113	2.886	134	3.647	169
Sluis	1.635	100	1.775	109	2.017	123	2.569	157
Terneuzen	3.163	100	3.444	109	4.098	130	5.205	165
Tholen	1.089	100	1.235	113	1.517	139	1.983	182
Veere	1.245	100	1.407	113	1.724	138	2.305	185
Vlissingen	2.520	100	2.768	110	3.275	130	4.166	165
Zeeland	21.295	100	23.762	112	27.988	131	35.408	166

Bron: Provinciale Prognose Zeeland 2015 IPB/Primos

9.1 Ontwikkeling zorgvraag

De huidige en toekomstige vraag naar zorg hangt voor een belangrijk deel samen met het aantal ouderen in de levensfase van intensieve verzorging. Hier is de leeftijdsgrens van 80 jaar aan gekoppeld. Natuurlijk zijn ouderen niet de enige zorgvragers. Andere categorieën zijn bijvoorbeeld mensen met een lichamelijke dan wel een verstandelijke beperking of met psychische of psychiatrische problemen. Tabel 9.1 toont de verwachte ontwikkeling in het aantal 80-plussers in de Zeeuwse gemeenten.

De ontwikkeling in het aantal 80-plussers de komende 15 jaar laat een stijging zien van 66%. In aantallen betekent dit een toename van krap 22.000 naar ruim 35.000 ouderen boven de tachtig in Zeeland. De relatieve toename van het aantal 80-plussers is het kleinst in Reimerswaal. Daar neemt het aantal ouderen toe met iets meer dan een derde. De grootste relatieve toename vindt plaats in Noord-Beveland. Daar is sprake van een verdubbeling.

9.2 Huisartsenzorg

De huisarts is een belangrijke zorgvoorziening. Het is in principe het eerste aanspreekpunt voor mensen met klachten of zorgen over hun gezondheid. Tabel 9.2 laat het aantal Zeeuwse huisartsen zien in 2013. Uit de tabel blijkt dat Zeeland 161 fte huisartsen telde in 2013. Dit is iets minder dan in 2011. Toen was er nog 168 fte aan huisartsen. Relatief betekent dat een daling van 5,37 naar 5,22 huisarts per 10.000 inwoners (NIVEL). Ook landelijk is het aantal huisartsen licht gedaald (relatief van 5,33 naar 5,28 per 10.000 inwoners). Binnen Zeeland telt de gemeente Veere in 2013 relatief de meeste huisartsen. Ook in Borsele, Noord-Beveland en Schouwen-Duiveland zijn er meer huisartsen dan gemiddeld in Zeeland. Voor Zeeland en Nederland komt het relatieve beeld overigens vrijwel overeen.

Tabel 9.2: Aantal huisartsen absoluut, in fte en per 10.000 inwoners (2013)

	Aantal	fte's *	Per 10.000 inwoners	
Borsele	15	9,96	6,6	(+)
Goes	16	14,72	4,3	
Hulst	12	10,17	4,4	
Kapelle	6	4,4	4,8	
Middelburg	27	22,04	5,7	
Noord-Beveland	5	4,16	6,7	(+)
Reimerswaal	9	7,68	4,1	(-)
Schouwen-Duiveland	21	18,3	6,2	(+)
Sluis	13	11,09	5,4	
Terneuzen	26	20,44	4,8	
Tholen	13	10,06	5,1	
Veere	15	10,83	6,8	(+)
Vlissingen	21	17,3	4,7	
Zeeland	199	161,15	5,2	
Nederland	8.865	6.942	5,3	

*) schatting NIVEL

Bron: Beroepenregistratie huisartsenzorg NIVEL 2013, CBS

9.3 Ziekenhuizen

De drie Zeeuwse regio's (Oosterschelde, Walcheren en Zeeuws Vlaanderen) herbergen elk ziekenhuisvoorzieningen. In tabel 9.3 staat aangegeven hoeveel bedden in 2014 voor de algemene ziekenhuisorganisaties beschikbaar waren en hoeveel specialisten er beschikbaar waren. Zeeland kent naast de hier weergegeven algemene ziekenhuisorganisaties ook enkele zelfstandige behandelcentra en voorzieningen als een revalidatiecentrum en Radiotherapeutisch Instituut. De productie en capaciteit hiervan is niet vermeld.

Zeeland telde in 2014 in totaal 785 ziekenhuisbedden. Het aantal medisch specialisten werkzaam in de ziekenhuizen bedroeg 225. Dit zijn zowel wat minder bedden als wat minder specialisten dan in 2012 (resp. 1.088 bedden en 252,1 specialisten).

Tabel 9.3: Capaciteitsgegevens Zeeuwse ziekenhuizen 2014

	Capaciteit (aantal bedden)	Aantal specialisten (fte)	Verzorgingsgebied 2013
ADRZ ziekenhuis	512	137,8	274.948
Zorgsaam Zeeuws-Vlaanderen	273	87,2	106.129
Totaal Zeeuwse Ziekenhuizen	785	225,0	381.077

Bron: <https://www.jaarverslagenzorg.nl/>

Tabel 9.4: Productiecijfers Zeeuwse Ziekenhuizen 2014

	Opnamen aantal patiënten (excl. overname/dagverpleging)	Aantal dagverplegingsdagen of deeltijdbehandelingen	Aantal DBC's
ADRZ ziekenhuis	21.937	19.323	154.577
Zorgsaam Zeeuws-Vlaanderen	13.517	14.216	115.791
Totaal Zeeuwse ziekenhuizen	35.454	33.539	270.368

Bron: <https://www.jaarverslagenzorg.nl/>

In tabel 9.4 zijn productiecijfers weergegeven van de Zeeuwse ziekenhuizen, namelijk het aantal opgenomen patiënten, het aantal dagverplegingsdagen of deeltijdbehandelingen en het aantal Diagnose Behandeling Combinaties (DBC's). Zeeland telde in 2014 in totaal 35.454 ziekenhuisopnamen. Dit is minder dan in 2012 (38.682). Boven de Westerschelde nam het aantal opgenomen patiënten af van 23.5923 naar 21.937. In Zeeuws-Vlaanderen was er een daling van 15.090 naar 13.517 patiënten.

Het aantal dagverplegingsdagen of deeltijdbehandelingen in de Zeeuwse ziekenhuizen bedroeg 33.539 in 2014. Dit is een lichte afname in vergelijking met 2012, toen er 34.042 dagbehandelingen/ deeltijdbehandelingen waren. Per regio waren er tegengestelde verschuivingen. Zo nam het aantal in de Oosterschelderegio/Walcheren af van 21.578 naar 19.323 en was er een stijging in Zeeuws-Vlaanderen van 12.464 naar 14.216 dag-/deeltijdbehandelingen.

Er zijn 32.449 Zeeuwen in behandeling voor hart- en vaatziekten, 23.226 voor kanker en goedaardige gezwellen en 11.066 voor ziekten van het zenuwstelsel (ongeacht welk ziekenhuis in Nederland). Wanneer we kijken naar het aandeel van de bevolking dat onder behandeling is bij deze specialismen, dan blijken er in verhouding tot Nederland relatief veel patiënten onder behandeling bij het specialisme hart- en vaatziekten (tabel 9.5).

Tabel 9.5: Patiënten bij enkele specialismen, % totale bevolking (2014)

	hart- en vaatziekte	Kanker en goedaardige gezwellen	Ziekten van het zenuwstelsel
Zeeland	8,5	6,1	2,9
Nederland	6,3	5,7	2,7

Bron: Zorgprisma publiek, bewerking ZB| Planbureau

9.4 Langdurige zorg

De afgelopen jaren veranderde er veel in de langdurige zorg en ondersteuning. De regering wilde dat mensen langer thuis kunnen wonen en zorgverzekeraars en gemeenten kregen meer verantwoordelijkheid voor de zorg en ondersteuning van mensen. Gemeenten kregen op basis van het regeerakkoord 2012 een groot aantal nieuwe taken binnen het sociale domein. Zo werden zij onder andere verantwoordelijk voor de jeugdzorg en de gedecentraliseerde AWBZ-voorzieningen. De AWBZ-verstrekkingen gingen voor een deel naar de Wet maatschappelijk ondersteuning (Wmo) en voor een ander deel naar de nieuwe Wet Langdurige Zorg (WLZ) en de Zorgverzekeringwet (ZVW).

Tabel 9.6 geeft een overzicht van het aantal cliënten in Zeeland met een geldige indicatie voor AWBZ-zorg. Uit de tabel blijkt dat ruim 20.000 Zeeuwen (5% van alle Zeeuwen) op 1 januari 2015 een indicatie voor AWBZ-zorg hebben. Daarvan heeft ongeveer 60% een extramurale indicatie, ongeveer 40% een indicatie voor intramurale hulp.

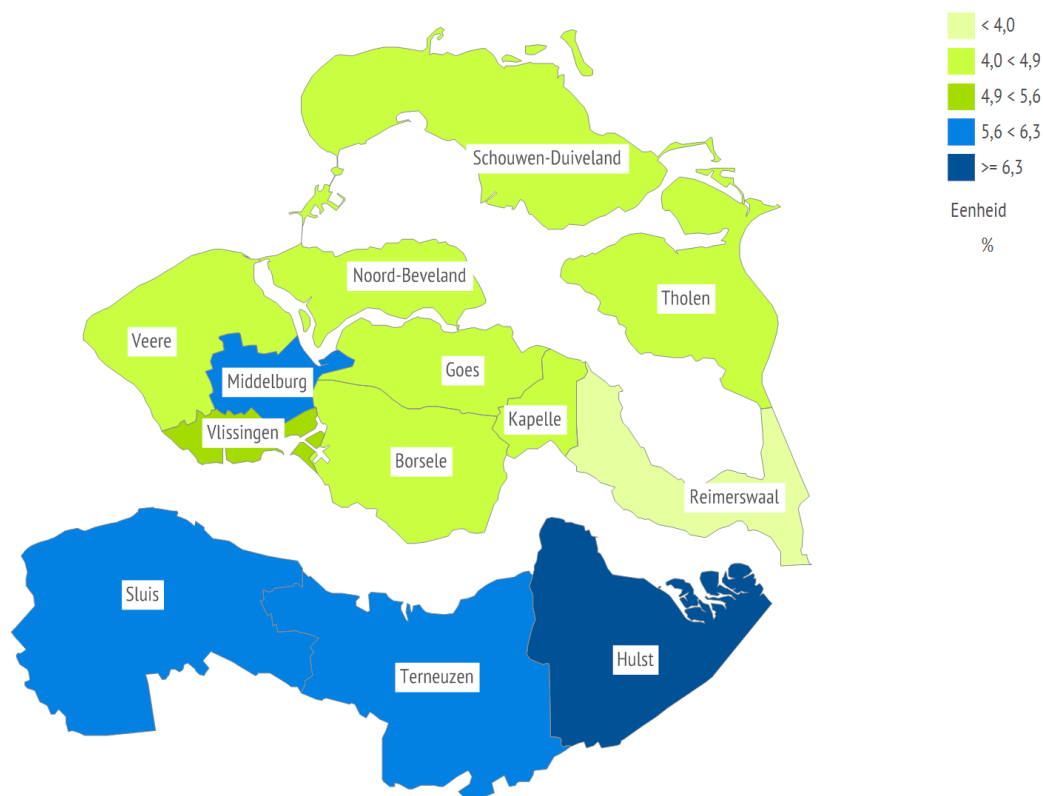

Tabel 9.6: Aantal cliënten met een geldige indicatie voor AWBZ-zorg op 1 juli 2015

	Extramuraal	Intramuraal	Totaal	% bevolking	sd
Borsele	580	385	965	4,3%	
Goes	1.040	725	1.765	4,8%	
Hulst	1.290	1.190	2.480	9,1%	(++)
Kapelle	325	195	520	4,1%	
Middelburg	1.610	1.150	2.760	5,8%	
Noord Beveland	215	135	350	4,7%	
Reimerswaal	490	365	855	3,9%	(-)
Schouwen-Duiveland	975	600	1.575	4,7%	
Sluis	930	520	1.450	6,1%	
Terneuzen	1.965	1.145	3.110	5,7%	
Tholen	665	355	1.020	4,0%	
Veere	505	475	980	4,5%	
Vlissingen	1.645	750	2.395	5,4%	
Zeeland	12.235	7.995	20.230	5,3%	
Nederland	476.600	326.450	803.050	4,8%	

Bron: CIZ/CBS statline

Kaart 9.1: Cliënten met AWBZ indicatie als % van alle inwoners 2015 - Gemeenten

Bron: Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ)

Kijken we naar de gegevens over het aandeel AWBZ-cliënten in de Zeeuwse gemeenten, dan valt op dat Hulst een beduidend hoger percentage inwoners heeft met een AWBZ-indicatie. Dit kan verklaard worden door het feit dat er een grote voorziening voor mensen met een verstandelijke beperking gevestigd is.

9.5 Capaciteit verzorging en verpleging

De wijze van financiering, en daarmee van registratie, is gewijzigd met de invoering van de Wet Langdurige Zorg. Daarom kunnen de tabellen 9.7 en 9.8 niet geactualiseerd worden. Het Zorgkantoor levert nu overzichten op basis van het aantal dagen zorg per zorgzwaartecategorie. De gegevens zijn geordend naar aanbieder en kunnen vooralsnog niet worden vertaald naar informatie per regio of gemeente. In het later dit jaar verschijnende rapport Wonen en Zorg van ZB| Planbureau zal meer informatie over ontwikkelingen in capaciteit en gebruik van verpleging en verzorging worden opgenomen.

Zeeland kende bij telling in 2012 in totaal 2.326 verzorgingsplaatsen en 2.388 plaatsen in verpleeghuizen. Hoe dit zich verhiel tot het totaal aantal inwoners van 80 jaar en ouder is weergegeven in tabel 9.8.

Tabel 9.7: Capaciteit verzorging en verpleging (2012)

	Verzorgingshuis	Verpleeghuis	Totaal
Borsele	58	78	136
Goes	321	342	663
Hulst	158	216	374
Kapelle	40	44	84
Middelburg	276	305	581
Noord-Beveland	88	12	100
Reimerswaal	197	95	292
Schouwen-Duiveland	312	166	478
Sluis	203	164	367
Terneuzen	295	410	705
Tholen	117	101	218
Veere	110	150	260
Vlissingen	151	305	456
Zeeland	2.326	2.388	4.714

Bron: Zorgkantoor

Tabel 9.8: Capaciteit verzorging en verpleging per 1.000 inwoners van 80 plus (2012)

	Verzorgingshuis- plaatsen (per 1.000 80+)		Verpleeghuis- plaatsen (per 1.000 80+)	
Borsele	59	(-)	80	(-)
Goes	144		154	(+)
Hulst	108		147	
Kapelle	70		77	(-)
Middelburg	115		127	
Noord-Beveland	221	(++)	30	(--)
Reimerswaal	197	(+)	95	
Schouwen-Duiveland	158		84	
Sluis	119		96	
Terneuzen	97		135	
Tholen	112		96	
Veere	95		129	
Vlissingen	61	(-)	123	
Zeeland	114		117	

Bron: Zorgkantoor/CBS Statline

Uit tabel 9.8 blijkt dat het aantal verzorgingshuisplaatsen per 1.000 inwoners van 80 jaar en ouder in Noord-Beveland en Reimerswaal hoger is dan het Zeeuws gemiddelde. Borsele en Vlissingen tellen daarentegen duidelijk minder plaatsen in verzorgingshuizen dan gemiddeld in Zeeland.

Het relatief aantal verpleeghuisplaatsen in Borsele, Kapelle en Noord-Beveland is beduidend minder dan gemiddeld. De gemeente Goes telt in verhouding tot het aantal 80-plussers beduidend meer verpleegplaatsen dan gemiddeld in Zeeland.

9.6 Huishoudelijke zorg

In 2014 maakten 11.590 personen in Zeeland gebruik van huishoudelijke verzorging (tabel 9.9). Dat is kijkend naar het inwonertal hoger dan landelijk (3,7% vs. 2,8%). Dit hangt waarschijnlijk mede samen met de relatieve vergrijzing van de Zeeuwse bevolking.

Tabel 9.9: Gebruik huishoudelijke verzorging, aantallen en percentages, 2013 en 2014

	2013	2014	2013	2014	2014
	aantal	aantal	%	%	sd
Borsele	605	560	3,4	3,2	
Goes	1.425	1.425	4,7	4,7	(+)
Hulst	880	820	3,8	3,6	
Kapelle	375	355	3,8	3,6	
Middelburg	1.310	1.220	3,4	3,2	
Noord-Beveland	215	220	3,4	3,5	
Reimerswaal	530	495	3,2	3,0	(-)
Schouwen-Duiveland	1.075	1.005	3,8	3,6	
Sluis	990	930	4,9	4,6	(+)
Terneuzen	1.760	1.675	3,9	3,7	
Tholen	705	690	3,6	3,5	
Veere	515	480	2,9	2,7	(-)
Vlissingen	1.775	1.715	4,7	4,6	(+)
Zeeland	12.160	11.590	3,9	3,7	
Nederland	414.075	378.580	3,0	2,8	

Bron: CBS

Kaart 9.2: Personen met gebruik huishoudelijke verzorging 2014 - Gemeenten

Bron: CBS Statline

Ten opzichte 2013 is het gebruik van huishoudelijke verzorging gedaald. Dit zal met het ingezette beleid naar verwachting verder dalen de komende jaren. In de gemeenten Veere en Reimerswaal ligt het relatieve gebruik van huishoudelijke hulp wat lager dan gemiddeld in Zeeland. In de gemeenten Goes, Sluis en Vlissingen ligt het juist wat hoger.

9.7 Mantelzorgers

Bij de toekenning van zorg en ondersteuning wordt steeds meer naar de beschikbaarheid van hulp in de eigen omgeving gekeken. Daarom wordt mantelzorg een steeds belangrijker onderdeel van ons zorgsysteem. In tabel 9.10 is weergegeven welk percentage van de bevolking in 2013 mantelzorgtaken verrichtte. Uit tabel 9.10 blijkt dat één op de vijf Zeeuwen in 2013 mantelzorgtaken verrichtte; iets meer dan in 2009 (18%). In de gemeenten Sluis en Veere lag dat aandeel significant hoger. In Kapelle, Noord-Beveland en Terneuzen lag het percentage mantelzorgers echter significant lager. Er zijn op dit moment geen recentere gegevens over aanbod en gebruik. Het onderzoek Staat van Zeeland wordt herhaald in 2017.

Tabel 9.10: Percentage van de bevolking (16+) dat mantelzorg verricht

Borsele	19%	
Goes	21%	
Hulst	20%	
Kapelle	16%	(-)
Middelburg	20%	
Noord-Beveland	17%	(-)
Reimerswaal	19%	
Schouwen-Duiveland	19%	
Sluis	23%	(+)
Terneuzen	17%	(-)
Tholen	20%	
Veere	22%	(+)
Vlissingen	21%	
Zeeland	20%	

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland (2013)

9.8 Jeugdzorg

De registratie over de jeugdsectoren waarvoor gemeenten nu krachtens de Jeugdwet per 1 januari 2015 verantwoordelijk voor zijn kent een driedeling: jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering.

Bij het CBS is aangegeven dat een jeugdhulptraject een periode is waarin een bepaalde vorm van hulp of zorg wordt verleend. Wanneer een jongere meerdere vormen van hulp of zorg ontvangt heeft deze ook meerdere trajecten. Jeugdhulp is hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen. Het gaat om personen tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode (1e halfjaar 2015) gebruik gemaakt hebben van jeugdhulp. In uitzonderlijke gevallen wordt de hulp of zorg voortgezet tot de leeftijd van 23 jaar.

Uit tabel 9.11 blijkt dat er in totaal 7.570 jeugdtrajecten zonder verblijf liepen voor Zeeuwse jeugdigen en 1.145 trajecten met verblijf. Alhoewel een jongere meerdere trajecten kan doorlopen, geeft het aantal trajecten als percentage van het aantal inwoners van 0-18 jaar een indicatie van het relatieve gebruik. Daaruit blijkt dat er gemiddeld 10,1 hulptrajecten per 100 jeugdigen hebben gelopen in Zeeland in het eerste half jaar van 2015. In de gemeente Veere ligt dat aantal iets lager dan gemiddeld. In Goes, Middelburg, Terneuzen en Vlissingen ligt het wat hoger dan gemiddeld. Ook in Noord-Beveland en Hulst ligt het aantal trajecten hoog.

In tabel 9.11a is het aantal unieke nieuwe en overgangsccliënten in de Zeeuwse gemeenten weergegeven. De cijfers wijken af van de CBS-registratie omdat het CBS het aantal trajecten vermeldt en niet het aantal unieke cliënten.

Bij jeugdbescherming wordt het ouderlijk gezag over jongeren van 0 t/m 17 jaar beperkt en deels overgedragen. De gezinsvoogd verleent hulp en kan aanwijzingen geven voor opvoeding en verzorging. Dit noemen we ondertoezichtstelling.

Na het overlijden van beide ouders of als een ouder uit de ouderlijke macht is ontzet, kunnen kinderen van 0 t/m 17 jaar ook onder gezag (voogdij) van jeugdbescherming gesteld worden; jeugdbescherming krijgt de juridische verantwoordelijkheid en de verantwoordelijkheid voor de (opvoedings)situatie en de ontwikkeling van het kind. Dit noemen we voogdij.

Tabel 9.11: Jeughulptrajecten met en zonder verblijf 1e halfjaar 2015, aantal en percentage 0-18 jaar

	Totaal jeughulptrajecten	Jeughulp zonder verblijf	Jeughulp met verblijf	% 0-18
Borsele	495	425	65	9,7
Goes	770	655	115	11,0
Hulst	535	460	70	11,1
Kapelle	225	205	20	7,7
Middelburg (Z.)	1.070	890	180	11,0
Noord-Beveland	165	130	35	12,4
Reimerswaal	475	420	55	8,4
Schouwen-Duiveland	590	495	100	9,5
Sluis	375	325	50	9,6
Terneuzen	1.110	885	220	10,9
Tholen	605	540	70	10,1
Veere	325	295	25	7,4
Vlissingen	840	700	140	10,4
Zeeland	7.570	6.425	1.145	10,1
Nederland	338.265	302.060	36.205	9,9

Bron: CBS

Tabel 9.11a: Aantal unieke cliënten Jeughulp Zeeland

	Cliënten met overgangrecht	Nieuwe cliënten	Totaal aantal cliënten
Borsele	263	128	391
Goes	426	209	635
Hulst*	287	*	287*
Kapelle	155	60	215
Middelburg	554	302	856
Noord-Beveland	78	44	122
Reimerswaal	262	142	404
Schouwen-Duiveland	261	174	435
Sluis	224	93	317
Terneuzen	644	344	988
Tholen	351	58	409
Veere	156	83	239
Vlissingen	499	242	741
Zeeland*	4160	1879*	6039*

*Exclusief nieuwe cliënten gemeente Hulst. Van de gemeente Hulst zijn geen gegevens over nieuwe cliënten ontvangen.
Bron: Inkooporganisatie Jeughulp Zeeland; Monitoring eerste halfjaar 2015

Uit tabel 9.12 blijkt dat er in totaal 740 jeugd-beschermingstrajecten hebben gelopen in het eerste halfjaar 2015. Een derde van de trajecten betreft voogdij. Het hoge aantal voogdijtrajecten in de gemeente Middelburg (40% van het totaal in Zeeland) zal te maken hebben met jeugdvoorziening die daar gevestigd is.

Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Er waren in het eerste halfjaar van 2015 in Zeeland 175 Jeugdreclasseringstrajecten actief.

Tabel 9.12: Jeugdbeschermingstrajecten: onder-toezichtstelling en voogdij, aantal 1e halfjaar 2015

	jeugd- bescherming	ondertoe- zichtstelling	voogdij
Borsele	35	25	10
Goes	60	40	20
Hulst	40	35	.
Kapelle	.	.	.
Middelburg (Z.)	180	75	105
Noord-Beveland	30	25	.
Reimerswaal	35	20	15
Schouwen- Duiveland	50	30	20
Sluis	35	25	10
Terneuzen	115	80	35
Tholen	40	25	15
Veere	15	10	.
Vlissingen	95	80	15
Zeeland	740	475	265
Nederland	39355	29630	9725

.) aantal < 5
Bron: CBS

9.9 Conclusies

- De komende decennia zal de zorgvraag sterk toenemen. Motor achter deze ontwikkeling is de explosieve toename van het aantal inwoners van 80 jaar en ouder. In aantallen betekent dit een toename van krap 22.000 naar ruim 35.000 ouderen boven de tachtig in Zeeland.
- Zeeland heeft 161 fte aan huisartsen in 2013. Dit is iets minder dan in 2011. Ook landelijk is het aantal huisartsen licht gedaald.
- Zeeland telde in 2014 in totaal 785 ziekenhuisbedden. Het aantal medisch specialisten werkzaam in de ziekenhuizen bedroeg 243,3. Dit zijn zowel minder bedden als minder specialisten dan in 2012.
- Vijf procent van alle Zeeuwen heeft op 1 januari 2015 een indicatie voor AWBZ-zorg. Daarvan heeft ongeveer 60% een extramurale indicatie, ongeveer 40% een indicatie voor intramurale hulp.
- In 2012 waren er zo'n 114 verzorgingshuisplaatsen per 1.000 ouderen boven de 80 jaar en 117 verpleeghuisplaatsen. Actuelere cijfers zijn er (nog) niet door andere wijze van registreren.
- Noord-Beveland en Reimerswaal hebben relatief wat meer verzorgingshuisplaatsen; Borsele en Vlissingen wat minder plaatsen dan gemiddeld in Zeeland. Het aantal verpleeghuisplaatsen is wat minder in Borsele, Kapelle en Noord-Beveland en wat meer in de gemeente Goes.
- In 2014 maakten 11.590 personen in Zeeland (2,8% van alle Zeeuwen) gebruik van huishoudelijke verzorging (tabel 9.9). Dat is kijkend naar het inwonertal hoger dan landelijk (2,8%). Dit hangt waarschijnlijk mede samen met de relatieve vergrijzing van de Zeeuwse bevolking
- In de gemeenten Veere en Reimerswaal ligt het relatieve gebruik van huishoudelijke hulp wat lager dan gemiddeld in Zeeland. In de gemeenten Goes, Sluis en Vlissingen ligt het juist wat hoger.
- Eén op de vijf Zeeuwen verrichtte mantelzorgtaken in 2013. In de gemeenten Sluis en Veere lag dat aandeel wat hoger.
- In Zeeland hebben 6.425 jeugdtrajecten zonder verblijf en 1.145 trajecten met verblijf gelopen in het eerste half jaar van 2015. Gemiddeld zijn dat 10,1 jeugdhulptrajecten per 100 jeugdigen.
- Daarnaast hebben er nog 740 jeugdbeschermingstrajecten gelopen in het eerste halfjaar 2015. Een derde van deze beschermingstrajecten betreft voogdij.
- Er waren in het eerste halfjaar van 2015 in Zeeland 175 Jeugdreclasseringstrajecten actief.

10. Vrije tijd en toerisme

In dit hoofdstuk worden cijfers gepresenteerd over de vrijetijdsbesteding van de inwoners van Zeeland. In de paragrafen 10.1 en 10.2 wordt ingegaan op het vrijwilligerswerk. In paragraaf 10.3 is aandacht voor het bezoek aan culturele voorstellingen. Lidmaatschap aan verenigingen en sportclubs staan centraal in paragraaf 10.4; het onderwerp 'uitgaan' in paragraaf 10.5. In paragraaf 10.6 worden enkele Zeeuwse cijfers gepresenteerd over toerisme. De belangrijkste conclusies uit dit hoofdstuk worden weergegeven in paragraaf 10.7.

10.1 Vrijwilligers

Tabel 10.1: Percentage van de bevolking van 16+ dat vrijwilligerswerk verricht (2013)

	16 jaar e.o.	
Borsele	40%	(+)
Goes	36%	
Hulst	34%	
Kapelle	30%	
Middelburg	34%	
Noord-Beveland	30%	
Reimerswaal	30%	
Schouwen-Duiveland	34%	
Sluis	29%	(-)
Terneuzen	34%	
Tholen	35%	
Veere	42%	(++)
Vlissingen	27%	(-)
Zeeland	33%	

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland (2013)

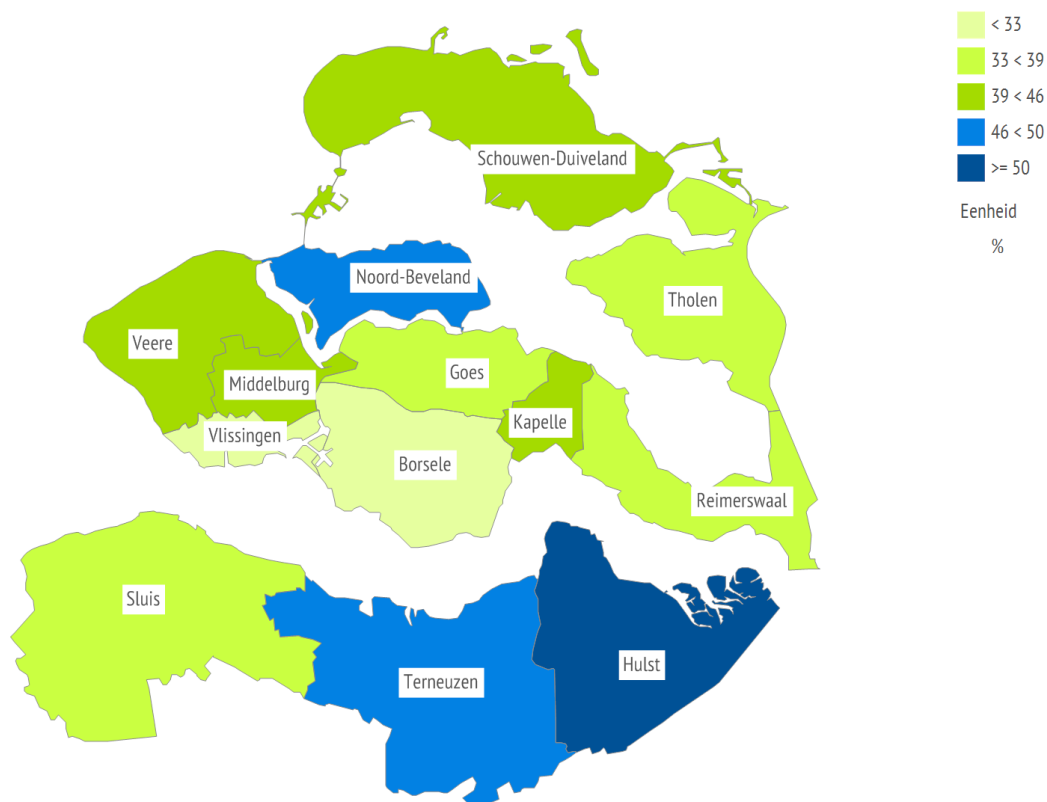
In 2013 verrichtte ongeveer één op de drie Zeeuwen (33%) vrijwilligerswerk. In vergelijking met andere Zeeuwse gemeenten wordt in Borsele en Veere beduidend vaker vrijwilligerswerk verricht, zo blijkt uit tabel 10.1. In Sluis en Vlissingen wordt juist minder vaak vrijwilligerswerk verricht dan gemiddeld in Zeeland.

10.2 Vrijwilligerswerk onder jongeren

Uit cijfers van de Jeugdmonitor Zeeland uit 2015 blijkt dat 40% van de 14/15-jarige jongeren in Zeeland vrijwilligerswerk verricht (tabel 10.2). In de gemeenten Hulst ligt het percentage jeugdige vrijwilligers ruim boven het Zeeuws gemiddelde. Ook in Noord-Beveland en Terneuzen is het beduidend hoger. In Borsele en Vlissingen ligt het percentage jonge vrijwilligers onder het Zeeuws gemiddelde.

Kaart 10.1: Doet vrijwilligerswerk - 14/15 jaar 2015 - Gemeenten

Bron: ZB| Planbureau, Jeugdmonitor Zeeland - Voortgezet Onderwijs klas 3

Tabel 10.2: Percentage van de 14/15-jarige bevolking dat vrijwilligerswerk verricht (2015)

	15 jaar	
Borsele	31%	(-)
Goes	36%	
Hulst	55%	(++)
Kapelle	39%	
Middelburg	39%	
Noord-Beveland	47%	(+)
Reimerswaal	38%	
Schouwen-Duiveland	45%	
Sluis	38%	
Terneuzen	47%	(+)
Tholen	35%	
Veere	41%	
Vlissingen	32%	(-)
Zeeland	40%	

Bron: ZB| Planbureau, Jeugdmonitor Zeeland, 2015

10.3 Bezoekers culturele voorstellingen

In de enquête Staat van Zeeland (2013) werd ook gevraagd hoe vaak mensen in de afgelopen 12 maanden in de vrije tijd een culturele voorstelling hebben bezocht. In tabel 10.3 staat een overzicht van de percentages Zeeuwen die tenminste één voorstelling hebben bezocht.

Uit tabel 10.3 blijkt dat in 2013 ruim driekwart van de Zeeuwen een culturele voorstelling heeft bezocht. Dit is iets meer dan vier jaar daarvoor (74%). Deze bezoekers waren beduidend minder vaak afkomstig uit Reimerswaal of Tholen.

Kaart 10.2: Bezoek aan culturele voorstellingen - 16 jaar e.o. 2013 - Gemeenten

Bron: ZB| Planbureau, Staat van Zeeland

Tabel 10.3: Percentage van de bevolking (16+) dat het afgelopen jaar minimaal één keer een culturele voorstelling heeft bezocht

Gemeente	culturele voorstelling (%)	
Borsele	73,9%	
Goes	80,5%	
Hulst	74,3%	
Kapelle	77,0%	
Middelburg	80,6%	
Noord-Beveland	73,7%	
Reimerswaal	61,4%	(--)
Schouwen-Duiveland	75,2%	
Sluis	78,7%	
Terneuzen	75,2%	
Tholen	65,3%	(-)
Veere	81,1%	
Vlissingen	80,6%	
Zeeland	76,0%	

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland (2013)

10.4 Lidmaatschap verenigingen

Ongeveer zes op de tien Zeeuwen van 16 jaar en ouder is lid van een vereniging, zo blijkt uit cijfers van de enquête Staat van Zeeland van 2015 (tabel 10.4). Dit is duidelijk minder dan vier jaar eerder (67%). Inwoners van de gemeenten Hulst zijn meer dan gemiddeld lid zijn van een vereniging. In Reimerswaal en Tholen is men minder vaak lid.

Tabel 10.4: Percentage van de bevolking (16 jaar e.o.) dat lid is van een vereniging

Borsele	55%	
Goes	67%	
Hulst	70%	(+)
Kapelle	69%	
Middelburg	59%	
Noord-Beveland	66%	
Reimerswaal	44%	(-)
Schouwen-Duiveland	68%	
Sluis	66%	
Terneuzen	62%	
Tholen	38%	(--)
Veere	67%	
Vlissingen	69%	
Zeeland	60%	

Van de Zeeuwse bevolking van 16 jaar en ouder is 3 op de 10 lid van een sportvereniging, zo blijkt uit cijfers van de enquête Sociale Staat (tabel 10.5). Dit is een fractie minder dan in 2009 (31%). In de gemeenten Goes, Hulst en Veere ligt het percentage hoger; in Reimerswaal en Sluis ligt dit aandeel lager.

Tabel 10.5: Percentage van de bevolking dat lid is van een sportvereniging

	10 jaar (2014)	15 jaar (2015)	16 jaar e.o. (2013)	
Borsele	59%	55%	28%	
Goes	74%	67%	36%	(+)
Hulst	82%	70%	37%	(+)
Kapelle	73%	69%	32%	
Middelburg	76%	59%	32%	
Noord-Beveland	75%	66%	29%	
Reimerswaal	39%	44%	21%	(-)
Schouwen-Duiveland	.	68%	29%	
Sluis	80%	66%	23%	(-)
Terneuzen	67%	62%	31%	
Tholen	49%	38%	27%	(--)
Veere	93%	67%	36%	(+)
Vlissingen	81%	69%	28%	
Zeeland	73%	61%	30%	

.) niet bekend

Bron: Jeugdmonitor Zeeland (2014, 2015), Enquête Staat van Zeeland (2013)

Het aandeel kinderen en jongeren dat lid is van een sportvereniging ligt hoger dan bij de bevolking van 16 jaar en ouder. Bijna driekwart van de 10-jarigen (73%) is lid van een sportvereniging en ruim 60% van de 15-jarigen (61%).

Onder de 10-jarigen ligt het lidmaatschap van een sportvereniging in Reimerswaal (--) en Tholen (-) onder het gemiddelde. In Veere is dat aantal daarentegen beduiden hoger (++). Ook bij de 15-jarigen is het lidmaatschap lager dan gemiddeld in Tholen (--) en Reimerswaal (-).

10.5 Uitgaan

In de enquête Staat van Zeeland werd gevraagd hoe vaak mensen de afgelopen vier weken een discotheek, café, restaurant of eetcafé hebben bezocht. In tabel 10.6 is een overzicht van de uitkomsten opgenomen.

Tabel 10.6: Percentage van de bevolking (16 +) dat de afgelopen vier weken een uitgaansgelegenheid heeft bezocht

	1 of 2 keer	3 keer of vaker	
Borsele	48%	26%	(+)
Goes	44%	34%	
Hulst	45%	33%	
Kapelle	46%	26%	
Middelburg	43%	33%	
Noord-Beveland	43%	27%	
Reimerswaal	50%	21%	(++)
Schouwen-Duiveland	44%	30%	
Sluis	45%	33%	
Terneuzen	45%	32%	
Tholen	45%	19%	(--)
Veere	48%	29%	(+)
Vlissingen	44%	31%	
Zeeland	45%	30%	

Bron: ZB| Planbureau\Enquête Staat van Zeeland (2013)

Driekwart van de Zeeuwen van 16 jaar en ouder gaf aan de afgelopen vier weken één of meer keren een uitgaansgelegenheid te hebben bezocht. Dit is duidelijk meer dan in 2009 (62%). Bij de categorie die 3 keer of vaker in een gelegenheid kwam, valt op dat inwoners van Reimerswaal en Tholen hier een lagere score behalen.

Tabel 10.7: Aantal gasten in Zeeland in de periode 2012-2014, uitgesplitst naar nationaliteit (exclusief vaste gasten)

	2012 Aantal	2013 Aantal	2014 Aantal	ontwikkeling index (basis 2012)
Nederlanders	1.096.000	1.137.000	1.276.000	116
Duitsers	520.000	549.000	641.000	123
Belgen	220.000	271.000	314.000	143
Overig	49.000	63.000	72.000	147
Totaal	1.885.000	2.020.000	2.303.000	122

Bron: CBS, bewerkt door Kenniscentrum Kusttoerisme (2016)

Tabel 10.8: Aantal overnachtingen in Zeeland in de periode 2012-2014, uitgesplitst naar nationaliteit (exclusief vaste gasten)

	2012 Aantal	2013 Aantal	2014 Aantal	ontwikkeling index (basis 2012)
Nederlanders	4.683.000	5.085.000	5.350.000	114
Duitsers	2.632.000	2.896.000	3.326.000	126
Belgen	643.000	811.000	936.000	146
Overig	137.000	189.000	218.000	159
Totaal	8.095.000	8.981.000	9.830.000	121

Bron: CBS, bewerkt door Kenniscentrum Kusttoerisme (2016)

10.6 Toerisme

In 2014 brachten ruim 2,3 miljoen toeristen een bezoek aan Zeeland (tabel 10.7). Het grootste deel komt uit Nederland: iets meer dan de helft betreft Nederlandse toeristen. Sinds 2012 stijgt het aantal gasten gestaag. In 2014 zijn er 22% meer gasten geweest dan in 2012. Onder alle nationaliteiten was er sprake van een toename van het aantal gasten.

In 2014 waren er bijna 10 miljoen overnachtingen in Zeeland ten opzichte van 8 miljoen in 2012. Daarmee is ook het aantal overnachtingen met ruim 20% gestegen (tabel 10.8). Het aantal buitenlandse gasten en overnachtingen stijgt harder dan het aantal Nederlandse gasten en overnachtingen.

10.7 Conclusies

- Ongeveer 1 op de 3 Zeeuwen verricht vrijwilligerswerk. Onder jongeren ligt dit iets hoger.
- Ruim driekwart van de Zeeuwen heeft het afgelopen jaar een culturele voorstelling bezocht. Dit is iets meer dan vier jaar geleden (2009: 74%).
- Ongeveer 6 op de 10 Zeeuwen is lid van een vereniging, zo blijkt uit cijfers van de enquête Staat van Zeeland. Dit is duidelijk minder dan in 2009 (67%)
- Van de Zeeuwse bevolking van 16 jaar en ouder is 30% lid van een sportvereniging of -club. Jongeren zijn veel vaker lid dan ouderen.
- Ongeveer driekwart van de Zeeuwen van 16 jaar en ouder gaf aan de afgelopen vier weken één of meer keer een uitgaansgelegenheid te hebben bezocht.
- In 2014 bezochten ruim 2,3 miljoen toeristen Zeeland, waarvan iets meer dan de helft uit eigen land.
- Het aantal gasten en het aantal overnachtingen is met ruim 20% toegenomen ten opzichte van 2012.

11. Leefbaarheid

In het door SCOOP in februari 2011 uitgebrachte rapport 'Leefbaarheid, Themarapport Staat van Zeeland' worden vier aspecten of dimensies onderscheiden aan het begrip 'leefbaarheid'. Bewoners ervaren hun kern als leefbaar als men tevreden is met de eigen kern als woonplaats (1), en/of tevreden is met de kwaliteit van de bevolkingssamenstelling (2), en/of tevreden is met de kwaliteit van de woonomgeving (3), en/of tevreden is met de kwaliteit van de voorzieningen (4). In de paragrafen 11.1 t/m 11.4 worden cijfers over deze thema's gepresenteerd uit de enquête Staat van Zeeland¹⁶. In paragraaf 11.5 worden uit dezelfde bron cijfers gepresenteerd over de vraag of bewoners vinden dat hun kern of wijk vooruit of achteruit is gegaan. In paragraaf 11.6 wordt het concept 'collectieve redzaamheid' behandeld. In hoeverre zijn bewoners bereid samen te werken of samen bepaalde doelen te bereiken? Het hoofdstuk wordt afgesloten met paragraaf 11.7 waarin de belangrijkste conclusies worden samengevat.

11.1 Tevredenheid over buurt als woonplaats

In tabel 11.1 is een overzicht weergegeven van het percentage van de Zeeuwse bevolking dat tevreden is over de eigen buurt of kern als woonplaats. Hieruit blijkt dat 4 op de 5 Zeeuwen hierover tevreden zijn. Dit is een fractie minder dan in 2009 (82%).

Als we de cijfers analyseren per gemeente blijkt dat de inwoners van Kapelle en Veere vaker tevreden zijn dan gemiddeld.

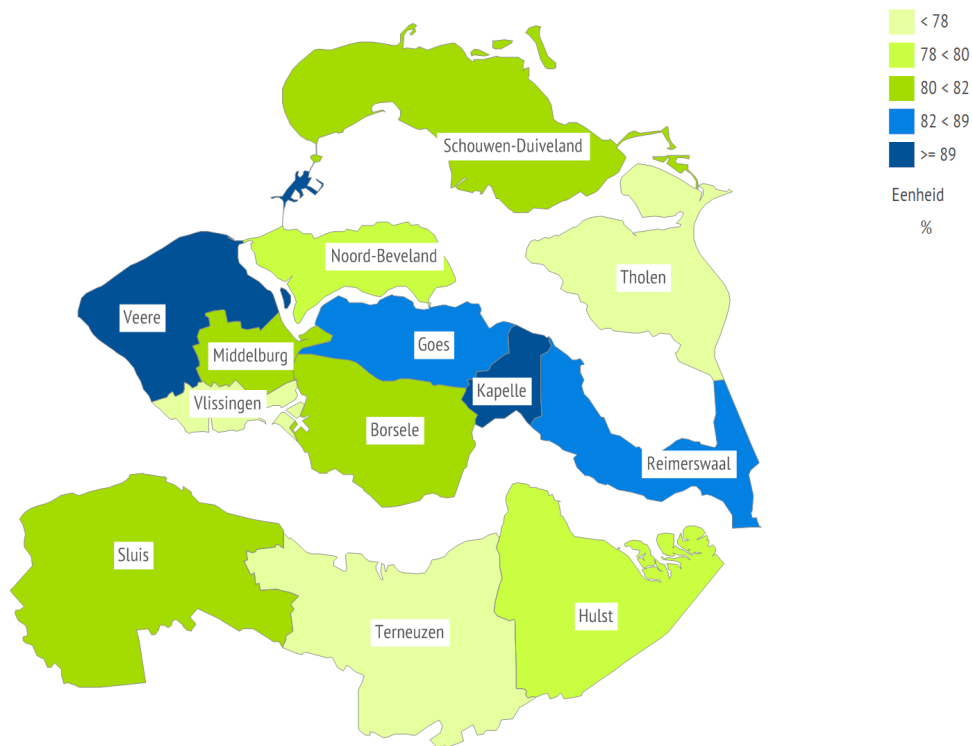
Tabel 11.1: Percentage van de bevolking (16+) dat tevreden is met de kern/wijk als woonplaats (2013)

	% tevreden	
Borsele	81%	
Goes	84%	
Hulst	79%	
Kapelle	91%	(++)
Middelburg	80%	
Noord-Beveland	79%	
Reimerswaal	82%	
Schouwen-Duiveland	81%	
Sluis	80%	
Terneuzen	76%	
Tholen	76%	
Veere	90%	(++)
Vlissingen	76%	
Zeeland	80%	

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland

16. De cijfers in dit hoofdstuk komen uit het onderzoek Staat van Zeeland 2013. Dit onderzoek wordt in 2017 herhaald.

Kaart 11.1: Leefbaarheidsdimensie: tevredenheid met kern/wijk als woonplaats - tevreden 2013 - Gemeenten

Bron: ZB| Planbureau, Staat van Zeeland

11.2 Tevredenheid over de samenstelling van de bevolking

In tabel 11.2 is een overzicht weergegeven van het percentage van de bevolking dat tevreden is met de bevolkingssamenstelling in de eigen kern/wijk.

Uit tabel 11.2 blijkt dat 6 op de 10 Zeeuwen tevreden zijn over de samenstelling van de bevolking in de eigen kern/wijk. In 2009 was dit iets hoger: 64%.

Als we de cijfers analyseren per gemeente dan blijkt dat in Kapelle en Veere het aandeel dat hierover tevreden is boven dit gemiddelde ligt. In de gemeente Noord-Beveland ligt het daarentegen onder het Zeeuwse cijfer.

Tabel 11.2: Percentage van de bevolking (16+) dat tevreden is met de bevolkingssamenstelling in de eigen kern/wijk (2013)

	% tevreden	
Borsele	60%	
Goes	65%	
Hulst	63%	
Kapelle	73%	(++)
Middelburg	60%	
Noord-Beveland	53%	(-)
Reimerswaal	58%	
Schouwen-Duiveland	62%	
Sluis	56%	
Terneuzen	57%	
Tholen	57%	
Veere	67%	(+)
Vlissingen	55%	
Zeeland	60%	

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland

11.3 Tevredenheid met kwaliteit van de woonomgeving

In de enquête Staat van Zeeland werd gevraagd een rapportcijfer te geven voor verschillende onderdelen van de woonomgeving. Dit had betrekking op de gebouwen, de bestrating, de groenvoorziening, parken, fiets- en wandelpaden, het buitengebied, de verkeersveiligheid, de openbare verlichting en de geschiktheid van de omgeving om kinderen te laten opgroeien. In tabel 11.3 zijn de resultaten weergegeven van de uitkomsten.

Tabel 11.3: Gemiddelde waardering voor woonomgeving in de eigen kern/wijk (bevolking 16+) op schaal 1-10

			cijfer 2009
Borsele	7,1	(+)	7,0
Goes	7,1	(+)	6,9
Hulst	7,0		6,8
Kapelle	7,3	(++)	7,2
Middelburg	7,0		6,7
Noord-Beveland	6,9		6,8
Reimerswaal	7,0		7,0
Schouwen-Duiveland	6,8		6,8
Sluis	6,9		6,7
Terneuzen	6,9		6,7
Tholen	7,0		6,8
Veere	7,2	(+)	7,1
Vlissingen	6,5	(--)	6,4
Zeeland	6,9		6,8

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland

Uit tabel 11.3 blijkt dat inwoners van Zeeland gemiddeld een ruime voldoende geven voor de kwaliteit van de woonomgeving. Als we de cijfers onderscheiden naar gemeente blijkt dat inwoners van Borsele, Goes, Kapelle en Veere gemiddeld een hoger cijfer geven dan de gemiddelde Zeeuw. Inwoners van Vlissingen waarderen hun woonomgeving echter lager dan gemiddeld.

In vergelijking met de vorige meting, in 2009, scoren bijna alle gemeenten, met uitzondering van Reimerswaal en Schouwen-Duiveland, iets beter dan de vorige keer. De vooruitgang was het grootst in Middelburg.

11.4 Tevredenheid met de kwaliteit van de voorzieningen

In de enquête Staat van Zeeland werd ook gevraagd een rapportcijfer te geven voor de in de eigen kern of wijk aanwezige voorzieningen. De gemiddelde scores zijn weergegeven in tabel 11.4.

Tabel 11.4: Gemiddelde waardering voor voorzieningen in de eigen kern/wijk (bevolking 16+) op schaal 1-10

			cijfer 2009
Borsele	6,9		7,3
Goes	6,7		7,1
Hulst	6,6		7,2
Kapelle	7,6	(++)	7,7
Middelburg	6,9		7,3
Noord-Beveland	6,9		7,2
Reimerswaal	6,9		7,4
Schouwen-Duiveland	6,7		7,3
Sluis	6,5	(-)	7,5
Terneuzen	6,9		7,3
Tholen	6,9		7,3
Veere	7,0		7,4
Vlissingen	6,9		7,3
Zeeland	6,8		7,3

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland

Uit tabel 11.4 blijkt dat de inwoners van Zeeland gemiddeld een ruime voldoende (6,8) geven als rapportcijfer-waardering voor de voorzieningen in de eigen kern of wijk. Dit is een lagere waardering als in 2009 (7,3). Als we de cijfers analyseren per gemeente valt op dat in Sluis een lager rapportcijfer wordt gegeven dan in Zeeland. In de gemeente Kapelle gaven respondenten gemiddeld een significant hoger cijfer dan gemiddeld in Zeeland.

Als we gemeentelijke scores van 2013 naast die van 2009 leggen blijkt dat alle gemeenten een lagere score behaalden dan vier jaar geleden. Het verschil met 2009 is het grootst in de gemeente Sluis. Daar daalde het gemiddelde rapportcijfer van 7,5 naar 6,5.

11.5 Wijk vooruit of achteruit?

Een andere indicatie van de tevredenheid over de eigen kern is het antwoord op de vraag of de eigen kern of wijk vooruit of achteruit is gegaan. De antwoorden op deze vraag zijn verwerkt in tabel 11.5.

Tabel 11.5: Percentage van de bevolking (16+) dat vindt dat de kern/wijk vooruit of achteruit is gegaan

	% vooruit		% achteruit	
Borsele	14%		14%	(-)
Goes	17%		15%	
Hulst	8%	(-)	18%	
Kapelle	18%		8%	(--)
Middelburg	26%	(+)	16%	
Noord-Beveland	11%		26%	
Reimerswaal	11%		19%	
Schouwen-Duiveland	13%		25%	
Sluis	23%	(+)	22%	
Terneuzen	9%	(-)	25%	
Tholen	13%		28%	(+)
Veere	17%		13%	(-)
Vlissingen	23%	(+)	24%	
Zeeland	16%		20%	

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland

Uit tabel 11.5 wordt duidelijk dat het aandeel inwoners van Zeeland dat aangeeft dat de eigen kern of wijk achteruit is gegaan (20%, 2009: 21%) duidelijk groter is dan het percentage dat van mening is dat het vooruit is gegaan (16%, 2009: 15%).

Vooraf in de gemeenten Hulst, Noord-Beveland, Schouwen-Duiveland, Terneuzen en Tholen is dit (negatieve) verschil opvallend groot. Andersom komt ook voor. Dit is met name het geval in Kapelle en Middelburg.

11.6 Collectieve redzaamheid

In de Staat van Zeeland is het begrip collectieve redzaamheid gepresenteerd. Dit houdt in dat inwoners van een bepaald gebied elkaar vertrouwen en bereid zijn samen te werken om bepaalde problemen op te lossen of bepaalde doelen te bereiken.

In de Staat van Zeeland is een schaal voor collectieve redzaamheid ontwikkeld. Concreet gaat het dan om het vertrouwen dat inwoners hebben dat de mensen in de eigen wijk of kern anderen zouden aanspreken op overlast en zouden ingrijpen bij overlast van jongeren, heftige woordwisselingen, vechtpartijen, vandalisme, inbraak, huiselijk geweld, discriminatie of verloedering van tuinen. Hoge scores op deze schaal gaan samen met hoge scores op leefbaarheid.

In tabel 11.6 is een overzicht weergegeven van de scores op de collectieve redzaamheidschaal.

Tabel 11.6: Collectieve redzaamheid (bevolking 16+)

	laag		midden		hoog	
Borsele	4%	(--)	66%		30%	(+)
Goes	8%		66%		26%	
Hulst	6%		71%	(+)	23%	(-)
Kapelle	9%		61%	(-)	30%	(+)
Middelburg	7%		67%		26%	
Noord-Beveland	6%	(-)	63%		31%	(+)
Reimerswaal	8%		60%	(-)	31%	(+)
Schouwen-Duiveland	6%		69%		25%	
Sluis	10%		66%		24%	
Terneuzen	8%		67%		24%	
Tholen	7%		66%		28%	
Veere	6%	(-)	59%	(-)	35%	(++)
Vlissingen	12%	(++)	63%		25%	
Zeeland	8%		66%		27%	

Bron: ZB| Planbureau, Enquête Staat van Zeeland

Uit tabel 11.6 blijkt dat ruim een kwart van de inwoners van Zeeland (27%) een hoge collectieve redzaamheid in de eigen wijk of kern vertoont. Dit is duidelijk meer dan in 2009 (23%). Bijna één op de tien Zeeuwen (8%) kan ingedeeld worden in de categorie 'lage collectieve redzaamheid'. Dit is iets meer dan in 2009 (7%). Ongeveer tweederde van de inwoners kan tussen deze beide uitersten worden ingeschaald.

Als we de cijfers bekijken per gemeente blijkt dat het aandeel inwoners dat onder de categorie 'hoge collectieve redzaamheid' kan worden ingedeeld groot is in de gemeenten Borsele, Kapelle, Noord-Beveland, Reimerswaal en Veere. Hulst telt

weinig inwoners die tot deze categorie behoren. Als we kijken naar de aandelen inwoners die tot de categorie met een lage collectieve redzaamheid kunnen worden gerangschikt blijkt dat dit percentage in de gemeente Vlissingen significant groter is dan gemiddeld.

11.7 Conclusies

- 4 op de 5 Zeeuwen zijn tevreden met de eigen buurt of kern als woonplaats. Dit is iets minder dan in 2009 (82%). Inwoners van Kapelle en Veere zijn hierover vaker tevreden dan gemiddeld.
- Ongeveer 6 op de 10 inwoners van Zeeland zijn tevreden over de samenstelling van de bevolking in de eigen kern/wijk. Dit is eveneens iets minder dan vier jaar geleden. Ook bij deze vraag lag het aandeel dat hierover tevreden is in de gemeenten Kapelle en Veere boven het provinciaal gemiddelde.
- Inwoners van Zeeland geven gemiddeld een ruime voldoende (6,9) voor de kwaliteit van de woonomgeving. Dit is iets hoger dan bij de vorige meting (6,8). Als we de cijfers onderscheiden naar gemeente blijkt dat inwoners van Borsele, Goes, Kapelle en Veere gemiddeld een significant hoger cijfer geven dan de gemiddelde Zeeuw. Inwoners van Vlissingen waarderen hun woonomgeving echter beduidend lager dan gemiddeld. In vergelijking met de vorige meting scoren bijna alle gemeenten, met uitzondering van Reimerswaal en Schouwen-Duiveland, iets beter dan de vorige keer. De vooruitgang was het grootst in Middelburg.
- Inwoners van Zeeland geven gemiddeld een ruime voldoende (6,8) voor de voorzieningen in de eigen kern of wijk. Dat is een lagere waardering dan in 2009 (7,3). Als we de cijfers analyseren per gemeente valt op dat in Sluis gemiddeld een lager rapportcijfer wordt gegeven dan gemiddeld. In de gemeente Kapelle gaven respondenten gemiddeld een hoger cijfer dan gemiddeld in Zeeland. Als we de gemeentelijke cijfers leggen naast die van 2009 blijkt dat alle gemeenten een lagere score behaalden dan vier jaar eerder.
- Het aandeel dat in Zeeland aangeeft dat de eigen kern of wijk achteruit is gegaan is wat groter dan het percentage dat van mening is dat het vooruit is gegaan. Dit was ook in 2009 het geval. Vooral in de gemeenten

Hulst, Noord-Beveland, Schouwen-Duiveland, Terneuzen en Tholen is dit (negatieve) verschil opvallend groot. Andersom komt ook voor. Dit is het geval in Kapelle en Middelburg.

- Ruim een kwart van de inwoners van Zeeland vertoont een hoge collectieve redzaamheid in de eigen wijk of kern (2009: 23%). Bijna één op de tien Zeeuwen (8%) kan ingedeeld worden in de categorie 'lage collectieve redzaamheid'. Ongeveer tweederde van de inwoners kan tussen deze beide uitersten worden ingeschaald. Als we deze cijfers bekijken per gemeente blijkt dat het aandeel inwoners dat onder de categorie 'hoge collectieve redzaamheid' kan worden ingedeeld groot is in de gemeenten Borsele, Kapelle, Noord-Beveland, Reimerswaal en Veere. Hulst telt weinig inwoners die tot deze categorie behoren. Vlissingen telt een significant hoog aandeel met een lage collectieve redzaamheid.

www.dezb.nl

wij zijn
vol van Zeeland

Kousteensedijk 7
4331 JE Middelburg
Postbus 8004
4330 EA Middelburg

T 0118 654000
info@dezb.nl

